CARLO DALGAS

CARLO DALGAS

HANS LIV OG KUNST

AF

RIGMOR BENDIX

UDGIVET MED CARLSBERGFONDENS HJÆLP

KØBENHAVN
ALFRED JACOBSENS KUNSTFORLAG
MARTIUS TRUELSENS BOGTRYKKERI
1901

CARLO DALGAS
Tegnet af *P. C. Skovgaard* 1845

MIN MODERS MINDE TILEGNET

Det har ikke været et helt let Arbejde at give et blot nogenlunde fyldestgørende Billede af Dalgas' Liv. Han har nemlig hverken efterladt sig Dagbøger eller Optegnelser; de fleste af hans Breve er efter hans Moders Ønske brændte; i hans Broders Bog om Slægten Dalgas staar næsten intet om ham; af de ældre af vore fælles Slægtninge lever kun ganske faa.

Ogsaa med Hensyn til hans Kunst har Kilderne været sparsomme; hans Billeder var spredte, og slet ingen vidste Besked om dem.

Da Kunstforeningen i Aaret 1898 beredvillig gik ind paa at foranstalte en Udstilling af hans Arbejder, viste der sig at være langt flere, end nogen havde anet.

Det synes, som om denne Udstilling har givet Stødet til at indsætte Dalgas paa den Plads i dansk Kunst, som han fortjener. Og denne lille Bog har kun til Hensigt at bygge videre paa det dengang opnaaede Resultat ved at give en Oversigt over det indsamlede Stof, medens den endelige Bearbejdelse og Bedømmelse tilkommer vore Kunsthistorikere.

Endnu kun min hjerteligste Tak til alle dem, som med den elskværdigste Imødekommenhed har stillet deres Billeder, deres Breve og Erindringer til min Raadighed, og uden hvem det vilde have været mig umuligt at fuldføre Arbejdet.

RIGMOR BENDIX
f. Stampe.

JEAN MARC DALGAS JOHANNE DALGAS

Malede af C. A. Jensen 1830

CARLO DALGAS' FORÆLDRE

Slægten Dalgas var reformert og boede i Sydfrankrig. Da Ludvig den 14de i 1685 ophævede det nantiske Edikt og forbød reformert Gudstjeneste, gik mere end 100,000 Reformerte til Grunde, og en halv Million forlod Landet og bosatte sig andetsteds, tiltrods for at der var sat Dødsstraf for at gøre Forsøg paa at flygte. Huguenotterne hørte til de bedste af Frankrigs Beboere, de var strengt hæderlige, fromme, arbejdsdygtige Mennesker, og de sad inde med en gammel Kultur. De lønnede derfor rigeligt de Lande, der gæstfrit modtog dem, ved at tilføre dem Egenskaber, som de besad i højere Grad end deres Værtfolk.

Det var især i England, Holland, Tyskland og Schweiz,

at Huguenotterne søgte Tilflugt. — Derfra kom adskillige af dem senere til Danmark. Her har mange af disse Familier med de franske Navne endnu i vor Tid bevaret deres Forfædres Særpræg: et fint, smukt Ydre, en lidt gammeldags, distingveret Fremtræden og en udpræget Retskaffenhed.

Under Ludvig den 14des Dragonnader lykkedes det en reformert Provençaler, Antoine Dalgas, under mange Farer at flygte til Lausanne, hvor han bosatte sig. Hans Sønnesøn, Jean Marc Dalgas, blev i 1782 kaldt til Fredericia i Danmark. Til denne By havde Christian den 5tes reformerte Dronning, Charlotte Amalie, indkaldt mange af sine landflygtige Trosfæller, til Trods for den danske Gejstligheds fanatiske Modstand. Her boede altsaa en Koloni af Reformerte, og for disse blev Dalgas Præst; han nød stor Anseelse i sin ny Hjemstavn. Hans Hustru var den tyskfødte Mariette Aldebert, med hvem han havde elleve Børn.

Fra ham nedstammer den danske og den italienske Gren af Slægten. Af Karakter lignede de deres øvrige Trosfæller, men ikke af Ydre. Maaske skyldtes dette deres Afstamning fra sydfranske Landmænd. De var af Middelhøjde, kraftige, mørke, med et stærkt sydlandsk, noget jødisk Præg.

De fleste af Præstens Børn blev i Danmark, men fire af dem tog Bolig i Italien; deriblandt Jean Marc, Carlos Fader, der nedsatte sig som Købmand i Neapel.

I 1813 var han hjemme i Danmark paa et Besøg i Anledning af sin Moders Død; han saa da Johanne Stibolt, Datter af Kommandør Stibolt, og de unge kom til at holde af hinanden. Hendes Familie var mod Forbindelsen; først langt senere gav den sit Samtykke, da man mente, at hans Formuesomstændigheder var blevne tilfredsstillende. Han vandt ogsaa dens Agtelse ved sin store Uegennytte. I et Brev fortæller den reformerte Kaptajn Mourier sin Datter om dette.

(Brudstykke).

Copenhague, 14. Juin 1819.

— — — — Les familles trouvent l'alliance au dessous d'elles. A présent cela a changé et elle ne trouve pas qu'il est aussi diable qu'il est noir; car pour noir il faut avouer qu'il l'est. Par bonheur qu'elle est aussi blanche, de sorte qu'il ne leur arrivera pas ce qui a eu lieu, dit on, avec la famille d'un créole anglo-américain, qui a fait l'acquisition de Bernstorff à une lieue d'ici, et dont la famille très-noiraude, voulant aller, je ne sais où dans un carrosse de louage, fut interrogée par le cocher pour savoir où il fallait les conduire. Un matelot qui ce trouvait là tout prêt à les considérer répondit pour ces dames: »til tredie Blegdam.« — Votre oncle leur donnera un grand repas chez lui. Stibolt père devait compter à sa fille un millier d'écus comme provenant de l'héritage d'un parent; mais le gendre y renonce et ne demande que la personne de la fille. Cela contribue aussi un peu au blanchissage. Il faut espérer qu'il est bien établi à Naples où ils vont se rendre.

Tout à vous

P. T. Mourier.

Det unge Par rejste kort efter Brylluppet til hans Hjem i Neapel og tog hans Søster Susette med sig.

Det var netop i Jødeforfølgelsens Tid. Da de kom over Nyborg og skulde have noget at spise, saa Dalgas, at Værten satte en fordærvet Skinke paa Bordet. Han forlangte nu anden Mad. Værten svarede, at dette var godt nok til saadan en Jøde. Men her var han kommen til den urette. Dalgas, der var en stærk, tæt lille Mand, gav øjeblikkelig Svar paa Tiltale. Han greb den varme Skinke og smækkede

Værten med den om Ørene, saa at han maatte bede om Pardon og give dem ny Mad.

Dalgas havde i Neapel arbejdet sig op til at blive ret velhavende. Han var en fint dannet Mand, strengt redelig og pligtopfyldende og meget godgørende; af Ydre var han fintbygget og dog kraftig, mørk af Haar og Lød. Hauch skildrer hans Udseende som ualmindelig interessant. Der var i hans sjælfulde Ansigt et Træk af Melankoli, som maaske stammede fra et Savn. Han var kommen ind i en Livsstilling, som ikke fyldte ham. Næppe har han haft hverken Lyst eller Anlæg for Handelen. Langt snarere var der noget af en Kunstnernatur i ham. Hans Glæde var at omgaas aandfulde og begavede Mænd; han elskede Kunst og Litteratur, og frem for alt elskede han selv at sysle med Kunsten; han tegnede meget. Det var mest italienske Landskaber, saa vidt man ved; der findes endnu en Del af dem. Men de vidner ikke om betydelige Evner, heller ikke om megen Uddannelse. Sine Mangler har han sikkert følt, og det har været hans Sorg. — Hans beskedne Evner har dog ikke været spildte. Der hører i Virkeligheden ofte flere Slægtled til at frembringe en Kunstnerbegavelse, og saaledes gik det ogsaa her. I Dalgas' ældste Søn skulde engang Faderens Drømme blive virkeliggjorte.

Forholdene førte det med sig, at Dalgas i sit Hjem i Neapel kom til at omgaas mange af Danmarks betydelige Mænd; Hauch, Høyen, H. N. Clausen, Schouw og mange andre. Som dansk Konsul blev han nemlig søgt af alle de Danske, der kom til Byen. Dengang var det jo Skik, at omtrent enhver, der vilde anses for et dannet Menneske, maatte have gjort sin Rejse til Rom og Neapel. — Og da Jean Dalgas var en sympatetisk og aandfuld Mand og hans Hustru en elskelig Værtinde, var det ikke underligt, at det gæstfri Hjem blev meget yndet af deres Landsmænd. Særlig følte

CARLO DALGAS
Malet af C. A. Jensen 1830

Hauch sig knyttet til det. Dalgas havde haft Lejlighed til at hjælpe ham i hans Livs afgørende Krise.

Clausen skriver: »Den lille Cirkel virkede paa mig med stærk, maaske uforholdsmæssig stærk Tiltrækning. De Dage lader sig snart tælle, hvor jeg ikke tilbragte flere eller færre Timer der.«

Lægen Otto skrev:

»Kiender du Huset fra Danmarks Dale,
Kiender de elskede Venner du der?
Danske i Hjærtet og danske i Tale,
De var os alle danske saa kiær.«

I Slutningen af et Vers fra Grundtvig til Fru Dalgas hedder det:

»Fødte danske Børn i Grunden,
Om end fremmed Røsten lød.«

Dette danske Præg vil vi finde igen i Sønnens Kunst.

Ogsaa mod sin Familie viste Dalgas den største Gæstfrihed. Hans to Søstre boede i lang Tid i hans Hjem, hvor de begge forlovede sig med to af Husets Gæster; Susette med Naturforskeren Joakim Frederik Schouw og Christine med Baron Stampe fra Nysø, og begges Bryllup stod i hans Hus.

Dalgas og hans Hustru havde allerede da 4 Børn: Carlo, Ernesto, Susette og Enrico.

Han var den kærligste Fader; han legede og spadserede med Børnene, fortalte dem Historier og tegnede Billeder for dem. Om Sommeren laa Familien paa Landet oppe i de italienske Bjærge. — Men Sorgen ramte disse lykkelige Mennesker. Dalgas havde indladt sig paa Spekulationer, der mislykkedes for ham. I 1830 blev han nødt til at opgive sin Stilling i Neapel, og Familien bosatte sig i Venedig, hvor Dalgas begyndte en ny Handel. Men heller ikke her var han heldig.

Da Schouws samme Aar besøgte ham, saa de snart, hvor vanskeligt det var for ham at klare sig med de svindende Indtægter og de mange Børn, saa meget mere som Flokken nu var bleven forøget med en Datter, den lille Dagmar. De tilbød da at tage den ældste Søn Carlo med sig til København og opdrage ham. —

Fra 1830 stammer fire smaa henrivende Billeder, som C. A. Jensen malede i Venedig af Hr. og Fru Dalgas, Carlo og Ernesto, alle i den Tids klædelige Dragter. De to udsædvanlig smukke Drenge er klædt i blaa Trøje og Benklæder og gul Vest; fra deres lidt aabenstaaende Skjorte falder en stor hvid Krave ud over Skuldrene. —

Da det altsaa heller ikke var gaaet Dalgas godt i Venedig, flyttede han med sin Familie til Livorno, hvor tre af hans Søskende boede; den ene af dem, Christian, ejede en blomstrende Forretning. Han modtog Broderen med den største Kærlighed og gav ham Ansættelse hos sig. Her tjente Jean ganske godt og kunde ernære sin Familie, der atter var bleven forøget med en Datter, Carolina. Han opnaaede ogsaa at blive udnævnt til dansk Konsul i Livorno.

Men hans Mod og hans Helbred var nedbrudt, og han døde i Foraaret 1835.

Nu stod hans Hustru ene tilbage med de mange Børn og uden noget at leve af. Hun længtes efter sin Slægt og efter sit Fædreland, hvor hun mente bedre at kunne opdrage Børnene. Saa tog hun den Beslutning at rejse til Danmark allerede om Sommeren. Christian Dalgas hjalp her som altid, naar Familien trængte til Støtte. Han tilsagde hende en aarlig Understøttelse, og han beholdt de to af Børnene hos sig; Ernesto til han var 17 Aar, Carolina for bestandig. Hun blev hans Datter, da han selv kun havde Sønner, og de to Søskende forgudede deres kære Onkel Christian.

BARNDOMMEN

Carlo Dalgas var altsaa i 1830 fulgt med sin Faster og Onkel Schouw til Danmark for at være hos dem som deres Søn. Deres lille Datter, Georgia, var dengang halvandet Aar gammel.

Carlo Eduardo Johan Dalgas var født i Neapel den 9de November 1821 og var saaledes ved sin Ankomst til Danmark om Efteraaret 8—9 Aar gammel. Han var et indtagende Barn; hans Tante Susette skriver 1834 i et Brev til sin Broder Christian: »Af 30 Drenge, der vare samlede paa Nysøe, var han ubetinget den smukkeste« — og hun skriver videre: »Carlo er en god Dreng og en klog Dreng, saa naar Fornuften kommer til, vil han med Guds Hiælp nok rette sine Feil.« »Artig og maneerlig er han ogsaa, naar han er ude, og jeg er vis paa, at alle fremmede synes godt om ham.« — Og dette var ogsaa Tilfældet.

Men i Hjemmet var det ikke helt saaledes; det lykkedes aldrig Fru Schouw at komme til at holde rigtig af ham. Drengen var meget overladt til sig selv; hun skriver derom til sin Broder: »Dog de usiigelig mange Forretninger som Schouw har, giør tillige, at vi kun see saa lidt til ham, og at han egentlig slet ikke kan tage sig af Carlo, og Carlo er rigtignok af dem, der altid burde være under streng Opsigt.«

Hun søgte nu selv at opdrage ham, men Forholdet blev ikke bedre derved. Hun saa alle hans Fejl som i Forstør-

relsesglas, beskyldte ham for at lyve, ja endogsaa for at rapse. Her har hun dog sikkert set for strengt paa ham; hvad hun saaledes opfatter som Rapseri, kan ikke have været andet end Barnestreger. Maaske han f. Eks. ikke kunde modstaa Slikkerier i et Hjem, hvor søde Sager næppe har forekommet ret hyppigt. At der intet alvorligt kan have ligget til Grund for denne Beskyldning, viser hans Skolekammeraters Vidnesbyrd om ham som en brav og ærlig Dreng. Kammerater plejer at have et skarpt Blik for hverandres Fejl.

Hvad den anden Synd angaar, saa havde Carlo rimeligvis allerede dengang den Egenskab, som ogsaa dukkede op hos ham senere: den at overdrive. Der gives jo Mennesker, som maa sætte et Nul bagved alt, hvad de beretter, — og til dem har Carlo hørt. Men denne Trang til at overdrive — som vi ogsaa senere møder — er endnu ikke det samme som Løgnagtighed. Fru Schouw skriver herom: »Det er tungt at tænke, at Lasten kan være saa fast indgroet i et 9 Aars Barn, at 5 Aars bestandige Aarvaagenhed og godt Exempel næsten aldeles intet virker.« »Hvad jeg fortryder og altid vil fortryde er, at jeg ikke lod Carlo blive hjemme, det var meget muligt, at han da var blevet ganske anderledes, men Gud, som kiender mine Hensigter, og som veed, at jeg med største Samvittighedsfuldhed har vaaget over ham, vil nok tilgive mig dette Feilgreb.«

Hun var meget ked over sin Families Kritik over dette Forhold og fortæller sin Broder derom: »Hvad Menneskene dømme, har jeg altfor ofte maattet finde mig i, og vil vel endnu bedre lære det med Tiden, thi jeg kan nok indsee, at det er usiigelig let at sidde paa Nysøe og rose Carlo, og synes at jeg er for streng, og sige: var det din egen, vilde Du ikke være saaledes, m. m., men forresten intet giøre for hans Vel, og aldeles ingen Ulejlighed have i nogen Hen-

seende med ham; ja det er sandelig meget let, men at paatage sig, hvad jeg har gjort, er sandelig tungt, meget tungt.« Hun trøster sig med, at Carlos Fader ikke har miskendt hende.

Men Carlo var heller intet let Barn at opdrage, særlig i Forhold, hvor hans gode Hjerte ikke blev benyttet som Drivfjeder. Han var baade melankolsk og let af Sind, og disse Modsætninger beholdt han Livet igennem. Han var ogsaa hidsig og ikke fri for at være forfængelig og selvfølende; og som det oftest gaar med Børn, der gemmer paa en Kunstnerbegavelse, var han doven i Skolen; selv hans Tegnetimer om Søndagen morede ham ikke videre. Men han var i Virkeligheden blød og god, hvad der senere kom saa stærkt frem i Forholdet til hans Moder.

Seks Aar efter Georgias Fødsel fik Schouws den længe ønskede Søn. Moderen forgudede ham: »Den lille Engel, han er alles Kiæledægge.« Han blev anset for at være meget begavet og blev stærkt foretrukket i Hjemmet. Derved sluttede Georgia og Carlo sig nærmere til hinanden og blev rigtig gode Venner. Men Forholdet mellem Carlo og hans Tante Susette blev ikke bedre, efterhaanden som Fætteren Titus voxede til og blev mere forkælet af hende. Endelig en Dag syntes Carlo, at det blev ham for broget, og saa løb han bort fra Hjemmet. Han søgte til Nysø, hvor han altid var bleven saa godt behandlet. Men denne Flugt blev højst unaadig optaget af hans Tante Christine, og han blev hurtigst mulig sendt hjem igen.

Fru Schouw tænkte nu for Alvor paa at sætte ham i Huset hos fremmede, da den Begivenhed indtraf, at hans Fader døde i Maj 1835.

Faderens Død gjorde et stærkt Indtryk paa Barnet, som følte sig meget ene i sit nye Hjem. Schouws haabede, at han i denne bløde Stemning kunde paavirkes til at blive

flittig, og de tog ham ud af den Skole, hvor han var bleven hængende fast i gammel Slendrian. Om Sommeren fik han lidt privat Undervisning, og om Efteraaret blev han sat i Efterslægtens Skole under Rektor Friedenreich. Her tog han sig virkelig sammen og kom snart op i en højere Klasse. I denne Skole gik allerede hans Fætre, Henrik og Holger Stampe og hans senere Venner, Peder[1] og Frantz[2] Vedel. Et Aar gik han i samme Klasse som Peder Vedel. Denne husker ham endnu tydelig fra den Tid: »Carlo var en god Discipel, jeg mindes ikke, han nogensinde kom i Konflikt med Lærerne eller forsaa sig paa Skolediciplinen; men hans Interesse var ikke ved Studierne, han manglede ikke Evner, men det var, som om de sov. Hele denne boglige Lærdom var ham noget fremmed, som han ikke levede i. Jeg tænkte dengang, at han var doven, og det var han vistnok ogsaa; men senere begreb jeg, at det ikke var den sædvanlige lade Dovenskab, at han tænkte, men rigtignok paa noget ganske andet end Lektierne, og at han hørte hjemme i en anden Verden end Lærdommens. Vi vidste jo nok, at han kunde tegne, og jeg husker godt, hvor glad jeg var ved en lille Skizze, han gjorde til mig i en Time, da vi lod Læreren snakke uden at høre, hvad han sagde. Carlo beskæftigede sig med at tegne et lille Landskab med Piletræer ved en Dam, og jeg med at følge hans Blyant, der med et Par flygtige Streger kunde, midt i den støvede Skolestue, fremmane os Billedet af Sommer og Land, Stilhed og Solskin. Carlo var ogsaa en god Kammerat, velvillig og hjælpsom, men saa vidt jeg ved, var han ikke fortrolig med nogen af os. Han holdt sig for sig selv, — ikke at han stødte os andre bort, men han levede ikke helt med os. Jeg tænkte den Gang, at det var, fordi han dog i Grunden hørte hjemme i et andet Land og ikke ret trivedes i vor graa Luft. I det Hele havde jeg Følel-

[1] Senere Direktør i Udenrigsministeriet. [2] Senere Præst i Søllerød.

sen af, at han var mere Italiener af Temperament, hvor varmt han end forresten følte for sit nye Fædreland; og jeg lagde Mærke til, at der en Gang imellem kunde bryde en pludselig sydlansk Livlighed og lidenskabelig Munterhed frem af hans ellers stille og tause Væsen.«

Schouws tog Carlo ud med til deres Bekendte, og saaledes fik han alt fra Barn af Lejlighed til at komme sammen med mange af Tidens fremragende Mænd. De var paa Strandmøllen — Schouw og J. C. Drewsen sad sammen i Roskilde Stænderforsamling — og Familien husker endnu godt den smukke, livlige Dreng, der vandt alles Hjærter. Ogsaa hos Stampes har han sandsynligvis truffet de betydelige Mænd, som i Nysøs Glansperiode færdedes og levede der.

Over Besøgene her hvilede der en egen Glans. Her samledes Familiens Børn. Som man saa af Fru Schouws Brev, var der en Sommer ikke mindre end 30 Drenge paa én Gang.

Her var ogsaa alt, hvad man kunde ønske sig: Heste, Vogne, Baade og Gynger; her var Overflod af alt, og her var Plads til at tumle sig. Carlo gik meget paa Jagt og lærte at skyde, hvad der senere kom ham til stor Nytte. Tante Christine holdt meget af Børn; hun var god imod dem og gav dem Lov at tumle sig af Hjærtens Lyst.

Det var derfor heller ikke saa underligt, at Carlos Flugt var gaaet netop hertil.

I det hele omgikkes Carlo mest sin Faders Slægt. Han kom meget til sin anden Faster, Betty, der var gift med Landmanden Muhle paa Søgaard ved Næstved.

I Legen med de andre Drenge, i Mark og i Skov, kunde Carlo være lystig nok. Han var flink til al Slags Idræt. Men han vilde ogsaa gærne være den første blandt Kammeraterne; stod han tilbage for nogen af dem, kunde han let blive fornærmet, og saa trak han sig ud af Legen.

Drengene talte ofte indbyrdes om, hvad de vilde være, naar de blev store. Flere af dem vilde være Landmænd; men Carlo erklærede bestemt, at han vilde være Kunstner.

Herfor maatte han bestandig døje de andres Drillerier; de spurgte ham, om han virkelig troede, at han kunde ernære sig ved de Kradserier, han lavede? Derpaa svarede han med urokkelig Overbevisning: »Det skal I se, at jeg engang faar mere for mine malede Køer og Faar end I for Jeres levende.«

Ved sit første Besøg paa Nysø synes han dog ikke endnu at have bestemt sig ganske for Kunstnerstanden. Hans Tante Christine spurgte ham ved Bordet, hvilken Bestilling han nu havde mest Lyst til at vælge? Uden at betænke sig svarede Drengen: »Il mestière del zio Stampe« (»Onkel Stampes Bestilling«).

UNGDOMMEN

Et halvt Aar efter sin Mands Død, i September 1835, kom Fru Johanne Dalgas til København med de tre Børn, Enrico, Susette og Dagmar. — Stampes havde tilbudt hende og Børnene Ophold for Vintren i deres Bolig i Amaliegade, men Fru Schouw havde rigtig foretrukket paa Svigerindens Vegne at leje en Lejlighed. Den laa i Vognmagergade og kostede 130 Rd. om Aaret. Carlo flyttede nu hjem hos hende. Til de 5 Mennesker, som Familien bestod af, var Indtægterne kun smaa, endskønt der blev ydet Hjælp fra flere Sider. Svogeren Christian sendte Fru Dalgas 600 Rd. aarlig som Pension fra Handelshuset. Schouws betalte vistnok til Carlos Ophold. En Ven af Familien, Mylius i Milano, sendte 200 Rd. aarlig til sin Navne- og Gudsøn Enrico[1] til hans Opdragelse.

Fra Nysø kom nu og da Fødevarer og Brænde og til Børnenes store Glæde en Kasse Frugt om Efteraaret.

Alligevel kneb det ofte haardt at komme ud af det. Saa forsvandt et Stykke Sølvtøj, Minder fra de gode Dage — og det kom ikke igen, før Fru Dalgas' Broder, Admiral Stibolt, havde gjort Udvej til at faa det indløst.

Fru Dalgas arbejdede med utrættelig Flid og sad tit oppe til langt ud paa Natten for at sy paa Børnenes Tøj.

Hun havde ventet sig megen Glæde af Gensynet med sin

[1] Hedesagens Forkæmper.

egen Familie, men her blev hun skuffet; de betragtede hende nu som hørende til den Slægt, hvis Navn hun bar.

Hendes Omgang blev da hendes Mands Familie. Hos hans Søskende var Børnene jævnaldrende med hendes Børn. Men hun følte sig noget svag og ængstelig overfor de to velhavende myndige Svigerinder, af hvem hun nu maatte modtage Hjælp, mens hun før selv havde været den givende. De nye Forhold trykkede hende i det hele. Mest følte hun sig knyttet til Muhles; de vare ogsaa fattige og maatte tage imod Hjælp ligesom hun.

Nu var Carlo netop færdig med sin Skolegang, og han havde kun ét Ønske: at blive Kunstner. Men til at betale for ham paa Akademiet var der ikke Raad; han blev da sat i Malerlære. Det huede ikke den pænere Del af Familien at se ham færdes paa Gaden, klædt som Malerdreng og med Brættet med Farvepotterne paa Hovedet. Dette opdagede han snart. Naar han saa mødte en af dem, skraaede han over Gaden til Vedkommende, hilste venligt og spurgte til alles Befindende. — Familien fandt ham da meget uopdragen.

Til al Lykke for Carlo var hans Principal, Malermester Kongslev, selv noget af en Kunstner. Han fik Interesse for Drengen, da han saa, at han havde Talent og begyndte at lære ham at tegne. Hos ham gik Carlo til 1837. Saa naaede han endelig at komme paa Akademiet.

Gamle Professor Lund var her en af hans Lærere. Lund havde tilbragt en Del Aar i Italien, og nu morede det ham at opfriske gamle Minder ved at snakke Italiensk med sin unge Elev, saa at han ofte helt glemte Tiden.

Samtidig med Carlo gik ogsaa den 4 Aar ældre Exner paa Akademiet, samt den senere Malerirestaurator Rasmussen, Farvefabrikant Fischer (Fader til de to Malere) og Brosbøll, (Carit Etlar). — Dalgas var særdeles godt lidt som et livligt, frisk, begavet Menneske, en udmærket Kammerat, hjælpsom

og tjenstvillig; han var en flittig Elev, der havde stor Lethed for at tegne og gjorde mange udmærkede Ting paa Skolen.

I 1840 kom Ernesto hjem fra Italien. Naar undtages Carolina, som kun kom til Danmark paa Besøg, havde Fru Dalgas nu alle sine Børn om sig.

Det var en sjælden Samling af prægtige unge Mennesker; hjærtensgode, fine, dannede og usædvanlig dygtige. Det blev snart deres Maal selv at kunne tjene til Hjemmets Underhold for at undgaa at modtage Hjælp, og hurtig lykkedes det dem. Allerede i 16-Aars Alderen kunde Døtrene begynde at yde deres Skærv. Fra det Øjeblik at det ikke mere var strængt nødvendigt, tog Fru Dalgas ikke imod noget, undtagen mod den Venlighed og Gæstfrihed, der vistes hende og hendes Børn.

Den, for hvem det kneb mest at tjene noget, var Carlo. Han havde jo kun sine Billeder at sælge, og Priserne paa Malerier var ikke høje. I de tre første Aar, han udstillede, — mens han endnu gik paa Akademiet — fik han kun udført et eller to Billeder aarlig; og skønt han var saa heldig at faa dem alle godt solgte straks, var hans Indtægt derved i 1843 kun 40 Rigsdaler, 1844 110 Rd.; i 1845 steg den til 180 Rd. For dog at tjene lidt mere pyntede han engang imellem op paa et Studie, og man kunde da se ham med en Pakke under Armen forsvinde ind hos Horneman og Erslev paa Amagertorv, hvor han maatte være glad ved at blive af med sit Billede til en Pris af 8—10 Rd. Vennerne vidste godt, at han altid var i Pengeforlegenhed. Naar han boede ude omkring paa Landet, betalte han jævnlig for sit Ophold med Skitser.

Af hans smaa Indtægter skulde der altsaa ikke blive meget tilovers, hvor varmt han end ønskede at bidrage sit i Hjemmet, hvortil han følte sig stærkt knyttet. Thi han nød i højeste Grad det, igen at have et Hjem; han elskede sin Moder og han var hende en kærlig Søn.

Naar de andre Børn var ude, kom han ofte hjem til hende med Kager, eller han havde skaffet sig en Bog i et Lejebibliotek og satte sig til at læse højt for hende.

Familien havde imidlertid faaet en bedre Bolig, i Stuen paa Hjørnet af Ny Kongensgade og Filosofgangen. Til Lejligheden hørte en lille Have, der altid var fuld af Blomster, og som var til den største Glæde for dem alle. Fru Dalgas levede op igen blandt sine Børn. Hun var mild og kærlig mod dem. Hun havde en sjælden Evne til, trods sine smaa Kaar, at gøre Hjemmet muntert og lykkeligt for Børnene og deres Venner, og snart blev det Samlingsstedet for en Kreds af elskværdige og begavede unge Mennesker.

Der var først og fremmest de mange Fætre og Kusiner: Schouws, Muhles og Stampes; ofte kom der Besøg fra Vejle, hvor to af Carlos Farbrødre var bosatte og gifte. Saa var der Henrik Stampes Forlovede, Jonna Drewsen; Emil Jensen (senere gift med Dagmar Dalgas); Lundbye; Skovgaard (senere gift med Georgia Schouw); Købkes (Enrico blev senere gift med Frøken Købke); Grundtvigs tre Børn, Svend, Johan og Meta; Peter Boisen (senere gift med Meta); Brødrene Peter og Frantz Vedel, Brødrene Jens og Henrik Berthelsen og endnu flere.

Enrico Dalgas beretter herom: »Jeg tror nok at kunne sige, at min Moders Hjem blev styret paa en meget aparte Maade. Hun havde hele Ulejligheden og paatog sig den hjærtelig gærne; men efterhaanden som vi Søskende bleve voksne, havde vi rent ud sagt taget hele Kommandoen, og alt gik efter vore Hoveder, ikke til mindst Glæde for min Moder selv, som virkelig levede op igen i det derved vakte Ungdomsliv. Enhver af os Børn fortjente noget, og vi bidrog alle efter bedste Evne til Moders Kasse, foruden at vi naturligvis klædte os selv. Skovture og andre Fornøjelser forefaldt jævnlig, og i nogle Aar skillingede vi endogsaa sammen til

at leje Sommerboliger i Tryggerød og Smidstrup. Moder oplevede saaledes igen at bo paa Landsted om Sommeren, der vel ikke paa langt nær var som hine Villaer i Abruzzerne eller Apenninerne, thi vore Sommerboliger paa Sjælland indeholdt kun et Par Stuer i Bondegaarde, men saa var Opholdene ved Øresund maaske nok saa livlige, — i al Fald gjorde vi og vore Venner et syndigt Spektakel. Luften fyldtes af vore muntre Sange, de mærkværdigste Indretninger bleve opfundne for om Natten at kunne huse de Gæster, hvortil der efter almindelige Begreber ikke var nogensomhelst Plads; vi vare alle nævenyttige, aktive og raadsnare, og det faldt os aldrig ind at vige tilbage for saadanne Bagateller, som at der hverken var Mad eller Plads til de Ankomne, eller at vi ikke havde Penge i Lommen. Mer end en Gang har et Fad Kartofler udgjort det hele Festmaaltid, som dog altid var krydret af den fornøjeligste Stemning. Dog var det maaske især Søndagene om Vintren, som droge denne hele Ungdom til Moders Hus, idet vi efter Kirketid samledes hos hende.«

Frantz Vedel fortæller om de fornøjelige Sammenkomster: »Om Vinteren var der hver Lørdag Aften aabent Hus hos Fru Dalgas; her samledes de unge. I al Tarvelighed var der umaadelig hyggeligt, alle medbragte Liv og Ungdomsfriskhed, vi snakkede, discuterede om Grundtvig, legede, dansede, og først sent skiltes vi, glædende os til næste Lørdag. — Anretningen var det ikke, som drog os til Huset, den bestod i en Kop The med Brød og Smør, undertiden til Slutning et Glas Punsch. — En Aften stod der et Stykke dejlig gul Ost midt paa Bordet; men da vi skulde gøre Indhug i den, viste det sig at være et Stykke gult Marmor. En anden Aften, da der var en større Mængde Gæster end sædvanlig, sagde Fru Dalgas til os, at hun intet havde at give os at spise. Da vi kom ind til det lange, altid smagfuldt

dækkede Bord, var det helt besat med en Mængde Asietter med Glaskupler over. Vi troede nu, hun havde været altfor beskeden, men da hun bad os tage for os af Retterne, viste det sig, at alle Glasklokkerne dækkede over afskaaren Ost, Ost og atter Ost.

I Julen var der Juletræ med en Mængde smagfulde Smaating, som vare lavede i Hjemmet. Der var altid godt at være, frit og fornøjeligt, og man mærkede, at der var Hjærterum for os alle.«

I Hjemmets Selskabelighed deltog Carlo med største Lyst. Han var i det hele et Hjemmemenneske. Hvor P. Vedel taler om, at Carlo holdt sig for sig selv i Skolen, tilføjer han: »Senere, da jeg blev bekendt i hans Hjem og saa hans Moder og hans fire Sødskende, forstod jeg, at han dér var ganske anderledes end i Skolen, at han følte sig dem langt nærmere end os.«

Men han var udpræget Dalgask, baade af Karakter og Ydre; mellem ham og Enrico og Susette var der megen Lighed. Carlo var middelhøj, kraftig bygget, med mørke Øjne og Haar og mørk Hudfarve. Han var smuk, og hans Ydre var i høj Grad karakteristisk.

Fru Dalgas' Børn var musikalske, og Carlo og flere af dem havde gode Stemmer; ogsaa Berthelsens sang smukt, og der blev ofte musiceret. Undertiden stemmede Fru Dalgas i med de andre med sin dybe Alt.

Ogsaa i Vedels Hjem hørte Carlo Musik; han kom der tit om Aftnen af sig selv. Saa maatte Frantz Vedel efter Thebordet altid sætte sig til Klaveret; han fortæller herom: »Vi skubbede da som tilfældig et Stykke Papir hen i Carlos Nærhed. Jeg begyndte saa at spille for ham; inden vi vidste af det, tegnede han, og paa den Maade blev blandt andet en lille Tegning, Erlkönig, til, mens jeg spillede Listzs Udsættelse af Erlkönig, som han holdt særlig af.«

Det var altid Carlos Vane saaledes at sidde og tegne, naar han sad mellem andre, og paa den Maade er sikkert en Mænge af hans Smaating blevet til.

Det hørte dengang til Tiden at danne Foreninger, og den Kreds, hvortil Dalgas hørte, fulgte naturligvis ogsaa med her. En af disse Foreninger hed Fylla og var dannet af fire af de unge Piger. Det var til den, at Lundbye gjorde den nydelige Tegning »Firkløveret«.

En Aften var Lundbye hos Dalgas' sammen med nogle andre unge Mennesker. Han skriver derom 1843 i sin Dagbog: »Vi bleve enige om, at vi skulde danne et lille Selskab, som imellem kom sammen for at øve os i at udarbejde smaa Afhandlinger og fremsige dem paa Møderne.« De 6 var Svend og Johan Grundtvig, Carlo Dalgas, Lundbye, Skovgaard og Lnt. Blom; senere blev Student Seidelin endnu optaget.

Det andet Møde i November hos Lundbye aabnedes med et Foredrag af Dalgas om: »at Nutidens politiske Liv fortrængte næsten alle andre Interesser, og at navnlig Kunsten led derunder.« Herefter fulgte Diskussion.

Hen paa Vintren holdt han endnu et Foredrag: »Om det Simples, det Slettes og det Nedriges æstetiske Betydning«, hvilket derefter drøftedes. — Men i det hele var han mødt meget uregelret til disse Aftner, og paa det 12te Møde i Marts foreslog Lnt. Blom at udelukke ham »paa Grund af den oftere gentagne grundløse Udebliven«. Dette Forslag blev dog forkastet; derimod vedtoges Svend Grundtvigs Ændringsforslag, at det paa Selskabets Vegne ved Dirigenten skulde betydes Dalgas, at Spørgsmaalet om hans Udelukkelse havde været paa Bane, men at dets Afgørelse udsattes, fordi man ikke vidste, om han havde haft skellig Grund til sin 5 Gange gentagne Udeblivelse.

Da han ikke svarede paa denne Henvendelse og heller

ikke mødte, blev han efter Bloms Forslag udelukket af Foreningen. — Blom har tydelig nok haft noget imod ham, hvilket ogsaa kommer frem senere. Nogen Grund dertil ved man ikke.

I Foreningen har Dalgas rimeligvis kedet sig over den megen Diskuteren. Han kunde jo ellers godt være gemytlig med Kammerater. »I et lystigt Sold med andre,« siger Fr. Vedel, »var Carlo ofte helt overgiven; hans Spøg kunde da være drastisk og ikke beregnet paa Damer.«

Hans Humør var meget forskelligt; undertiden var det mørkt og trykket, til andre Tider kunde han være helt smittende munter.

»Det var som Solen at møde Carlo,« sagde Vermehren. Og han tilføjede: »Han var af dem, man vilde indestaa for med sit Hoved, brav, ærlig, tjenstvillig og hjælpsom, en udmærket Kammerat.« — Heri stemmer igrunden alle Vidnesbyrd overens.

Elskværdigere og blødere var han ogsaa bleven med Aarene og i de nye Forhold, og hans Barndoms Fejl, Selvfølelsen og Forfængeligheden, synes at være forsvundne; betegnende er det i saa Henseende, at han ikke engang har følt Trang til at se sit Navn paa sine Billeder og Tegninger. — En anden af sin Barndoms Fejl, sit Hang til at overdrive, lykkedes det ham derimod aldrig at overvinde. Endnu i Julen 1850 skriver Svend Grundtvig: »Carlo siger, at det er gruelig daarligt med Susette; han taler om Svindsot og deslige; men han overdriver nu altid saa frygtelig, saa jeg tror ikke det halve af, hvad han siger.« — Vennerne forstod denne Egenskab og optog den i Godmodighed, ligesom ogsaa de raske og tit overdrevne Domme, der jævnlig fremkom i hans Tale og Breve.

Men skønt han saaledes var almindelig afholdt, synes han at have manglet Evne til at træde i et i dybere For-

stand personligt Forhold til andre Mennesker. Han har næppe blandt sine mange gode Kammerater haft en Ven i egenlig Forstand. Man ved heller ikke, at han har været forelsket, som de andre i Kredsen naturligvis var, de utallige Gange.

Inderst inde var Dalgas en ensom Natur.

En Dreng vogter Faar

AARENE 1842—44

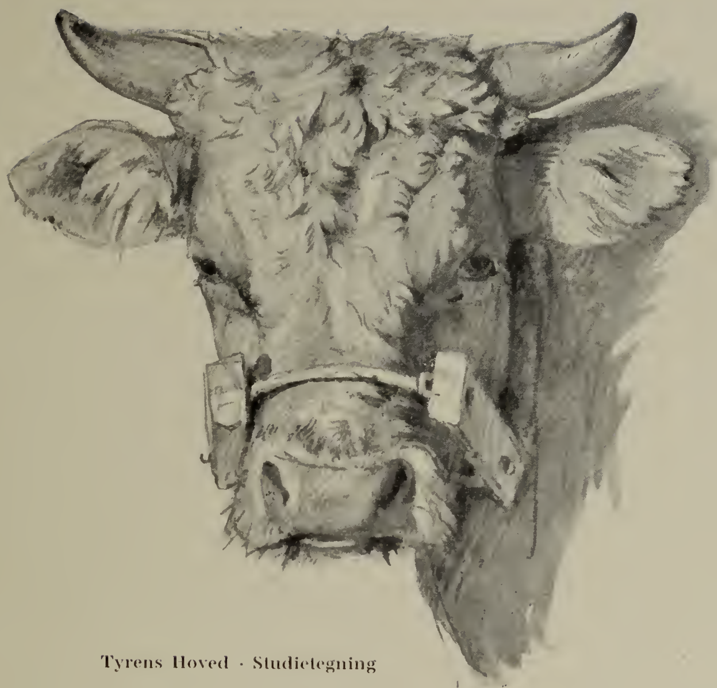
Dalgas var altsaa i 1837 kommet ind paa Akademiet; hvor længe han har gaaet dèr, kan ikke ses af Protokollerne. I 1845 fik han for en Modeltegning den lille Sølvmedaille, der er et Slags Afgangs- eller Oprykningsbevis, intet særligt Hæderstegn. Selvfølgelig har han ikke til Stadighed besøgt Akademiet i disse 8 Aar; men Kunstnerne vedblev dengang undertiden at gaa fra og til og at arbejde dér, selv om de var blevne selvstændige; de kaldtes »Elever«, lige indtil de optoges som Medlemmer af Akademiet.

Fra Tiden inden 1842 har Dalgas næppe malet ret meget. Hans første Forsøg i Olie skal være et lille Studie, hans Moders *Køkkenbord med Krebs og Urter.* — Saa er der to smaa Billeder, der synes at være hans første Forsøg i Landskabsmaleri; i dem begge benytter han, paa forskellig Vis, det samme Emne, et *Egetræ ved en Mose.* De er ens i Behandlingen, der er konventionel og kun har lidet med Naturen at gøre; Farverne er kølig blaagrønne. — Det næste Skridt i Udviklingen er et Billede, hvorpaa han med Penselskaftet har skrevet i Farven: *Partie fra Fredriksdal.* Her er endnu for en Del den kølige Tone og den vage Behandling; men der er tillige noget, særlig i Udførelsen af et stort Bøgetræ, som peger frem mod Landskaber fra hans første Modenhedsperiode.

Flere Smaabilleder og Tegninger er sandsynligvis fra denne tidlige Tid; der kan dog næppe være Tvivl om, at han maa have gjort mere, end hvad der kendes, før han traadte frem for Offenligheden.

I 1842 malede Dalgas sit første egenlige Billede: »*Quæg i Skoven*«.[1] Nu var altsaa det store Øjeblik kommet, da han kunde begynde at udstille; det kom paa Charlottenborg i Foraaret 1843. Der maa være bleven lagt Mærke til det, thi Kunstforeningen gjorde ham den Ære at købe det, og det blev bortloddet som alle denne Forenings aarlige Indkøb. — En Vogterdreng driver en Tyr og nogle Køer ud af Skoven og smælder med sin Pisk for at faa dem hjem, inden den optrækkende Byge naar dem. — Det er et ret dygtigt Arbejde af en Begynder, især for Dyrenes Vedkommende. Dog

[1] Naar i det Efterfølgende et Billede nævnes som malet i et bestemt Aar, menes hermed, at Studierne er tagne om Somren og Billedet malet Vintren derefter..

Tyrens Hoved · Studietegning

er de noget lavstammede og klodsede som paa Dalgas' tidligste Billeder; men fortrinligt er *Tyrens Hoved*, der ogsaa er gengivet i en smukt udført Studietegning. — Kompositionen er allerede her lovende.

Aaret efter malede han »*En løs Tyr*«, som blev udstillet 1844 og købtes af Kunstforeningen. Det vides ikke, hvad der er blevet af Billedet; men man kan dog nogenlunde skønne, hvorledes det har været, gennem en Pennetegning, som Kunstforeningen ejer. Det er nemlig Skik, at Malere, som sælger Billeder til denne Forening, samtidig maa levere den en Tegning eller Akvarel heraf, som da opbevares i

Kvæg i Skoven

Arkivet. Efter denne Tegning at dømme har Billedet ikke været videre godt. — En vred Tyr staar under en Eg, en Ko ligger ved Siden, nogle Faar ses i Baggrunden[1].

Samme Aar, 1843, malede Dalgas det Billede, hvormed han første Gang slog rigtig igennem: »*En Dreng vogter Faar*«. Ogsaa det blev købt af Kunstforeningen og bortloddet allerede samme Efteraar, inden det endnu havde været udstillet.

Ved et gammelt Bøgetræ sidder en lille Vogterdreng midt imellem sine Faar og ser paa Tilskueren med et Par altfor store Øjne under en bredskygget Hat. — Det er et ganske

[1] Dette Billede samt »Kvæg i Skoven« og »En Drift Køer vandes« gengives her efter Kunstforeningens Tegninger.

nydeligt og hyggeligt lille Billede, smukt komponeret og udført med megen Følelse, men stærkt paavirket af de hollandske Malere, som Dalgas havde studeret paa Nationalgaleriet, især van der Doos. Det viser et meget betydeligt Fremskridt fra hans to første Malerier. — Anordningen af Landskabet har ikke des mindre en Del Lighed med »en løs Tyr«, ligesom Tegnemaaden i Kunstforeningens to Gengivelser tyder paa, at de er gjorte samtidig.

En løs Tyr

Billedet blev senere litograferet af Kittendorff, og Dalgas gjorde selv en Kopi deraf, sandsynligvis efter Bestilling. Den staar langt under Originalen med Hensyn til Farvernes Skønhed.

I 1844 malede han »*En Drift Køer vandes,*« der blev udstillet 1845 og igen købt af Kunstforeningen. Heller ikke dette Billede er det hidtil lykkedes at finde.

Men foruden Kunstforeningens Tegning eksisterer der et Oliestudie heraf, hvis Farver Tiden sandsynligvis har mørknet, saa de nu staar noget utydeligt. Men der er udmærket Liv og Bevægelse i denne Flok Køer, der løber og springer ned mod Vandingen, anførte af Tyren, paa hvis Ryg en lystig Karl har sat sig op at ride.

Samme Aar malede han »*Tyren vandes*«, der ikke blev udstillet men købtes af Kunstforeningen. Paa Billedet staar en Mand i en gammeldags Dragt og holder en Tyr, som drikker af en lille Vanding, og nogle Køer ligger bagved under et Egetræ. Manden vender sig om og ser efter en Dreng,

En Drift Køer vandes

som driver en Flok Faar henad Vejen og raaber noget til ham i Forbigaaende. Vejen drejer ned mod en Aa, der snor sig som et broget Baand langt ud mod Horisonten, medens Aftensolens klare, rødgule Farver spejler sig deri. Kompositionen i dette Billede er ypperlig og Landskabsmotivet stort. Paa alle Dalgas' tidligere Billeder havde Synskredsen været begrænset; her var den for første Gang vid og aaben.

Ikke til alle disse Billeder kendes Forstudier, hvad enten de nu er forsvundne eller der aldrig har været flere.[1]

Af selvstændige Oliestudier kender man derimod ikke saa faa, særlig naturligvis Dyrestudier.[1]

Desværre er næsten ingen af hans Arbejder fra den Tid forsynede med Dato; dog kan man saa godt som altid, af

[1] Se Katalogen.

Tyren vandes

den noget tyndere Behandling, slutte sig til, om de stammer fra Tiden før 1845.

Endnu værre er det, at Dalgas som oftest ikke signerede sine Billeder; derved er der sket uheldige Forvekslinger, selv i senere Perioder.

Han forsynede dem heller aldrig med Stedsbetegnelse (Landskabet fra Frederiksdal er en hel Undtagelse), og da heller ikke andre Tegn peger hen paa bestemte Egne, er det umuligt at afgøre, hvor de forskellige Ting er fra.

Det synes dog, som om de alle er fra det nordlige Sjælland. — Man ved, at Familien laa paa Landet i Tryggerød og Smidstrup; at Carlo ofte besøgte Muhles, som nu var flyttede til Boserupgaard ved Kvistgaard. Efter Sigende har han ogsaa boet paa Marianelund ved Gurre.

Herfra stammer vistnok to smaa Landskaber, der har megen Lighed med denne Egn. Det største af disse er et aflangt Billede, forestillende en *Eng ved en Skovsø* med høje Træer i Baggrunden. De samme Træer og den *samme Skovsø,* hvorover der flyver nogle Maager, har han malet fra en anden Side. Begge er Graavejrsbilleder, ens i Behandlingen og Farvetonerne, grønne og graa. Det er fine Billeder, der røber megen Skønhedssans, men ikke særlig stor Ejendommelighed eller Kraft. Træernes Former og Skovens Linjer er paa langt nær behandlede med den Fylde som senere. Hertil slutter sig et tredje lille Billede, *grønne Buske* mod en graa Himmel. — Efter al Sandsynlighed maa de være malede i Tidsrummet 1842—44. Herpaa kunde det ogsaa tyde, at det største er malet paa Pap — der blev ikke altid Raad til Lærred i de Tider.

Hans Ophold ved Gurre skyldes rimeligvis ogsaa et Billede af en hel anden Art: »*Kong Valdemars vilde Jagt*«. Alle fantastiske Emner laa ham ellers fjernt, og Billedet er da heller ikke videre godt.

Der er endnu en *Tegning* af dette, som en af hans halvvoksne Broderdøtre en Gang fandt oppe paa et Loft imellem andet Skrammel; den var næsten udvisket, men resolut tog Pigebarnet et Blyant og tegnede Billedet op, saa det nu staar ligesaa kraftigt som nogensinde.

Af Tegninger er der en Del fra denne Tid baade i privat Eje og paa Kobberstiksamlingen. De fleste er tegnede med Blyant, nogle med Tusch eller Vandfarve, sjældent med Pen; de ældste er gulnede og plettede. Nydeligt er et *Portrait af Kunstnerens Moder.* Hun sidder tilbagelænet i sin Stol med Hænderne i Skødet og ser ud mod Tilskueren. Der er en mild og tilfreds Ro over hende; man ser, at hun smukt har forstaaet den vanskelige Kunst at blive gammel.

En anden Gang har han tegnet hende, mens hun sidder

KUNSTNERENS MODER

i en Lænestol og sover. Det er kun løst udført, men karakterfuldt og kraftigt.

Ogsaa gjorde han en Del andre Tegninger af Træer, Planter og Dyr. Megen Morskab har han haft af *et Æsel*, der fandtes paa en Gaard i Smidstrupegnen; det har været for ham som en Erindring fra hans Barndom i Italien. Man ser det staa roligt og filosofere, og man ser det rasende sparke bagud mellem de forskrækkede Karle og Piger. Han tegnede i det hele tidt den Slags lystige Scener; saaledes, efter hvad der fortælles, en, hvor en Pige sidder og malker en Ko og sender en Straale Mælk fra Yveret op i Ansigtet paa en Karl. — »En Drift Køer« var en lignende munter Oplevelse. — Heldigvis kom han dog snart bort fra denne udvendige Maade at bringe Livfuldhed ved at fremstille Figurerne i Bevægelse.

Kun faa af de nævnte Tegninger og Studier er meget udførte eller betydelige; man kan ikke kalde hans Produktion fra disse Aar for særlig frodig. Fliden var endnu ikke ret vaagnet i ham — den var ikke bleven til Passion.

Da han et Efteraar engang trak Exner ud med i sit Atelier paa Nørrebro for at vise ham, hvad han havde gjort i Sommerens Løb, udbrød den flittige Exner uvilkaarlig: »Ikke mere?«

Hans store Lethed for at tegne var ham en Fristelse til at arbejde efter Hukommelsen i Stedet for at søge til Naturen, saa meget mere som hans Komposition var god og hans Linier smukke. Naturen var endnu ikke rigtig gaaet op for ham. Der var »Galeriluft« og nogen Mangel paa Friskhed over selv de bedste af Billederne fra hans første Kunstnerperiode. — Iøvrig malede jo Kunstnerne paa den Tid gennemgaaende alt for meget ud af Hovedet, naar de om Vintren efter deres Studier skulde male »Billeder«.

Dalgas' Hukommelse kom engang en af Vennerne tilgode. En Dag besøgte han sin Akademikammerat Fischer, som

sad og malede paa et Billede. Det er to unge Piger, som vil begive sig ind i en mørk Skov, men en gammel Kone staar i Døren til sin Hytte og advarer dem, idet hun truer med Fingeren; en Kat snoer sig op ad hende. »Jeg sad just, fortæller Fischer, og kludrede med Katten, som jeg slet ikke kunde faa Façon paa. I samme Øjeblik hændte der mig den lykkelige Begivenhed, at det bankede paa Døren, og min Ven Dalgas traadte ind. »Aa velkommen, Kjære! De seer, hvor forlegen jeg er, jeg har ingen Studier af Katte og sidder her og kludrer, vil De ikke hjælpe mig lidt?« »Jo gjærne! hvordan vil De have den?«

»Den skal skure.« »Skure? godt,« og efter faa Øjeblikke stod der en prægtig Kat, skurende sig op ad Dørstolpen — naturligvis blev den det bedste paa Maleriet.«

Til Gengæld søgte Fischer engang at vise Dalgas en Tjeneste:

»Det drejede sig om en lille Indtægt, som paa den Tid var meget kjærkommen for os unge Malere, hvis Pengepunge i Reglen vare noget flade. Malermester Bruus skulde male et stort Skib »Indianeren«, der blev meget flot udstyret.

Et større Kahytsrum skulde dekoreres fint af Maler Rosenberg, der tog mig til Medhjælp ved Ornament-Dekorationerne. Jeg anbefalede Dalgas som Medarbejder. Han skulde nu male en Svane. Bunden var meget fint sleben og Dekorationen derpaa maatte fremfor alt være sirlig udført, men det laa slet ikke for Dalgas. Han satte paa rigtig Malermaner tyk Farve paa, som ikke passede til det øvrige. Følgen blev, at Bruus bad mig vidske det ud og gjøre det om, og Dalgas blev kasseret.

Senere mødte jeg engang Bruus paa Gaden. Dalgas var imidlertid bleven en anerkjendt Maler. Vi kom til at tale om hans Arbejde paa Skibet den Gang; saa sagde Bruus med en meget sigende Haandbevægelse op for Ansigtet: »Vi skulde *alligevel* ikke have tørret hans Svane ud.«

P. C. Skovgaard

SOMMEREN I JYDERUP 1845

Egnen ved Jyderup er usædvanlig rig paa maleriske Motiver. Skarritsøen ligger omgivet af høje Bakker med vidtskrakte Skove, af magre Lyngstrækninger og frugtbare Marker.

Her tog i Sommeren 1845 tre unge Kunstnere Ophold; det var Frølich, Skovgaard og Dalgas. Frølich boede hos Sognefoged Birch i den yderste Gaard i Landsbyen Holmstrup, Skovgaard paa Stridsmøllen, en af »Kongens Møller«. Dalgas lejede sig nok ind hos en Bonde. Han færdedes idelig ude i det fri, gik lange Ture, fulgt af sin Hund, sejlede og fiskede; havde han faaet Fangst, maatte »Semire« bære Fiskeposen hjem for ham, og han trakterede da Vennerne med

Fisken og med dejlige Champignons, som han plukkede rundt om i Skovene. Nævenyttig som han var, forstod han selv at tilberede dem, og det var en velkommen Afveksling fra den daglige Bondekost.

Herude var Dalgas glad, han følte en Lykke som ingensinde før. Thi i denne Sommer skete det store Gennembrud i hans Kunst: han fandt i dybeste Forstand sit eget kunstneriske Udtryk for, hvad der bevægede sig i ham.

Denne Forandring skyldte han vel først og fremmest Skovgaard. En Sommers Samliv med denne kærnesunde, jævne Kunstnernatur, denne færdige, rolige unge Maler med den levende Skønhedssans, maatte faa en afgørende Indflydelse paa den modtagelige, mindre udviklede yngre Ven. Det var Skovgaard, der lærte ham at fordybe sig i den danske Natur, og det var Skovgaard, der lærte ham at fordybe sig i sit Arbejde. Dog var Paavirkningen mest af vækkende Art, der var endnu i denne Sommer ingen fremtrædende Lighed mellem deres Billeder.

Af Frølich synes Dalgas ikke at have modtaget nogen bestemt Paavirkning; men Frølich var ogsaa kun en knap Maanedstid sammen med de andre. Han kom gaaende tilfods fra København med Svend Grundtvig, der dog rejste efter en Uges Forløb.

Frølich har engang paapeget et Berøringspunkt mellem sig selv og Dalgas: »Han tilhørte en fransk reformert Familie gennem sin Fader, ligesom Lundbye og jeg gennem vore Mødre. — Hvad jeg især synes udmærker Dalgas, er den fine Smag og den store Livfuldhed; det er maaske den ældre Kultur og det franske Blod, som viser sig heri.«

Frølich tegnede meget med Pen, først med Rørpen eller Gaasepen, senere med Staalpen, som man jo ikke behøver selv at snitte til. Han havde allerede tidligere anbefalet Lundbye at bruge Pennen, der tvinger Kunstneren til straks

at gøre sig langt klarere Rede for det sete, end naar han benytter Blyant og Vidskelæder, og som i en formsikker Tegners Haand giver saa smuk og elegant en Streg.

I denne Sommer lærte nu ogsaa Dalgas at holde af Pennen, som for Fremtiden blev hans stadige Redskab. Han skitserede dog altid først sine Tegninger ganske let med Blyant og udførte dem saa med Pen ovenpaa Blyantsstregen. Hvornaar han gjorde dette paa Stedet, og hvornaar han gjorde det senere hjemme, kan ikke her afgøres.

Med Pen udførte nu Dalgas en stor Mængde Studier. Fremfor noget andet var det *Skovbrynet og Trætoppene*, der sysselsatte hans Tanker og som han Gang efter Gang vendte tilbage til, aldrig trættet, aldrig tilfredsstillet, altid søgende ny og smukkere Synspunkter. Syv store Tegninger udførte han af dette Motiv, og to Gange gengav han det i Farve. Der er maaske intet, der klarere viser den Forandring, der var foregaaet med ham, end denne intensive Indtrængen i sit Emne.

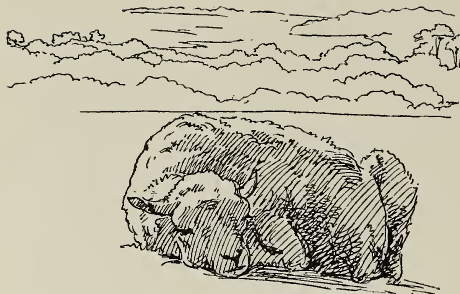
Paa flere af Studierne findes der et spinkelt Træ, som vokser paa Bakkens Skraaning, og som han desforuden har tegnet mange Gange i forskellig Størrelse og Form.

Alt dette var Forstudier til Landskabet paa et stort Maleri, hans første helt selvstændige og helt modne Billede, »*Faar paa en Høj ved Skarritsøen*«. — Forrest paa den græsdækkede og lyngbevoksede Bakkekam ligger en Flok Faar og en Vædder; lidt tilbage ved det spinkle Træ — som mærkelig nok her er bleven ganske lavt — sidder en hvidhaaret, barhovedet lille Fyr, igen en af hans kære smaa Vogterdrenge. Vidtstrakte Skove dækker Mellemgrunden og Baggrunden, og længst tilhøjre titter et Blink af Skarritsøen frem.

Der er Storhed over Landskabet, og Solen kaster sin Glans ud derover fra den høje, klare blaa Himmel med den hvide Sommersky.

Faar paa en Høj ved Skarritsøen

Tegning til et Faar

Dette Billede er et godt Eksempel paa den Art Landskabsmotiver, som kom til at spille en fremtrædende Rolle i Dalgas' senere Produktion, Landskaber med vid Horisont og fjærne, svindende Linier. Første Gang benyttede han det i Billedet »Tyren vandes«, men der var det endnu lidt opstillet; i Jyderupbilledet er Kompositionen helt naturlig, skønt den netop er saa bevidst.

Dette Maleri er maaske nok det betydeligste og det mest stemningsfulde af alle Dalgas' Billeder. Farverne er harmonisk afstemte og fortoner sig fint ud i de fjærne Skove. Grupperingen er fuldendt smuk og hvert enkelt af Faarene aldeles fortrinligt karakteriserede.

Foruden de allerede nævnte Studier hertil er der endnu en Del Tegninger af *Faarene* og af *Buskvæksterne* paa Bakken; *Drengen* er gengivet baade staaende og siddende, baade med Pen og i Oliefarve. Selve *Studiet til Billedet* er atter her en Akvarel, ligesom den senere *Gengivelse til Kunstforeningen;* denne er finere udført, i matte, lyse Farver, men ikke saa frisk som Studiet.

Iblandt adskillige andre Tegninger, som ingen Forbindelse har med Maleriet, er der to Landskaber; det ene, hvor *en Vej* slynger sig bort forbi Bakkerne, er ogsaa anvendt til et lille Maleri.

Desforuden er der en større Vandfarvetegning, *Faar under en Stendysse,* som Dalgas forærede Svend Grundtvig. Denne og alle Pennetegningerne herfra er gjorte paa graat Papir med en meget fin Streg. De er alle fortræffelige.

Der findes tre Arbejder fra dette Aar, Gengivelser af den samme Ko: den ene Gang som *Oliestudie*; den anden Gang som Akvarel, hvor en Karl underholder *en malkende Pige;* den tredje Gang som Pennetegning, med *en Dreng* imellem Køer og Faar. Det maa dog siges, at kun Signaturen tyder paa, at disse tre samhørende Billeder er fra saa sen en Tid; der er intet i dem af den ny Aand, end ikke i Pennens Behandling, og det graa Papir er heller ikke anvendt.

En Tegning endnu maa nævnes, et Billede af *Skovgaard*, mens han sad i Marken og malede; en anden Gang tegnede Skovgaard hjemme paa Møllen et *Portrait af Dalgas.* Det skal have lignet, om end Hagen var noget for spids. Men man faar jo rigtignok her slet ikke Indtrykket af, at Dalgas var smuk og hans Skikkelse mandig og kraftig.

Saaledes gik denne Sommer, der spiller saa betydelig en Rolle i Dalgas' Virksomhed, baade med Hensyn til Mængden og Lødigheden af hans Arbejder.

AARET 1846

Hvor Dalgas har boet i Sommeren 1846, ved man ikke med Bestemthed, men vistnok har det igen været i Nordsjælland.

Det ene af de Billeder, han her har malet, er hans fjerde Vandingsscene, denne Gang »*Kalven vandes*«. En lille sød Pige i Træsko og med Tørklæde om Hovedet holder ved Tøjret af en stor rød Kalv. Den staar midt i en lille Vanding med Piletræer, og baade Pigen og den er falden i Tanker. Marken bagved, hvor der græsser nogle Faar, højner sig svagt op mod Skoven, der slutter Synskredsen. — Det er et fint og i al sin Jævnhed tiltalende Billede, nydeligt i Farve og Komposition.

Dog skæmmes det noget af en vis Glathed, som var almindelig for de Tiders fuldt udførte Billeder, men som Dalgas ellers plejede at undgaa.

Selve Maleriet er malet om Vintren i et Atelier, som Constantin Hansen, der var bortrejst, havde overladt Vermehren, der gæstfrit tilbød Dalgas og Happe Plads hos sig.

Den trofaste Kunstforening købte Billedet og modtog den skyldige Tegning, udført i Tusch.

Forstudiet er en Akvarel, som desværre er ufuldendt. I Akvarel har han ogsaa udført en stor Tegning af Pigen, i Olie en Skitse af Landskabet alene og et prægtigt Studie

Kalven vandes

af Kalven, som han forærede Fischer, hvis Søn senere har tilsat et Landskab.

Det andet Maleri, som er bleven til i dette Aar, »*et Dyrskue*«, malede han til den Neuhausen'ske Præmie; det er, i Modsætning til det første, et Billede med mange Figurer og Dyr, som fylder Rummet paa den smukkeste Maade. Ypperligt opfattede er især de to Heste for Vognen, smaa, hurtige, forskræmte Dyr med et anspændt Udtryk; de venter øjensynlig Piskesnærten. Saadan saa Bønderheste ud dengang.

Mærkelig nok er der over dette smukke Billede kommen lidt af den gamle ufriske Galeriluft — heldigvis for sidste Gang.

Det maa ligefrem bemærkes, at Kunstforeningen ikke købte det men nøjedes med Kalven.

Studiet til Billedet er igen en Akvarel. — Foruden den kendes ikke andre Forarbejder end nogle Pennetegninger i to *Lommebøger*. I den ene findes *Hestehovederne;* i den anden, som er mindre og af tyndere Papir, er der en Scene betegnet »*Kildemarked*«, som tydelig nok har været hans første Impuls til Dyrskuet.

Desforuden forskellige Tegninger af *Hesten, som skoes* ved Smedien, og af Bønderfolkene i deres gammeldags Dragter. Af Tegninger, som ikke vedkommer Billedet, er der en Del *Landskaber* og *Plantevækster*, alt sammen henrivende tegnet. Endnu et yndefuldt lille *Landskab med Brombærranker* er fra denne Sommer, ligesom maaske ogsaa et meget smukt *Lyngparti*, begge malede med Oliefarve.

Blandt Dalgas' Billeder findes der et, »*en Pige, som roes til Malkning*« af en Karl, om hvilket man egenlig ikke har andre Oplysninger end den lidt vildledende, at der om Kunstforeningens Tegning staar skrevet, at det blev bortloddet i Januar 1850; selve Billedet er ikke fundet hos Vinderens Slægt.

Et Dyrskue

Forskellige Grunde taler nemlig for, at det er malet i 46. Efter Tegningen at dømme er der en ikke ringe Lighed imellem det og »Kalven vandes«, baade med Hensyn til den idylliske Karakter, det enkle i Anordningen, det lille Vand med Pilene og fremfor alt Landskabets Baggrund, der omtrent er den samme.

Endnu stammer et Par Portræter fra 46; der er to af *en ung Mand,* tegnet efter hans Død, og et Billede af Carlos Søster *Carolina,* der har en Del Lighed i Behandlingen med disse; hun var i Sommeren 46 som en 14aars Pige hjemme paa Besøg fra Italien.

Der er en ret stor Pennetegning paa Kalkerpapir, signeret C. Dalgas (med fremmed Haand tilføjet 1846), der forestiller Høns med Kyllinger. — Dalgas tegnede engang ude paa Boserupgaard hos Muhles to Høns med mange Kyllinger omkring, som han satte paa et stort Bord; han lagde en Kurv ved Siden af dem til at gaa ind i. Den ene Høne var meget arrig over at skulle blive der oppe paa Bordet, og Dalgas lovede da sin lille Kusine Hulda sin Skitse, naar han havde benyttet den, hvis hun vilde sørge for, at Hønsene ikke slap ned. — Efter hans Død fik hun ogsaa Tegningen, som desværre senere gik tabt, da hendes Mands Præstegaard nedbrændte. — Den nuværende Tegning er en Kalkering over den oprindelige, som han altsaa selv maa have udført.

Det kan ikke nægtes, 1846 var noget af en Tilbagegang mod forrige Aars saa rige Produktion. Det er, som har han været lidt træt; som om Træet ikke har kunnet bære lige frodig Høst to Aar itræk.

Og saa er der alligevel nogle *Dyrestudier*, som tyder paa alt andet end Træthed; fremfor alt en aldeles udmærket *sortbroget Ko* — Billedet her formaar desværre ikke ret at gengive den smukke Lød — og *Faar* i prægtige tykke Pelse.

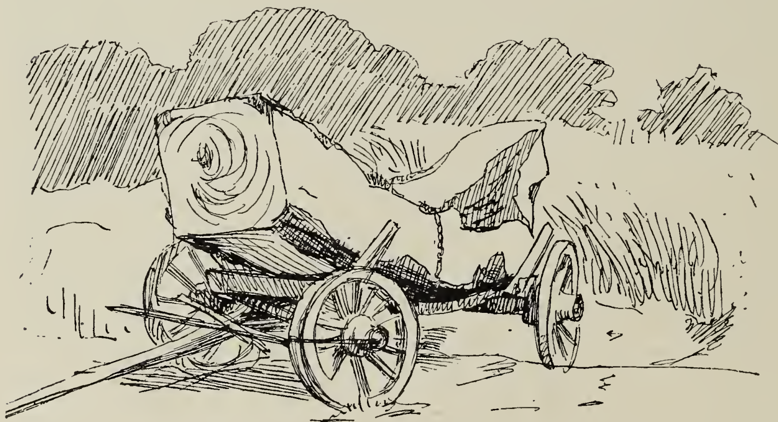
Dyrestudier

Skitsebogsblad

Over Ulden er der en paafaldende gylden Glans, der dog muligvis for en Del skyldes den gamle Fernis.

Disse og endnu flere Dyrestudier er saa friske og værdifulde Repræsentanter, som findes kan, for Dalgas som Dyremaler.

Skitsebogsblad

En Pige som roes til Malkning

Dette Aar var det rigeste paa Indtægter, som han endnu havde oplevet; med de 200 Rigsdaler fra den Neuhausenske Præmie maa han have tjent mindst dobbelt saa meget som Aaret forud.

Nysø i Maaneskin. Tuschtegning

SOMMEREN 1847 PAA NYSØ

I Sommerferien 1847 var de allerfleste Medlemmer af den Kreds, vi har lært at kende, samlede paa Herregaarden Nysø ved Præstø. Der var Grundtvigs, Vedels, Boisen, Schouws og nogle af de jyske Kusiner. Der var Carlo og hans Søskende med Undtagelse af Ernesto; der var Jonna Drewsen, ialt med Husets egne Børn en Snes unge Mennesker.

Enrico fortæller herom:

»Hvilket Liv der saa var! Egnen var henrivende dejlig, Haven fuld af Frugter og Blomster, Badehuset laa ved Præstø Fjord tæt ved Gaarden; en Baad var ved Stranden; og Køretøj kunde faaes, naar man var gode Venner med Niels, Herskeren over alle Stalde, den

Vidtberejste, idet han som Kusk havde været to Gange med Stampes i Italien.

Paa Basis af alle disse Herligheder kunde der arrangeres en Mangfoldighed af Ture, tillands og tilvands, Fodture, Jagtture, Køreture, Sejlture, Skiveskydninger, Baller; og de bleve ogsaa arrangerede til Alles stadige Glæde, der ikke saa sjældent havde et erotisk Sving, skønt ingen Forlovelser resulterede deraf.«

»De sang og jublede fra Morgen til Aften« fortæller Frantz Vedel, og denne Sommer blev uforglemmelig for dem, som var tilstede.

Carlo var hyggelig og elskværdig, og naar der skulde sættes noget i Gang, var han straks paa Pletten; praktisk og snarraadig vidste han altid Udvej, naar de andre stod raadvilde. Saaledes fik han uhyre travlt med at hjælpe ved Indretningen af en stor Fugleskydning, hvortil Familierne fra de omliggende Herregaarde var indbudte.

Men til daglig Brug saa man ham kun lidt. Om Morgnen gik han ud med sin Malerkasse og sin Bøsse over Skuldren, og Dagen igennem viste han sig kun til Maaltiderne; alene af den Mængde, som han i denne Sommer har faaet gjort, kan man se, at han ikke har kunnet finde megen Tid til at deltage i de andres Færd. Midt i al Munterheden levede han med sig selv og sin Kunst. Nu var Arbejdet jo blevet ham »Passion«, og netop her var Emner nok for hans Virkelyst.

Hans Billeder fortæller os bedre end Ord, at han kom til at elske denne frodige, milde Egn som ingen anden; frem for alt den gamle røde Gaard i den solbeskinnede, stilfulde Have med de stive Hække og Lysthuse. Gang efter Gang malede han den, i Solskin, i Graavejr og i Maanelys; fra *Haven, mens Svanerne svømmede* rundt i Graven, fra *Bag-*

gaarden med de store Vedbunker og fra »*Hesteparken*«, hvor Køerne blev vandede.

Det var her, han sad en Morgenstund, fordybet i sit Arbejde, da de Unge opdagede ham og ikke mere lod ham i Fred. De lejrede sig omkring ham i Græsset under Egetræerne og Pilene, de snakkede og de lo; og alt imens fuldførte han sin Skitse af en gammel Ladebygning. Fin og køn blev den, om end lidt bleg; han forærede den til Frantz Vedel, der havde bedt ham om en lille Erindring. Han gav jo altid gerne bort af sine Skitser.

Et meget større Billede malede han fra samme Plads, vendt imod Gaarden, der i fjern og fornem Ro hæver sig op over de faldefærdige Længer. Det er Høstens Tid, og et Læs Sæd køres netop ind.

Saadan, som Solen lyser ned fra den lette klare Luft og skinner paa det gamle Straatag, er det, som var man helt inde i Sommeren med dens glitrende Lys og dens Duft af Korn. Det blev et Billede, som maaske kun overgaas i Skønhed af hans to aller bedste.

De øvrige her nævnte Malerier af Gaarden og dens Omgivelser er ogsaa alle meget elskværdige.

Paa Billedet *med Svanerne* er Efteraarsløvet blot noget mørknet i Tiden, og det skæmmes af en med fremmed Haand senere tilmalet Himmel. — Til *Nysø i Maaneskin* gjorde han i den lille Lommebog fra forrige Aar et Udkast i Tusch med en prægtig høj Himmel, friskere end selve Maleriet og end den senere Gentagelse af Tegningen; desforuden tegnede han nydelige Smaating i samme Bog.

Endnu et Oljemaleri, *Kostalden*, er fra dette Aar; en ypperlig drøvtyggende Ko i en Stald.

Et Par Portræter tegnede han, deriblandt et fortrinligt Billede af en ung Godsejersøn fra Egnen, samt et enkelt Genrebillede. Mærkelig nok har hans Figurer ved denne

Nysø sèt fra »Hesteparken«

Tid lidt af den samme lavstammede Karakter som hans tidligste Køer.

Foruden alle disse mindre Arbejder syslede Dalgas i denne Sommer med to store Opgaver.

Den ene var *en Faareflok,* som nu hænger paa Nationalgaleriet. — Paa Marken foran Faxingeskoven ligger Faarene og hviler sig i den hede Middagsstund; en Dreng — hans femte Vogterdreng — skal passe dem, men ogsaa han er falden i Søvn i Græsset, mens et Pigebarn har overtaget hans Hverv og samtidig trolig staar og stopper hans Strømper. — Hun er noget klodset tegnet, men til Gengæld er Faarene ligesaa sjælfuldt opfattede som dygtigt gengivne — især et bedaarende *lille Lam,* som helt opgivet af Heden har slængt sig hen ad Jorden med Hovedet strakt frem.

Tonen over dette Maleri er langt varmere end i Jyderupbilledet. Disse to er Dalgas' Hovedværker; der vil altid kunne være delte Meninger om, hvilket der bærer Prisen.

Til en Faareflok gjorde han to store Kartoner, hvoraf det ene blev paa Nysø, maaske som en Tak for Opholdet, samt flere andre Forarbejder. Med en fin, lidt kruset Streg tegnede han ogsaa andre ypperlige Studier af Faar, som paa den Tid interesserede ham meget. Denne Forkærlighed kom en Dag til at spille ham et Puds. Som særlig Kender fik han overdraget det Tillidshverv at vælge mellem nogle Lam og Faar, der var bragt til Gaarden af en Bonde, som skulde betale Herskabet »Smaaridsel«. Henrykt valgte han et nydeligt, fintbygget lille Lam med en lækker, krøllet Uld. Bonden satte store Øjne op; og saa stærkt, som Remmer og Tøj kunde holde, kørte han saa ud af Gaarden med de andre Dyr, idet han smørret grinede: »Det var det magreste af dem alle«. Men Dalgas fik aldrig mere Lov at vælge Lam.

Efter Behandlingen at dømme maa det være omtrent paa den samme Tid, at han har tegnet enkelte friske Studier af

En Faareflok i Nærheden af en Skov

Pennetegning

Køer, bl. a. *en Kvie i Løb* og *en Ko, der staar og glor paa en Dreng.*

Disse har dog slet intet at gøre med det Billede med mange Køer, som var denne Sommers anden store Opgave.

Han saa en Dag Køerne blive drevet hjem gennem »Strædet« — saaledes kaldes en Vej med levende Hegn paa begge Sider. Det saa udmærket ud med de mange Køer blandt de hvidglinsende Piletræer og Egene, der rakte deres Grene helt ud over Vejen, og han skitserede Scenen i en af sine hurtige, rammende Tegninger, en ypperlig Komposition. Af selve *Strædet* malede han et meget smukt Studie.

Men en Morgenstund kom han ud paa Marken ved Siden af, netop som Køerne blev malkede. Her var meget bedre, Rummet større uden hæmmende Buske, derude imellem de store Bøgetræer paa Skrænten tittede endogsaa Fjorden frem; og han gjorde et endnu smukkere Udkast.

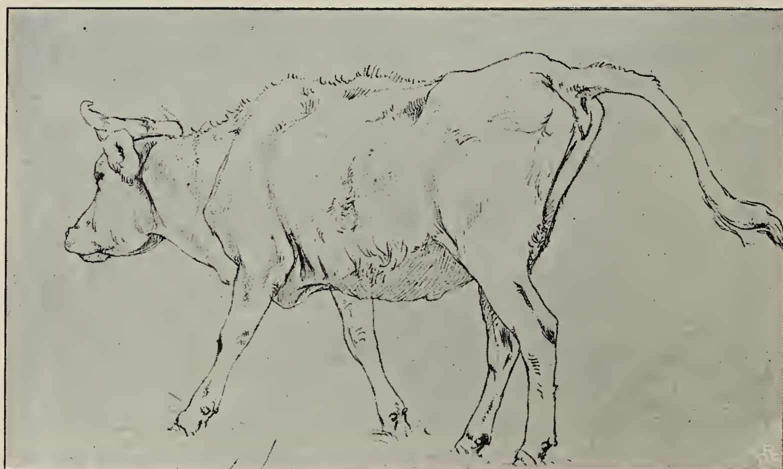
Men som han nu gik og saa sig omkring, opdagede han, at kun lidt højere oppe fra kunde han faa den vide aabne Udsigt over Fjorden med de fjerne Skove som Baggrund for sin *Malkeplads,* og tilmed tittede Gaarden frem lidt tilhøjre mellem Havens Træer.

Kostalden

En Ko ser paa en Dreng

En Kvie i Løb

Studietegning til »En Malkeplads«

Udkast til »En Malkeplads«

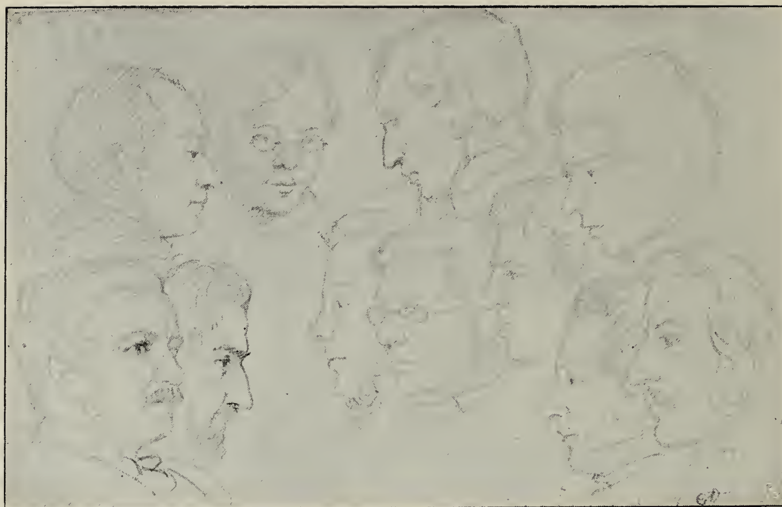
Se dette Landskab opfyldte jo alle hans Ønsker, her maatte hans Køer grupperes. Der er næppe Tvivl om, at det *Udkast,* han gjorde heraf, var det sidste og det endelige, som det ogsaa er det allersmukkeste. — Saa begyndte han at

Udkast til »Køer drives gennem Strædet«

Strædet

Scharling. Forchammer. Emil Vedel. Vilh. Holm.
Henrik Stampe. H. E. Schack. Aagesen.
Holger Stampe. Carlo Dalgas. Haxthausen. Enrico Dalgas.

tegne disse *Køer,* og Malkepigerne, Røgteren, Vognen og Hunden; 7 store Ark Papir fyldte han med Studier, saadan som Lundbye plejede at gøre det. Hans Streg var her sværere end ellers. — Nogle af Køerne er maaske nok lidt tørre i Behandlingen. At dømme efter hans øvrige Gengivelser af Køer tør man dog nok slutte, at han vilde have bragt noget smukt ud af disse Studier, hvis han havde faaet benyttet dem.

Men han skulde aldrig komme til at udføre dette Billede. Dog alene ved at betragte de Forarbejder, som han fik gjort, kan man forestille sig, hvad det vilde være blevet. Man ser for sig et stort, farverigt Landskab med de brogede Køer og Pigerne imod den grønne Mark, den røde Bygning imellem Træerne, Fjorden skinnende blaa, Skovene i fine, lette Toner langt derude — alt dette malet imod Solen højt i Syd i den tidlige Middagsstund.

Et pragtfuldt Billede var det blevet, havde han naaet, hvad han har villet.

Længe efter at de andre var rejste, helt ind i November, blev Carlo paa Nysø og malede. I Oktober gjorde han dog et Besøg i København. Peder Vedel skulde tiltræde en Studierejse paa flere Aar og samlede i den Anledning sine gode Venner i sit Hjem til et Afskedsgilde. I Aftnens Løb tegnede Carlo paa et lille Ark Papir *Hovederne af de elleve Gæster* og forærede det til Vedel som en Erindring paa hans lange Rejse. Hans Egede Schack, »Fantasternes« Digter, holdt Tale for Vennerne og fantaserede over deres ukendte Skæbner og over Gensynet ad Aare med deres bortdragende Vært. Han har dog næppe kunnet forudsige, at der var én iblandt dem, som Vedel aldrig oftere skulde møde.

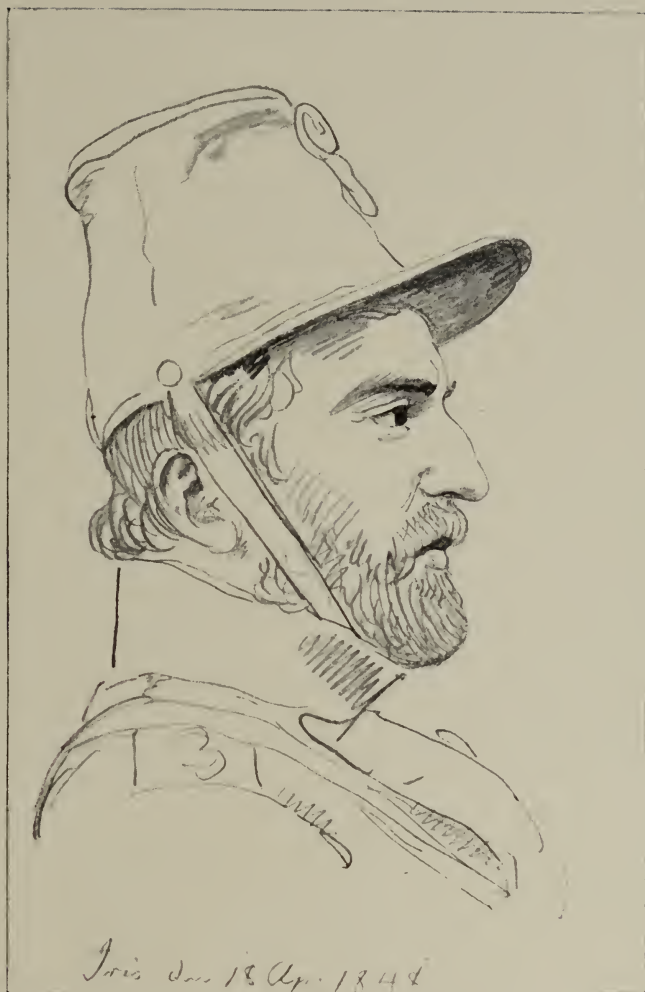
AARET 1848

Dalgas var nu en anset Kunstner. Kunstforeningen havde efterhaanden købt saa godt som alle hans Billeder, og det var stærkt paa Tale, at Galeriet vilde købe det store Faarebillede — hvilket ogsaa skete henad Sommeren. Han havde faaet Akademiets Rejsestipendium og skulde nu flyve ud i Verden for at se de ukendte Herligheder og frem for alt sit Fødeland, Italien.

Saa udbrød Krigen. Enhver kender den Begejstring, der greb det danske Folk. Alle vilde med for at værge Fædrelandet mod Oprørernes og Preussernes Overfald. Mange Studenter og unge Mænd af den dannede Klasse meldte sig straks til Tjeneste.

Den lille Kreds, vi her har lært at kende, blev betaget af den samme altopofrende Fædrelandskærlighed. Carlo var en af de første, der meldte sig som Frivillig, og snart efter fulgte Lundbye, Svend og Johan Grundtvig, Henrik og Holger Stampe, Carl Muhle, Henrik Berthelsen, Enrico og Ernesto — de to sidste kom dog først i Felten næste Aar. Emil Jensen var Officer allerede inden Krigens Udbrud.

I April Maaned gennemgik en Del Frivillige en Ekserccerskole paa Fælleden under Kaptajn la Cour og de ældste Premierløjtnanter. De flinkeste af de Frivillige skulde uddannes til Officerer.

DALGAS SOM SOLDAT

Tegnet af *P. C. Skovgaard* 1848

Paa samme Hold som Dalgas var blandt andre Lundbye, Frederik Barfod, Lütken[1]); ogsaa Exner og Skovgaard, der dog af forskellige Grunde ikke kom til at deltage i Krigen.

Eksercitsen gik med den største Livlighed. Dalgas var Fyr og Flamme, nu beklagede han sig ikke mere over, at Politiken slugte Interessen for Kunsten. Han saa lyst og frejdigt paa Fremtiden og kunde ikke finde sig i, at nogen sagde det modsatte. Exner var mere tilbageholdende, og en Dag erklærede Dalgas rent ud til ham: »Du interesserer Dig kun for din Malerkunst, det er derfor, jeg ikke kan med Dig.«

Efter Eksercitsen den sidste Dag gik de unge Mennesker, som de plejede, hen paa en lille Beværtning i Nærheden af Fælleden, hvor de længe sad og drøftede det forestaaende Felttog og deres Forhaabninger for Danmarks retfærdige Sag.

Den 18de April laa Damperen Iris ved Toldboden, beredt til at føre et Felt-Artilleri og Soldater, deriblandt en Del Frivillige, over til Sønderjylland.

Venner og Slægtninge strømmede til for at tage Afsked med de Bortdragende. Skovgaard var mødt der med sin Tegnebog, og medens man ventede paa, at Skibet skulde gaa, satte han sig ned og tegnede Portræter af 5 af Vennerne: Lundbye, Dalgas, Svend Grundtvig, Blom og Lütken.

Lundbye skriver: »Denne Afsked vil altid staa uforglemmelig i Mindet, Afskeden fra disse elskelige Mennesker, der ledsagede os med deres bedste Ønsker.«

Den 19de April kom Skibet til Sønderborg, hvorfra de Frivillige straks blev ført til Flensborg. Lundbye, Dalgas, Svend Grundtvig og Lütken var blevne ansatte ved tredie Reservebataillon. Vennerne havde det særdeles gemytligt sammen. Der var Tale om, at de skulde i Kvarter ude paa Heden. »Saa faar vi daarligt Logi,« sagde en; »Snak,« svarede Lundbye, »der er kønt, og Dalgas har lovet at bygge for os.«

[1]) senere Professor i Zoologi.

Paaskedag, den 23de April, stod Slaget ved Slesvig. De Danske veg for en tredobbelt Overmagt, og Hæren maatte bryde op og tiltræde Tilbagetoget. 3dje Reservebataillon deltog ikke i Slaget eller i de følgende Kampe. Tilstanden i Hæren var trist; Soldaterne manglede Beklædning og Fødemidler, og Stemningen var nedtrykt. Man sov paa Marken i øsende Regn; fra den 23de Morgen til den 25de Aften var 3dje Bataillon endog i uafbrudt Bevægelse, og Forplejningen var yderst ringe.

Den 26de gjordes et Hvil paa nogle Timer ved Bedsted By. Bataillonen satte Geværerne i Pyramider og indtog et Maaltid. Lundbye satte sig hurtigst mulig til at tegne. Det var en Dragon, der laa med Hovedet paa Halsen af sin sovende Hest.

Pludselig blev der kommanderet til Gevær, alle rejste sig, og Soldaterne greb deres Geværer. Naturligvis maa Geværer, som staar i Pyramide, alle gribes paa engang, men man var ikke altid saa forsigtig paa de Tider, og i Hastværket passede Soldaterne ikke paa, nogle Geværer faldt om, og et eneste gik af.[1] Kuglen traf Lundbye. Den gik ind gennem Mundvigen og op i Hovedet, som den sprængte, saa at han blev helt ukendelig. Der hørtes kun et dybt Suk fra ham. Lütken og de andre saa ham segne om, Lægerne ilede til — men Livet var udslukt.

Han blev begravet paa Bedsted Kirkegaard. Dalgas har tegnet denne gribende Scene.

To Dage herefter gjordes der Holdt i Gabel, og herfra skriver sig det første af Dalgas' Breve fra Krigsaarene, som er opbevaret.

[1] Saaledes fortæller Professor Lütken, der havde sin Plads nærved Lundbye, med kun én Mand imellem. Noget anderledes i Karl Madsens Bog om Lundbye.

Kiære Moder!

Endelig har jeg da faaet en Rastdag, og den bruger jeg til at skrive Dig til. Jeg har været ganske umaadelig udstrabaseret, men mit Legeme har Gudskelov ikke lidt det ringeste derved, ikke engang mine Fødder ere ømme, jeg har endog giort den Erfaring, at jeg tilligemed en Del af de Frivillige ere langt mere skikkede til at udholde Marschens Besværligheder end Pluraliteten af Soldaterne. Derimod har det giort mig ondt at see saa mange Kyllinger blandt de Frivillige, som strax den første Dag lagde dem ind paa Lazaretterne, eller efter at have smidt Oppakning, Vaaben etc., altid hænge paa Vognene. Da jeg sidst skrev Eder til, laae jeg indkvarteret i Flensborg og havde giordt nogle Kurérudflugter til Slesvig og Sønderborg. I Søndagsmorges Kl. 4 gik Appellen, og vi marscherede ned til Freja, hvor vi kom hen paa en halv Mil nær; under hele Vejen fra Kl. 7 hørte vi Kanontordenen fra Slesvig, vi kilede paa alt hvad vi kunde for at komme tidsnok, men da vi holdt omtrent midt imellem Freja og Slesvig for at skaffe og udhvile de udmattede Folk, kom en Kurér, som befalede os strax at rykke op til Chausséen, der gaaer mellem Flensborg og Slesvig, for at dække Tilbagetoget, som var uundgaaeligt. Vi fik med det samme at vide lidt om Slaget, som I imidlertid vistnok langt bedre end vi ere underrettede om.

(Du vilde gjøre mig en stor Tieneste, dersom Du sendte mig nogle af de sidste og mærkeligste Nummere af Fædrelandet, for vi veed aldeles ikke noget om Danmarks Stilling til Udlandet, og meget lidt om hele Hærens

ligeoverfor Preusserne.) Til Chauséen kom vi om Natten Kl. 12, det regnede og stormede ualmindeligt stærkt, og Husly var der ikke at tænke paa for os alle. Jeg laa paa Veien paa Stenbroen tilligemed mit Compagnie, hvor jeg af Træthed faldt isøvn, men vaagnede saa stiv at jeg knap kunde røre mig. Hele Natten og Morgenen efter passerede Bagagevognene og de Saarede, Kl. 7 kom Arméen i god Orden, at man traf mange Marodeurer bag efter, var noget, som ikke forundrede nogen af os, for enkelte af Bataillonerne vare blevne aldeles sprængt fra hinanden. Et Jægercorps var endogsaa svømmet over Slien, hvorved mange druknede fordi det ikke vilde overgive sig.[1] Kulsvierne have vist sig som nogle forsorne Karle, som hverken ændse det ene eller andet. — Kl. 9 brød vi op tilligemed den retirerende Armée, til Flensborg, kom der Kl. 12. Der fik vi uddelt Kiks, Flæsk og Brændeviin, som giorde mig godt, da jeg ikke havde nydt noget siden den foregaaende Eftermiddag. — Kl. 5 blæstes Allarm igien, og vi rykkede ud fra Flensborg, desværre gik det meget uordentligt til; Soldaterne bildte dem ind, at Preusserne vare inde i Byen (endskiønt de vare flere Mil borte), og de løb som gale ud af Byen, mange Officerer tilligemed dem. — Artilleriet, Rytteriet og vor Bataillon vare maaske de eneste som kom i Orden ud af Byen. Vi indtoge derpaa en Stilling ved Bau, hvor vi camperede hele Natten, atter i Regn men uden Blæst. Bivouakild var der ikke til at tænke paa, vi satte Geværerne i Pyramider og bleve befalede til at sætte os paa Tornistrene, fire og fire med Ryggen imod hinanden. Kl. 2 brøde vi op, marscherede op imod Bomerlund, hvor Arméen skiltes ad i to Dele. Marcussens Batterie, hele

[1] Fejlagtigt Rygte.

Cavalleriet og vor Bataillon skulde danne det høire Flankechor og trætte og opholde Fienden. Resten gik til Als. Vor Marsch var som Følge af denne Bestemmelse yderst anstrængende, og Du vil ved at se paa Kortet kunne giøre Dig et Begreb derom. Fra Bau drog vi til Klipler, fra Klipler til Egebæk, derfra til Bedsted, saa til Toftelund og ere nu i Gabel, og det af næsten ufremkommelige Veie, som aldrig skyde tværs over Markerne, men følge de forskellige Jordes Inddeling, omtrent som denne Tegning her viser.

I Bedsted hændte der en skrækkelig Ulykke; en Pyramide Geværer faldt omkuld, Geværerne gik af, og en Kugle ramte stakkels Lundbye igiennem Hovedet, han faldt øieblikkelig død om. Det giorde et skrækkeligt Indtryk paa mig og de andre af mine Venner, der kendte ham. Vi begravede ham, indsvøbt i et Dannebrog, som Præsten forærede os dertil. Præsten holdt en kort, men inderlig rørt Tale, og Folkene i Landsbyen, der tilligemed os sex Venner fulgte ham, viste os den hiærteligste Deeltagelse.

For at adsprede os har Majoren givet os en Del Extraforretninger. Igaar var jeg, Svend og Lütken som Bud nede i Haderslev tilligemed Majoren, om en halv Time skulle vi til Kolding. — Naar vi komme derfra have vi faaet en Dags Permission, som vi benytte til at besøge en Søster til Brandis, som boer en halv Miil herfra. Formodentlig blive vi en 8te Dage her. Dersom I ville svare mig et lille Ord, saa adresseer det til Docter Reimers i Gram pr. Kolding eller Haderslev. (Jeg veed ikke rigtigt, hvorigiennem det skal gaa, giør mig den Tieneste at spørge derom paa Posthuset.) Naar Du adresserer det til C. Dalgas, Maler, Frivillig i 3die Bataillon, 1ste Compagnie, koster det intet.

Det er ellers nogle herlige Folk, disse Nordslesvigere, de ville intet have for det vi forlange, i en Kro, hvor jeg fik Mad og Drikke tilligemed en Del andre, sagde de: »Nei tak, I skal sku mærke, at I er blandt danske Folk.« Et andet Sted, da jeg gav dem en Specie til at give igien paa, vexlede de den, men beholdt intet.

Kolding, Kl. 7.

Jeg blev afbrudt i at skrive Dig til, ved Ordre til at afmarschere; vi kørte med vor Major til Christiansfeldt, og derfra her til Kolding, imorgen tidlig reise vi tilbage til Gabel. Svend og jeg har haft den sørgelige Forretning her i K. at melde Lundbyes Død til en af hans Brødre, som for Øieblikket er her i Byen. — Hvorfor jeg ikke har beskrevet Dig hans Dødsmaade omstændeligere, er fordi jeg ikke selv var tilstede derved. Jeg har endog ondt ved at tænke mig ham død; da jeg saa Liget, kunde man ikke kende ham igen, Hovedet var formelig sprængt. — — —

Her er han atter blevet afbrudt. Slutningen af Brevet mangler.

Efter de forcerede Marscher turde man ikke straks lade Hæren møde Fjenden, største Delen af den blev da ført over til Als for at blive forsynet og komme til Kræfter, og faa Dage efter var den atter kampberedt. 3die Reservebataillon blev med andre Dele af Hæren sendt til Fyen for at reorganiseres. Herfra er det følgende Brev fra Dalgas.

Middelfart, 3die Maj 1848.

Kiære Moder!

Evig Omflakken, evig Vandren. Vor Brigade er opløst. General Wedel har faaet sin Afsked, naar jeg skal

sige min Mening har han baaret sig ad som en feig Sluppert.[1] Den udmærkede Stemning i Nordslesvig og Jylland har han slet ikke benyttet sig af, bortviist de Skarer frivillige Bønder, der godt bevæbnede og taaleligt organiserede samlede sig om ham, forlod de herligste og næsten uindtagelige Stillinger ved Kongeaaen blot ved Efterretningen om en Friskares Ankomst, i det hele opførte sig mere som en gammel Mand, der har tabt Sans og Samling end som en Kriger.

Major Blom troede ikke at Bataillonen vilde komme i Activitet, derfor har jeg tilligemed de fleste af vore Bekendtere forladt den, tre af os, hvoriblandt jeg, for strax at ansættes et andet Sted, de andre tage til Kiøbenhavn, Svenn tror jeg har faaet nok af det, han siger han vil ikke mere med uden som Lieutenant, og det vide vi han ikke kan.

Jeg ligger for Øieblikket paa Fænø pr. Middelfart, under St. Jahns Commando. Jeg har endnu ikke hørt et Ord fra Eder, formoder derfor at de (Brevene) ere gaaede tabt, nu troer jeg derimod nok at blive her nogen Tid, her er ingen Fiende at retirere for, og Hæren skal samles her. Send mig nogle Efterretninger om Begivenhederne, jeg talte rigtignok med O. Lehmann igaar Aftes, men han var saa hemmelighedsfuld og søgte mere at udfritte os om vor Mening om Sagerne og især med Hensyn til de commanderende Officerer. Oberstlieutnant Nielsen fik sit Skudsmaal. Gør mig den Tjeneste at underrette Fru Brandis om at hendes Søn er gaaet fra Bataillonen for at ansættes som Fuldmægtig paa Veile Amtsstue, da alle Embedsmændene paa Amtmanden nær vare rømte. Jeg var i Veile henne for at besøge Tante og Ida, de vare begge flygtede til Kiøbenhavn. I det hele

[1] Vist en urigtig Bedømmelse.

taget er Folk i Byerne grumme bange for Invasionen, i Kolding Skole er der kun to af Lærerne tilbage, og Koner og Børn vare næsten alle borte. — I Dag har jeg for første Gang seet Preusserne i større Masser end blot Vedetter, de ligge ovre i Snoghøi, og med blotte Øine kan man meget godt iagttage dem. Kanonbaadene fyrede et par Skud paa Colonnerne, hvad Virkning det havde paa Fiendens Folk kan jeg ikke sige andet om end jeg saa en 15—20 Heste uden Mandskab kile afsted over Marken og enkelte Folk med Pikkelhuer fulgte dem i den løierligste Uorden.

Send mig en af mine fine Skiorter, jeg har mistet en af mine derved at Vadskerkonen ikke bragte mig dem i rette Tid. Posten gaar om et Par Minutter derfor kan jeg ikke skrive mere. Levvel kiære Moder, og hils alle mine Sødskende fra mig, glem heller ikke mine Venner og Bekændtere.

Din hengivne Søn

Carlo.

P. S.

Susa [Susette] vilde gøre mig en stor Tieneste ved at bede Georgia spørge Prof. Møller om jeg har Haab om at faae mit Faarestykke solgt, dersom det ikke er Tilfældet, kanske Ernesto vilde tilbyde Kunstforeningen det for 100 Specier. Brevet desangaaende afleveres hos Professor Abrahams. Mit Malerie derimod skal han rolig lade blive paa Udstillingen.

Enkefru H. Dalgas.

Kiøbenhavn

fra C. Dalgas, Frivillig ved St. Jahns Commando paa Fænø.

For Øjeblikket var Dalgas altsaa ikke mere ved sit tidligere Kompagni. —

Han var allerede dengang Sergeant, i sit følgende Brev fortæller han nu om sin Udnævnelse til Kommandersergeant. Hans praktiske Evner kom ham til Gode i det daglige trælsomme Arbejde, som det var at reorganisere Tropperne.

Det næste Brev er dateret

Stubberup, 8. Maj. 48.

Kiære Moder!

Jeg har egentlig intet videre Nyt at fortælle Dig, for den ene Dag gaar som den anden for mig med at organisere Compagniet, jeg skal nemlig sige Dig, at jeg atter er avanceret og er bleven Commandersergeant. Det er den høieste Rang næst efter Officer.

Hvad der giør mig noget urolig er, at I slet ikke har skrevet mig til i den lange Tid jeg har været borte, paa en lille Seddel nær som jeg fik fra Enrico.

I disse Dage har der været svenske Officerer her i Fyen og undersøgt Vestkanten af Øen, jeg tænker nok vi faar Svenskerne herover; her er stadig smaa Træfninger mellem Kanonbaadene og Tydskerne, imorges har jeg hørt en svær Kanonade, og det ser ud her fra Stubberup, som ligger en 3 Mil syd for Middelfart, som om Snoghøi brændte. Jeg er i dette Øjeblik et Ærinde i Assens og benytter det for at skrive Dig et Par Ord. Skriv mig endelig til.

Din hengivne Søn

Carlo.

Det næste Brev er fra samme Sted.

Lille søde Moder!

Stubberup d 15 Mai 48.

Kan du see tilhöire for Kirken en stor Bondegaard med 3 Skor-
-stene paa, der boer jeg, og jeg har det nydeligt kan du
troe, et lille bitte Gjestkammer med en par Him-
-melseng, et lille Skrivebord og 2 Stole, udenfor Vinduet
en Nattergal, som slaaer baade Dag og Nat, og i den-
-ne utaalelige Hede al den Kjölighed man kan ön-
ske sig, da Solen nemlig aldrig skinner derind.
Det er ret behageligt at være Comandeersergeant, jeg
bliver af Officererne behandlet, som deres Lige og
jeg er den eneste der foruden dem har Ret til
at fordre et eget Værelse, men jeg er oprigtig
talt ogsaa den eneste der har noget at bestille
jeg er i Activitet fra Morgen til Aften, med
at indsende Ordrer fra Bataillonscomandeuren,
med at sørge for at de blive udførte, med at
sørge for at Folkene blive equiperede, exerce-
rede og i det hele taget saaledes organiserede at de
kunne blive marschfærdige; nu her er en gruelig
Uorden i de forskiellige Depoter, den ene Dag
maae jeg sende Ordonantsen til Odense, den
anden til Middelfart, og dagligt et par til
Assens for at requirere Ammunition og

Faksimile af 1. Side

af efterfølgende Brev

Stubberup, 15. Maj 1848.

Lille kiære Moder!

Kan Du see tilhøire for Kirken en stor Bondegaard med 3 Skorstene paa, der boer jeg; og jeg har det nydeligt kan Du troe, et lille bitte Quistkammer med en pæn Himmelseng, et lille Skriverbord og 2 Stole, udenfor Vinduet en Nattergal, som slaaer baade Dag og Nat, og i denne utaalelige Hede al den Kiølighed man kan ønske sig, da Solen nemlig aldrig skinner derind.

Det er ret behageligt at være Commandeersergeant, jeg bliver af Officererne behandlet som deres Lige, og jeg er den eneste der foruden dem har Ret til at fordre et eget Værelse, men jeg er oprigtig talt ogsaa den eneste der har noget at bestille, jeg er i Activitet fra Morgen til Aften, med at indhente Ordrer fra Bataillonscommandeuren, med at sørge for at de blive udførte, med at sørge for at Folkene blive equiperede, exercerede og i det hele taget saaledes organiserede at de kunne blive marschfærdige; men her er en gruelig Uorden i de forskiellige Depoter, den ene Dag maae jeg sende Ordonantsen til Odense, den anden til Middelfart, og daglig et Par til Assens for at requirere Ammunition og Vaaben, og ofte er det ovenikiøbet forgiæves, for naar jeg requirerer noget i det ene Depot henvise de mig til det andet 5 Mile derfra, og der har de sædvanligt heller ikke.

Vor Major er en rask lille Fyr med megen Energi og Bestemthed hvilket især er nødvendigt, naar man som her er nødt til at organisere et Korps af saa forskiellige Elementer: gode Soldater, gamle Folk, som ikke have haft Gevær i Haanden i 10 Aar og

aldeles nye Recruter, som vi maa lære alting forfra. Det er ogsaa morsomt at se, hvor godt Folkene i det Compagnie, hvor jeg er, kan lide mig, jeg kan faa dem øjeblikkelig til at lystre mig blot med et Ord eller et lille Vink, og et Par af de unge Lieutenanter har de været rent opstanasige imod, saa de da de forleden Dag begyndte at skyde med skarpe Patroner paa egen Haand, formeligt nægtede at holde op og brød sig slet ikke om dem. Men da de den næste Dag kom til Exercits, gik jeg gennem Geledderne og trak alle dem frem der havde skudt, for Dumrianerne havde glemt at gøre deres Pistonner rene igen, saa jeg strax kunde kende dem paa deres Geværer, og jeg gav dem en ordentlig Lexie, skrev deres Navne op, og lovede dem at det første Skud jeg hørte, gav jeg dem an alle til Majoren. — De har slet ikke skudt mere.

Jeg har ellers saa meget at bestille, at skønt jeg flere Gange har været bedt til Bruhns i Assens, har jeg dog aldrig haft Tid til at komme der, hvor gierne jeg end vilde, for det er ret nogle vakkre Folk.

Eftermiddag Kl. 8.

I dette Øjeblik fik jeg Dit Brev, det glædede mig uendeligt kan Du tro, for det er det første Brev jeg har faaet fra eder paa Enricos nær. Tusend tak for Støvlerne, de passe mig godt, ogsaa Tak for Sokkerne, endskiønt jeg ikke trængte til dem; Skjorte og Strømper I ellers have sendt mig, har formodentlig Preusserne faaet. Tak ogsaa de andre mange Gange for deres Brev, vil I skrive til mig igen, saa gør det endelig strax, for jeg hørte at Hedemann sagde iforgaars, at vi formodentlig skulde marschere en af Dagene, at vi

af den Grund maatte haste af yderste Evne for at blive færdige med Organisationen af Compagnierne.

Jeg hører Preusserne begynde at samle sig ved Kongeaaen for ikke at blive afskaarne, gid det var Løgn, for det jeg haabede meest paa var just, at vi maatte afskiære dem. — Jeg har forresten i denne Tid været umaadeligt forkiølet, iforgaars kunde jeg næsten ikke tale, men idag er det Gudskelov næsten gaaet over, saa jeg haaber snart at blive ganske rask igien. Farvel lille søde Moder, hils mine kjære Sødskende mange Gange fra mig og sig til Ernesto at dersom han ikke kan faa en blot noget overordnet Post, saa raader jeg ham til ikke at gaae til Armeen, som Menig vil han giøre mere Skade end Gavn, idetmindste har det næsten overalt været Tilfældet med de Frivillige, især i Begyndelsen. Hils ogsaa Tante Cille og Mine Herbst fra mig mange Gange og glem heller ikke Skovgaard, Georgia, Henrik, Jonna, Meta, etc. etc. etc., og i det hele taget alle mine gode Venner, som Du nok veed, jeg holder af.

Din hengivne Søn

Carlo.

Dalgas har gjort fire Tuschtegninger med Emner fra denne Forsommer. Det er: »Würzens Indhug« i Slaget ved Slesvig den 23de April, »Danske Jægere i Oversø Mose«, 21de Maj, »Batteriet Jessen ved Nybbøl«, 28de Maj, og »Gardens Angreb i Slaget ved Dybbøl«, den 5te Juni. Dalgas kan ikke have været personlig til Stede ved nogen af disse Episoder; vi ved, at han ikke deltog i Slaget ved Slesvig; den 21de og 28de Maj var han endnu paa Fyen, og Gardens Angreb den 5te Juni har han sikkert ikke set. De maa altsaa være tegnede efter Fortælling og ud af Hovedet, uvist

hvornaar, rimeligvis meget senere. Det kunde se ud, som om de var gjorte paa Bestilling. De er uden stedligt Særpræg, tomme og kedelige som mange Illustrationer fra Krigen.

Dalgas er her igen kommen ind paa den lidt tvivlsomme — men ikke helt ualmindelige — Maade at skaffe Liv ind i Billederne: at fremstille Figurerne i Bevægelse. Det er værd at lægge Mærke til, at dette ikke er Tilfældet med en eneste af de mange i Sandhed livfulde Tegninger, som han i Felten udførte efter Naturen.

De fire Illustrationer er i 1888 benyttede i »Felttogene i vore første Frihedsaar«, fortalte af A. Sarauw og Fritz Holst; man kender i Øjeblikket kun én af Originaltegningerne.

Den 29de Maj forlod 3dje Kompagni Fyen. Dalgas var igen kommen til dette sit gamle Kompagni, der nu deltog i Kampene omkring Dybbølstillingen. I det næste Brev fortæller han herom:

Hagerup, 8. Juni 48, Jyllands Grændse.

Kiære Moder!

Da jeg sidst skrev Dig til, løb Tydskerne ud af Jylland som besatte, og den næste Dag fik vi Marschordre til ufortøvet at følge lige i Hælene paa dem. Jeg kom til Avantgarden. Jeg kunde dengang ikke rigtig forstaa Planen der gik igiennem vor Operationslinie, for vi vare saa svage, at vi umulig kunde angribe, men de sidste Dages Begivenheder har lukket Øinene op for mig, som jeg bilder mig ind, og de have givet mig godt Mod, om ogsaa de for Eder i Kiøbenhavn vil synes nedtrykkende. Da vi den 29de Maj rykkede fra Fyen, blev vort Compagni detacheret længst mod Vest for om muligt at rense for Resterne af Friskarerne, som der havde holdt slemt Huus; paa smaa Forpostfægtninger nær,

nogle Overløbere og en lille Fangst af 22 Mand Fiendtlige nær fandtes der i de første Dage intet mærkeligt, vi vedbleve blot saa meget som muligt at tirre Preusserne. De sidste tre Dage derimod kostede os Ritmester v. Würtzen, en af vore bedste Officerer, han blev fangen af det fiendtlige Cavallerie, da hans Hest styrtede med ham paa en Recognoscering han gjorde. Vi vare imidlertid ved smaa Dagsmarscher rykkede frem til en Mil synden for Bedtoft, og nu rykkede endelig Tydskerne op imod os med en betydelig Styrke. Natten mellem den 6te og 7de angreb de os. Husarerne navnlig Brechwolds Escadron leed betydeligt, men alle vore Tropper retirerede lykkeligt paa 1 Kanon nær under L. v. Moltke, omendskiøndt vi vare ganske omringede. Jeg laae ved Galsted da Skydningen begyndte, vi vare kun 100 Mand og baade bag os som paa begge Sider var der preussisk Infanterie og Cavallerie. Uden Ordrer fra høiere Steder og aldeles detascherede besluttede Captainen at retirere, til vor Lykke have vi Soldater fra Nordslesvig, som kiende hver Vei og Sti i disse Egne og vi marscherede midt imellem de fiendtlige Colonner, uden at blive opdagede. Henad Formiddagen efter 4 Miles Marsch stødte vi til Hovedtropperne i Jels hvor vi gjorde et Par Timers Hvil, og derpaa marscherede vi alle i den størst mulige Hurtighed nord paa over Kongeaaen og standsede først i Hagerup hvor der er en udmærket Position langs med Aaen som løber forbi. Defileere ved Hagerup skal vort Compagnie og 70 Skarpskytter fra Jylland, de andre Afdelinger cantonere i Wraae, Leirskou, Egholdt og Uhre; Hovedstyrken er i Uhre. Defileen vi passe paa, ses paa nedenstaaende Tegning. (Det er kun et Rids.)

Vi have en stor Kro hvor vor Feltvagt ligger, 100—

150 Fods Bakker paa hver Side af Vejen der næsten gaae lodrette ned mod Aaen, paa den modsatte Side en stor Eng og Mose og en stor jævnt nedløbende Bakke.

Desværre ere vi saa detascherede at vi ikke vide det ringeste om den øvrige Del af Armeen, vi høre dem skyde i Sundewit, det er det Hele, og jeg vilde, som jeg ovenfor har antydet, være bleven rent modløs, dersom igaar ikke en Del af vore Tropper strax bleve beordrede over til Fyen for at kastes over paa Als, og det omendskiønt vi havde marscheret 22 Timer i Træk lige fra om Morgenen Kl. 12½ til 10½ om Aftenen. Du kan ikke tro hvor det har trøstet mig, for nu indsaae jeg strax, at vi havde været Lokkemad for Tydsken, for at faae ham op over Linien ved Als, saa at han nu kan blive afskaaren, saasnart vi ere forenede med Svensken. Apropos om Svensken han bliver længe borte synes mig. Har I seet ham i Kiøbenhavn? Skriv mig endelig snart til for jeg længes umaadeligt efter at høre noget fra Eder. Hvor er Ernesto? Farvel kiære Moder, jeg skal paa Feldtvagt, hils alle kiære derhiemme og skriv mig snart til

Din hengivne Søn

Carlo.

Efter Tydskernes Tilbagetog, som Følge af russiske Trusler i Berlin, besattes Sønderjylland igen af de Danske, og Fjendtlighederne fortsattes. Dalgas deltog den 29de Juni i en Fægtning ved Haderslev. Paa Marschen derfra blev der Dagen efter holdt Hvil udenfor en stor Gaard.

Her tegnede han en Scene af Soldaterlivet, som omgav ham; saavidt man kan skønne, for første Gang siden han kom i Krig; til dette Billede skal vi senere komme tilbage.

Fra Skitsebogen

— Han havde medtaget en Bog med tykt Papir, saa stor som Tornystret kunde rumme. Heri gjorde han i Sommerens Løb en Del overordenlig fine og smukke Tegninger, mest af Heste og Dragoner. En af dem, Heste for en Kanon, er betegnet 5te Juli, Kolding; her var vore Tropper blevne trængte op og indtoge ved den Tid en Stilling vest for Byen.

Nu indtraadte der en kort Vaabenhvile, og Dalgas blev indkvarteret i Bredballe ved Vejle. Han skriver herfra:

Bredballe, 20. Juli.

Kiære Moder!

Du klager over at jeg saa siælden skriver Dig til, men jeg veed virkelig ikke hvad jeg skal skrive Dig til, for endskiønt jeg har mange Ting at bestille tror jeg dog ikke, de kunde interessere Dig videre. Jeg har nemlig 200 Mand at giøre Regnskabet for fra det forløbne Kvartal. Alt hvad Klæder og Vaaben de i den Tid have faaet, hvad Penge de have hævet og det altsammen til den størst mulige Nøjagtighed; lige til hvad de have faaet at lappe med. Endvidere har jeg maattet lave en Liste som man kalder en Stamrulle, deri staar hver Mands Alder, Fødested, Livsstilling, Høide, Næse,

Øine og Drøide beskrevet og et kortfattet Udtog af deres Pas; Alt dette kiære Moder har taget mig en Del Tid op, saa at jeg i de sidste 3 Uger næsten slet ikke har haft nogen Tid tilovers til mig selv. — Jeg var forleden Dag inde hos Tante Dorothea og Ida. De ventede Dagmar kun halvt, fordi Hæren havde retireret til Veile og hun mente at Du af den Grund ikke vilde give hende Lov til at komme herover.

Idag skal vi have en stor Revue, maaske det bliver en saadan som Preusserne havde før Slaget ved Sundeved, men jeg haaber vi skulle komme bedre hjem igen end dem. Soldaterne derimod mene at de snart blive permitterede hjem, og de holde dem lystige for deres Penge saalænge de slaae til. Hvad jeg længes efter er at vide, om jeg skal til Kiøbenhavn eller blive her, for at jeg staar blandt de antagne i Krigsministeriets Protokoller har Lieutenant Hoffman, der forleden Dag kom fra Kiøbenhavn, fortalt mig.

Farvel kiære Moder, hils alle fra mig og dersom der er noget Nyt i en af Aviserne, send mig strax en, for ellers faaer jeg intet at vide. Jeg vilde gerne snakke lidt mere med Dig, men nu gaaer Feldtposten og jeg tør ikke opholde min Ordonants længere dersom det skal komme med idag.

Din hengivne Søn

Carlo.

Naar han her taler om at komme til København, da mener han at komme ind paa Kommandoskolen for at uddannes til Officer. Løjtnant Blom nævner i et Brev fra Juni 48, at Dalgas ved den Tid skulde være bleven indstillet til Officer men ikke var bleven antaget; som man senere vil se, tager han her fejl. I et Brev fra 1850 skriver Blom igen ret haan-

Fra Skitsebogen

ligt om Dalgas, og han synes i det hele at have haft en ufordelagtig Opfattelse af ham. Den stemmer dog ikke med de andre Kammeraters. Tværtimod; Dalgas var som skabt til at være Soldat: modig, tapper, hurtig, snarraadig, en fortræffelig Skytte og tilmed praktisk til alt Arbejdet imellem Kampene. — Han vilde heller ikke være bleven indstillet og forfremmet til Officer, hvis han ikke havde egnet sig dertil. Vermehren sagde engang om ham: »Carlo var begavet som Maler, men han var maaske endnu mere begavet som Soldat.«

Som vi tidligere har hørt, havde to af Carlos Farbrødre bosat sig i Jylland; den ene af disse, Fabrikant Henrik Dalgas, var imidlertid død i Begyndelsen af dette Aar, men hans Kone »Tante Dorothea« og Datteren Ida, senere Christens, boede endnu i Vejle. Den anden Farbroder, Carl Dalgas, var Ejer af Gaarden Aldebertsminde nær ved Byen; hans Datter var den i Brevene flere Gange nævnte Betty.

Disse to Hjem blev i Sommeren 48 yndede Samlingssteder

for de unge Slægtninge, Carlo, Henrik og Holger og deres Venner, Grundtvigerne, Boisen og flere. — I Juli kom Dagmar Dalgas i Besøg til Vejle. Der var nu samlet en talrig Flok Unge, som morede sig paa alle Maader i den dejlige Natur, til Trods for at Fjendtlighederne optoges rundt omkring paa Egnen. Dagmar skrev en Dagbog, hvori hun fortæller om denne for hende saa mærkelige Tid:

»Tirsdag den 25de Juli efter den deilige Indseiling i Veilefiord, kom jeg Kl. 8 til Tante og Ida, hvor jeg blev vel modtaget, men hvor de vare lidt bange for Tydskerne. Om Eftermiddagen gik vi ud for at træffe Carlo, det lykkedes ikke, men jeg saae for første Gang en Feltvagt. Først da vi vare komne hiem, fik jeg den store Glæde at se min kiære Broder. Den 27de om Aftenen bragte Veile Folk Tscherning et Hurra. Da han boede vis à vis os, hørte vi hans Tale, jeg har baade set ham og General Krogh. Den 29de spadserede vi med Christens ud til Nørreskov, hvor der er en stor Feltvagt, vi besøgte Capt. Jacobsen, Lieutn. Gerner og Hostrup, det var morsomt at se den By de havde bygget dem af Rishytter; derefter gik vi til Bredballe, $^{3}/_{4}$ Mil fra Veile, hvor Carlo ligger, det var ham der skulde have de Pandekager vi havde bagt; vi traf ham desværre ikke, og gik ærgerlige hjem. Neppe var vi komne iseng, før vi vækkedes af en Kimen, det var Holger, der sammen med Grosserer Muus med Frue og to Døttre ingen Plads havde kunnet faa paa Gæstgivergaarden, de toge nu ind til os. Den 30te Juli traf vi Lieutn. Petersen, der havde faaet Næsetippen skudt af; vi kørte til en Revue, som Generalen holdt over det høire Flankecorps, der traf vi mange Bekjendte, deriblandt Boisen og Grundtvigs. Den 31te Juli kom Carlo

om Morgenen, han havde Feldtvagt i Nørreskov; vi spadserede om Eftermiddagen ud til ham, traf Capt. Schack og Lnt. Burre, vi bandt Krandse til deres Hytter. Captainen sagde til Soldaterne: »Karle, I maa ikke staa tilbage for Damerne, skaf os en Krands,« og lidt efter kom de med en Krands, som langt overgik vor i Smag. Vi bleve trakterede med Chocolade og gjorde Bekjendtskab med Carlos nye Hund Baldur. Vi spadserede til Worsaaes Minde og Urø Banker, sov Middagssøvn under Buskene, og gik saa hjem til Veile. — Om Eftermiddagen kiørte vi i 3 Vogne til Tirsbæk, det blev skyllende Regnveir og de Fornuftige vilde atter kiøre hiem, da vi ikke kunde see os om; men paa Hiemveien mødte vi Officerererne, der inviterede os ind i Skoven; vi fik Madkurvene transporterede ind i Hytterne, to prægtige Bivouakild vare antændte. Captainen dækkede Bord, vilde ikke have vor Hiælp, han var meget vims paa Fingrene. Soldaterne stode rundt om Ilden og sang for os, der er Ingen, der kan sætte sig ind i den besynderlige Stemning, som maatte gribe os ved at se de Kiære, som vi maaske snart maatte skilles fra, synge, oplyste af Bivouakilden. Da vi sang: »Du over Helte svæved, som sang i Dødens Favn,« følte vi ret Betydningen af Digterens Ord, thi disse sang[1] jo egentlig ogsaa i Dødens Favn. Vi drak Skaaler deroppe ved Bordet og forlode dem efter at have haft en Dag, som jeg vil mindes mit hele Liv. Jeg kan sige, at jeg aldrig har haft 2 saa fuldkommen lykkelige Dage; thi de vare saa rent ublandede; jeg havde ikke een bitter Følelse, men var saa glad og taknemmelig. Den 6te August havde vi bestemt en Tour til Aldebertsminde, Grundtvigs, Holger og Carlo skulde med. Men tidlig om Mor-

[1] I Digtet staar »sank«.

genen begyndte Tropperne at rykke Syd paa, saa vi mente at maatte opgive Touren. Hele Flankecorpset trak igennem Veile for at foretage en Recognoscering, da Tydskerne havde trukket sig tilbage til den anden Side af Haderslev; Holger kom først igiennem, saa Baron Carl, saa Johan, saa Svend. Vi sagde dem Farvel fra Vinduerne, vi vidste jo ikke for hvor lang Tid, dog var Carlo ikke med blandt de bortdragende Tropper; han kom altsaa, og vi kiørte til Aldebertsminde. Men tænk Eder vor Overraskelse, Tropperne holdt Rast i Nærheden, og op ad Dagen kom baade Holger og Grundtvigerne, de havde faaet Permission. Vi nøde nu Dagen i fuldt Maal, rede, snakkede, spiste, dandsede og sang, gik i Mælkestuen og spiste Tykmælk, dandsede i Kiøkkenet, oplyste af Ilden fra Skorstenen, og kiørte til Slut hiem i Regnveir, men toge dog ingen videre Skade deraf. Den 11te August gik vi med Frk. Vith og Frederiksen til Bredballe, hvor Carlo ligger. Her smagte vi Compagnigrøden, drak Kaffe og spiste dertil vore medbragte Kiks, vi spadserede de yndigste Veje langs Fjorden til Veile og her fik Officererne at vide, at de netop, som vi havde forladt Bredballe havde faaet Ordre til at trække paa Feltvagt, 3 Mil derfra ved Vingsted Kro, de maatte da over Hals og Hoved tage Extrapost, Gud veed om jeg seer Carlo tiere i Jylland.«

Baron Carl Stampe, som nævnes her, var Henrik og Holgers Farbroder, en tapper Officer, der mistede sin Hørelse i Krigen.

I et følgende Brev fortæller Dalgas, at han nu har faaet lidt Tid til at tegne. Det er to Akvareller fra Heden; den ene er et kønt Hedelandskab, betegnet Bredballe 4/8 1848. Man føler, at han er noget uøvet i Behandlingen af Far-

verne efter i saa lang Tid ikke at have brugt Øje og Haand. Dette gælder endnu mere den anden Akvarel, en Hedevej, hvor Farverne er noget tunge.

I de følgende Breve skildrer han nogle af de fornøjelige Sammenkomster, som Dagmar beskrev. Ogsaa Svend Grundtvig har i et Brev af den 6te August begejstret fortalt om de herlige Dage, der gjorde saa stærkt et Indtryk paa de Unge.

Carlo skriver:

Bredballe 6. August.

Kjære Moder!

Jeg fik imorges ret et deiligt Brev fra Dig, som Du ret har glædet mig med. Jeg længtes virkeligt efter at høre noget fra eder. Nyt kan jeg forresten ikke fortælle Dig andet om end at Fienden staaer lige for Kolding og at de igaar Morges har skudt Hesten under Hegermann Lindenkrone. — Forresten er jeg nu færdig med mine Quartalsregnskaber og jeg har nu faaet en lille Smule Tid til at tegne, skiøndt ikke meget.

Jeg var igaar hele Dagen paa Aldebertsminde tilligemed Dagmar, Ida, Tante, Holger og Grundtvigerne. Vi morede os udmærket og giorde alle de Spilopper vi kunde hitte paa, og Betty tracterede os udmærket med Rødgrød og Fløde, og en udmærket Steg. — Cavalleribrigaden og Flankechoret under Schleppegrell er marcherede syd paa maaske det bliver til noget i disse Dage, for alle de andre Brigader ere blevne inspicerede paa det nøjagtigste, og paaseet at intet manglede os. Jeg har øvet de bedste Skytter blandt vore Folk i at skyde med Geværraketter, jeg tænker de Sataner skulle gjøre Gavn i de fjendtlige Krudtkarrer.

d. 8. August.

Der kom Ordre til at holde os marschfærdige og at vi formodenlig skulde rykke Syd paa den næste Dag,

derved fik jeg travlt og maatte lade Brevet staae indtil videre. Jeg maatte eftersee om ingen af Folkene manglede noget og saa foer jeg afsted til Veile for at kiøbe mig noget Chocolade, da jeg ikke havde mere, for jeg skal sige Dig at paa Marscherne lever jeg af Chocolade og Kiks.

Imidlertid er Ordren bleven tilbagekaldt og jeg faaer for det første at blive her i Bredballe. Jeg har i Formiddags tegnet et smukt Landskab fra Toppen af Bakken under hvilken jeg boer, det er ret et smukt Prospect. —

Imorgen Aften er der Bal i Veile, som Gardeofficererne og Generalstaben har foranstaltet. Tante, Ida og Dagmar ere bleven bedte dertil, og de glæde dem rigtig dertil. Dagmar har kiøbt sig røde Skoe og Sløifer, at sige paa Kridt, og jeg har givet hende Lov til at faae nogle af mine Penge for igjen at betale Tante det, hun har laant af hende dertil.

Det er sandt, det falder mig ind nu da jeg taler om Penge, at jeg skylder Dig 5 Rd. for min Skindtrøie, og Enrico 21 Rd., er Du ikke nok saa god først at tage dine, og saa give Enrico sine, og dersom Du er i Knibe for Penge, maa Du giærne tage saamange Du har Lyst til af dem, jeg fik for Maleriet. —

d. 9. August.

Imorges bragte man til Vejle 32 preussiske Fanger, som vore Herregaardsskytter og nogle Dragoner have fanget ved Eidrup i Nærheden af Christiansfeldt. 19 af deres Kammerater vare faldne i Fægtningen med Herregaardsskytterne, som lokkede dem i en Huulvei, hvor de omringede dem. — Jeg var i Formiddags i Kirken i Veile, hvor de holdes fangne og talte med

dem. Jeg spurgte dem, hvad de syntes om Schlesvig-holstenerne, de svarede mig: »Mit jenen Kerlen sprechen wir nie,« og rakte i det samme de tre Fingre iveiret med en foragtelig Mine. —

Vi Danske tilstode de vare udmærkede Soldater, især roste de vore Folks Godmodighed naar de havde overvundet eller taget nogen til Fange. Ogsaa kunde de ikke noksom rose Holstein Ratlov, som tog dem til Fange med sine Skytter, det var den tappreste og smukkeste Karl de havde seet, og de beundrede ham for den Mildhed, hvormed han behandlede dem. De vare heller ikke bedrøvede, nogle af dem dandsede endogsaa omkring paa Gulvet. — Hannoveranerne kunde de ikke lide rigtigt, de sagde nemlig, das sie keine gebildete Menschen waren.

d. 10. August.

Iaften har jeg været hos Lieutn. Hofmann og ret haft en gemytlig og rar Aften, vi spadserede langs med Fiorden i Maaneskinnet. Det tog sig rigtig dejligt ud. De store steile Banker, som stode kulsorte mod Himlen, og Søen der spillede som Sølv, og Himlen fuld af store mægtige Skyer, bag hvilke Maanen skiulte sig. Nede i Huulveien mødte vi en Bonde, der kom agende med et stort Læs Lyngkoste, Stude havde han for Vognen, og under os i Dalen blæste en Gaasedreng paa Skalmeien, det var mig som om jeg var fløiet til et fremmed aldrig før seet Land. Og saa sang vi, og naar vi holdt et Øieblik op, gav Echo os Sangen igien. — Jeg glemmer det aldrig. Beccasiner er her mange af, og Ænderne begynde at trække, Sneppen har jeg ogsaa seet, gid jeg havde min Jagtbøsse fra Nysøe.

Captainen har i Aftes været i Veile, Fienden har

trængt vore Forposter tilbage til Kolding. Vi vente hver Dag et Slag. —

Farvel kjære Moder hils alle ret inderlig fra mig, og skriv mig snart til. Kan Du i Brevet faa Plads til et Par Aviser maa Du endelig gjøre mig den Tjeneste at putte dem deri.

Din hengivne Søn

Carlo.

Den Tegning, som han fortæller at have gjort den 8de August om Formiddagen, »et ret smukt Prospect«, er rimeligvis Udsigten over Vejlefjord fra en skovbevokset Bakke; den er tegnet over to sammenhængende Blade af Bogen. Formodenlig har han foræret den til Dagmar; hendes Datter ejer den, og hendes Søn ejer et Landskab, en Tuschtegning signeret Bredballe 11te August C. D., som han altsaa har tegnet inden sin Afrejse paa den travle Dag, han beskriver i det følgende Brev:

Vindsted Mølle, 12te August, v. for Veile.

Kiære Moder!

Du kan tro, kjære Moder at jeg fik travlt igaar. Som jeg allerbedst sad og spiste Frokost, kom Tante, Ida, Dagmar og et Par fremmede Damer ud til mig og besøgte mig. De bragte selv Kaffe med og troede rigtig at tractere mig, men jeg og Captainen diskede ganske anderledes op for dem, kan Du troe; vi fik hurtigt et Frokostbord lavet, og bød dem Steg (kold) og Hvedebrød, Kaffe og Chocolade, Hvidgrød og Krandsekage. Da vi saa vare mætte gik vi ud at spadsere, og eftersom Klokken alt var 2 og jeg ingen Ordrer havde faaet, fulgte Captainen, 2 af Lieutenanterne og jeg dem og bleve bedte til at

spise til Middag hos Tante. Da vi havde sadt der en Times Tid, gaar jeg af en Hændelse ud paa Gaden (Kl. var 6) og møder en af mine Karle som hæseblæsende kom for at sige mig, at Bataillonen pludselig havde faaet Marschordre, og allerede var marscheret for en Time siden, at der kun var en Lieutenant ved Compagniet og at jeg maatte skynde mig at naae det. Naa jeg fik Fart kan Du troe, op at fortælle de andre det, leiede saa en Postvogn, og saa afsted vesterpaa. Vi naaede Compagniet tidsnok for at kunne besætte Feltvagterne og Piquetter, samt udstille Vedetterne, hvilket var vanskeligt, da vi slet ikke kiendte Egnen og Kl. var 11. Saa gik jeg ind i en Lade og laae mig for at sove, hvad jeg da ogsaa giorde lige til idag høit op ad Formiddagen.

Nu sidder jeg ude paa Marken under en Hytte, som Folkene har lavet dem, og skriver til Dig. Det seer helt krigerisk ud. Ingenieurerne grave smaae Forskandsninger paa Toppen af Bakken og langs Siderne af Veiene, for at Folkene kunne være dækkede, naar de maa retirere, og den ene Ordonants kommer farende efter den anden, for Forpostcommandeuren boer paa Møllen. Det er en god gammel Bekjendt af Dig, Philip Ræder.

Jeg var i Formiddags inde hos ham, vi drak din Skaal i en deilig Viin og han bad mig hilse Dig ret mange Gange fra ham. — Her er deiligt ude hvor man saa kommer hen, Bække og Kilder og Skove, Enge, Bakker og Dale, alt i en saadan Mangfoldighed saa jeg aldrig før har seet noget lignende.

Apropos idag have vi spiist den største Laxøred, jeg nogensinde har seet, den veiede 12 ℔ og havde kun kostet 1 Daler. Major Ræder tracterede.

Bredballe, 14de August.

Endelig bleve vi da afløste forleden Dag, men først Kl. 11 om Natten, saa jeg først kom hjem til Bredballe om Morgenen Kl. 4. Det er virkeligt en stor Skam at lade os trække paa Vagt henved 3 Mil fra vort Cantonnement, især da der ligger Tropper langt nærmere det Sted end vi gjør. Vi fangede en Spion. Det var en Tydsker, som foregav at have Familie paa Als og derfor vilde han se at komme igiennem Jylland, da han ikke kunde passere Kieden ved Sundevit. Han var en rigtig Filur, var han.

Bredballe 18. August.

Nu fører jeg atter det gamle Dagdriverliv herude uden Afvexling, den ene Dag aldeles som den anden. Igaar hittede jeg en deilig Baad med Latinerseil nede hos en af Fiskerne, og jeg og en af Lieutn., som ogsaa forstod at seile, fik os en rigtig smuk Seiltur ude i Fiorden.

Tante var igaar ude i Greisdalen med Ida, Dagmar og en svensk Officer Mürner, om det var den samme, Du har kiendt i Italien, kunde jeg ikke faae at vide. De vilde have mig med, men vi havde just Revue for General Krog, saa jeg ikke kunde. — Da I ikke mere kunne sende mig Aviser, saa maa I endelig sende mig et lille Referat deraf.

Ænderne begynde at trække, iaften gaar jeg paa Andetræk og skaffer mig Andesteg.

Hils alle kjære fra mig og skriv mig endelig snart til

Din hengivne Søn

Carlo.

En af Sejlturene paa Fjorden har Dalgas gengivet i en stemningsfuld lille Tuschtegning. Nogle Damer og Herrer, hvoraf en er uniformeret, sidder i Baaden; den, som styrer, løfter Sejlet lidt op og kigger frem.

Han skriver nu igen fra Bredballe.

Bredballe, d. 29. August.

Kiære Moder!

Atter er nu en Maaned hengaaet, uden at vi have rørt os fra Pletten. Hvor længe skal det vare? Bladene paastaae, der ingen Vaabenstilstand er, ingen bliver og at der nu er langt mørkere Udsigter for Freden end hidtil. Jeg er virkelig kied af at ligge saaledes stille. Jeg var igaar efter endt Revueexcercits, eller hvad man skal kalde det, til et Gilde oppe hos Majoren, hvor jeg drak en Skaal for enten snarlig Fred eller rask Sydpaa, Du kan troe alle herovre tænke som jeg. Bare vi havde en genial Anfører, for Cunctator Rollen duer ikke til andet, end at de andre til syvende og sidst dog gaae af med Profiten; for, man maa sige hvad man vil, Penne ere dog ikke Sværd og Ord ingen Gjerninger, og medens vi holde os til de diplomatiske Halmstraae, samler Fienden Kræfter.

Jeg har ikke seet Tante i flere Dage, for jeg har ingen Tid haft dertil; da jeg sidst var der var hun rask og munter og Ida ogsaa. Hun havde saadan en deilig Rødgrød til mig, men da jeg lige skulde til at spise den, kom Kapteinen kiørende for at hente mig, og da Tante ikke havde mere Rødgrød end til mig alene, og altsaa ikke kunde bede ham op, maatte jeg løbe fra Grøden uden at faae andet af den end Lugten.

Jeg har været et Par Gange paa Jagt og har skudt 3 Harer, en Agerhøne, og en halv Snes Kramsfugle har jeg desforuden fanget i mine Doner.

31. August.

Idag, kiære Moder, have vi haft Gudstieneste ude paa Marken, Pastor Boisen holdt en simpel, men virkelig rørende Tale, som ret fandt Gienklang hos Soldaterne, det er første Gang jeg har set dem græde. Det var mig ret tydeligt, at han talte fra Hiertet, og derfor gik det ogsaa til Hierte, en reen Contrast til en glimrende Tale, som Helveg holdt her for en fiorten Dage siden. —

Jeg skal hilse Susa mange Gange fra Pastor Boisen, ogsaa maa I hilse Meta og Peter Boisen fra ham.

Vi have arbeidet paa uhyre Skandser i disse Dage, 500 Mand om Formiddagen og andre 500 om Eftermiddagen. I dette Øieblik kommer Parolen, jeg seer deraf at Krog har sluttet Vaabenstilstand med Wrangel, som kan opsiges med 48 Timers Varsel.

Ellers er her slet intet Nyt for Eder. Apropos om Kappen skal I ikke bryde Eder, for vi faae om otte Dage. — Det er ingen Under jeg aldrig har omtalt Enricos Breve, for jeg har ingen modtaget fra ham, det er vist i Distraction han skriver, han har sendt mig saa mange.

Farvel kjære Moder, jeg maa slutte for Posten gaaer om lidt og Ordonantsen venter for at faae Brevet med sig. Hils alle Bekjendtere og siig til Søstrene og Brødrene, at jeg haaber snart at faa lidt Permission saa jeg kan komme et Par Dage og besøge Jer.

Din hengivne Søn

Carlo.

Han skriver igen fra samme Sted.

Bredballe, 5. September.

Kiære Moder!

Lille kiære Mo'er, jeg gratulerer Dig tusinde Gange og jeg tænker, at Brevet vil komme præcis til Dig. Jeg

haaber, Du er rask, at alle gode Bekjendtere ere samlede om Dig og i drikke vel en Bolle Punsch efter god gammel Skik, og spise Smaakager fra Grandjean, og saa drikke I Skaaler og have maaske endogsaa lavet en Vise, som I synge i Chor. See der gad jeg nu gjerne være med, men det kan jeg nu ikke, hvorfor jeg da maa nøie mig med at udmale mig det saa godt jeg kan. Det eneste jeg kan gjøre, er at jeg ogsaa sætter mig ned og drikker Din Skaal Kl. 8½ præcis, saa kunne I ogsaa gjøre det paa samme Tid, og naar Klokken slaar halv, saa klinke vi, og for at Uhrene skulle gaae eens, saa maae I vide at jeg stiller mit efter Solens Nedgang.

Du maae da vide at jeg har taget mig Permission i 2 Dage, i hvilke jeg har været paa Aldebertsminde, hvor jeg morede mig prægtig, jeg kjørte Hvede ind fra Marken uden at vælte, og Du kan troe jeg var rigtig storsnudet derover, for Fritz væltede engang med sit. Tante har i den senere Tid ikke været rigtig rask, saa Betty maae føre hele Husholdningen, hun lider af en Art Tæring, saa hendes Kræfter svinde heelt bort, igaar laae hun hele Dagen, Benene havde ikke engang Kræfter til at bære hende. Onkel derimod er rask og rørig og umaadelig glad, han har i Aar høstet 160 Traver meer end nogensinde forhen paa sin Gaard, og naar man nu regner 1¼ Tønde Korn pr. Trave, og i Gennemsnit 5 Rd. pr. Tønde, er det strax 1000 Daler meer end sædvanligt, at han har høstet. Og saadan er det overalt. Denne rige Høst er ret en Velsignelse for Danmark. Landet vil saa godt som slet ikke mærke noget til Krigens Byrder, den Krigsskat, der nu skal paalægges Bønderne er jo dog virkelig slet ingen Ting i Forhold til den Gevinst de iaar have draget ud af Jorden.

Onkel f. Ex. skal kun betale 50 Rd. og Bønderne heromkring har jeg hørt sige, at de regnede det for intet om de iaar kom til at give et Par hundrede meer eller mindre. I Sjælland lader det jo til at det samme har været Tilfældet, idetmindste fortalte Holger mig at paa Jungshoved havde de kiørt 500 Læs Hvede ind. Alene dermed kan han betale sin Afgift af Gaarden og endda have Penge tilovers.

Jeg har tegnet Aldebertsminde i min Bog, saa Du kan faa det at see naar jeg kommer hiem.

Jeg tænker jeg en af Dagene kommer til at permittere mit Mandskab og naar jeg saa er færdig, har jeg isinde tilligemed et Par andre at giøre en lille Tour op til Himmelbierget og Silkeborg. Da vi kun ligge 7 Mile derfra tænkte vi at kunne giøre Touren paa 3 Dage. Dog er det muligt at vi skal marschere til Odense for at afmynstre, og saa bliver der ikke noget deraf, men jeg rejser da lige til Kiøbenhavn. Holger, Tante Dorothea og Ida vare igaar paa Aldebertsminde, og jeg kjørte hjem med dem, er bleven hos Tante inat og imorges tidlig spadseret ud til mit Cantonnement med to uhyre Blomkaalshoveder under Armene. —

Forleden arrangerede Bataillonen en deilig Tour kan Du troe, alle Officererne og jeg, vi skillingede sammen, saa leiede vi 6 Seilbaade, og seilede over Fiorden om Kap, Du kan troe det var Mudder, jeg havde valgt en gammel, meget let Baad med svære Seil og var selv Skipper, og seilede dem alle forbi. Saa kom vi da over til den anden Side hvor vi gik iland og holdt det myrdeligste Commers op og ned ad Bakkerne, morede os med at trille Stene, som vi maatte være 5—6 Mand for at flytte, ned ad Bakkerne, og det var pudsigt at see de store Steen hvilke enorme Bukkespring de gjorde

Soldaterne holde Hvil

eftersom de fik Fart. Saa lavede vi en enorm Bolle af 6 Flasker Rom, 12 Flasker Vin og 4 Pund Melis, som vi stak Ild i. Det var imidlertid blevet mørkt, og vi saae ret ud som Diævle. Naar der skulde drikkes en Skaal, blev den flammende Bruleau skjænket i Glassene og der stode vi med Ild foran Læberne, og Ilden gik mange af dem til Hovedet, og dem det hændtes havde en besynderlig Lighed med Luftballoner, idetmindste vilde Benene tilveirs, og der var en Mudder og en Sang og en Spectakkel. —

Saa skulde vi da hjem, og ud i Baadene foer vi, heisede Seilene og afsted til den anden Side. Underveis gav Doctorene og nogle af Officererne sig til at synge fiirstemmige Sange, og da vi kom iland, skiød de af os, der havde Jagtgeværer med, deres Bøsser af og Echo svarte os med en lang Torden fra Skovene paa den anden Side. Saa sagde vi godnat og det samme ønsker jeg Dig kiære Moder og beder Dig hilse alle derhjemme ret hjerteligt fra mig.

Din hengivne Søn

Carlo.

Under den nu afsluttede Vaabenhvile fik Dalgas Tid til at gøre en Del Tegninger. *Aldebertsminde*, set fra Marken, som han omtaler i Brevet, er fra den 3die September, og omtrent samtidig maa han have tegnet *det Indre af Gaarden;* begge er Akvareller, lettere og friere behandlede end Hedebillederne fra en Maaned forud. At den grønne Farve paa disse, som paa flere andre Akvareller — ogsaa tidligere — er stærkt blaalig, skyldes sagtens Tidens Indvirkning. — Under Feltlivet maatte Dalgas altid benytte Vandfarve i Stedet for Oliefarverne, der jo ikke kunde føres med.

Om Efteraaret, i hvert Fald efter den 18de September, udførte han en temmelig stor Akvarel, hans eneste egenlige Billede fra Krigsaarene. Emnet dertil er den før omtalte Scene af Feltlivet fra den 30te Juni, *Soldaterne holder Hvil* paa Landevejen udenfor en stor Gaard. De staar i Grupper og sidder paa Grøftekanten, spiser, ler og snakker muntert. Midten af Billedet optages af en større Gruppe af Officerer, der synes at raadslaa, og bagved ser man en Marketendervogn Til højre i Billedet staar to Soldater for sig selv; deres Stilling røber en stærk indre Bevægelse, de trykker hinandens Hænder og ser ud mod det Fjerne, som om Blikket søgte Hjemmet.

I Hovedtrækkene er det ganske den samme Scene, som han gengiver paa Akvarellen, kun Enkelthederne maatte kunstnerisk omordnes. Grupperingen er nu langt smukkere, Himlen er højere, og fremfor alt: Træer og Huse har maattet vige, for at Rummet endnu en Gang kunde blive vidt og stort. Det er Udsigten over Vejlefjord og Munkebjerg, han har benyttet, efter en Tegning i Bogen, dateret den 18de September.

Igen ser vi her et prægtigt Landskab med en høj Himmel og den klareste Luft, stærkt lysende efter den nylig faldne Regn; og dette Landskab er Rammen for en Komposition, der er lige saa skøn, som den er naturlig — det synes at være et Øjebliksfotografi og er dog en Kunstners bevidste, gennemtænkte Værk. — Det har efter al Sandsynlighed været Dalgas' Hensigt senere at udføre dette som et stort Billede. Det vilde da sikkert være bleven et af hans aller betydeligste; selv som det foreligger i denne ikke engang fuldendte Akvarel, er det et usædvanlig dejligt Billede.

I sin Bog skitserede Dalgas et andet smukt Figurbillede: *Dragonen som træder ind i en Bondestue* og hilser paa Bønderfolkene og nogle Officerer, der sidder ved Bordet og

»Dengang jeg drog afsted«

spiser. — Og engang, mens han laa i Indkvartering i Bredvad Mølle ved Horsens, tegnede han en køn Tegning af en Bonde, som kører med Stude, og forærede den til Møllerens Datter. — Der er endnu en langt mindre god Udgave af denne Tegning, nærmest kun et Rids.

Endnu et Emne var der, som i den Tid sysselsatte ham. Den 8de April var »*Den tapre Landsoldat*« udkommen i København og var bleven sendt til Lejren, hvor den straks fortrængte alle andre Melodier. Soldaterne sang den paa Marsch og i Hvil, til Gilder og ved Begravelser. Dalgas gjorde nu et stort Udkast til en Illustration af Afskedsscenen, og paa et Ark Brevpapir (Mage til det, hvorpaa Brevet fra Vindsted Mølle var skreven) tegnede han den samme Gruppe som Vignet. Men i Stedet for at skrive Brev paa Papiret, gav han sig saa igen til at tegne Scenen derpaa i en ny Skikkelse.

Vaabenstilstanden varede lige til Foraaret 49. Om Vinteren blev der arbejdet paa at organisere Hæren og paa at bygge Forskansninger. Mange af de Frivillige blev sendte til København for at gennemgaa en Eksercerskole, deriblandt Dalgas. Det synes ikke, som om han har malet noget i denne Vinter.

ENRICO DALGAS

AARET 1849

Efterat Dalgas i Vinteren 1848-49 altsaa havde gennemgaaet Kommandoskolen i København, blev han den 10. Marts udnævnt til Sekondløjtnant i Linien med Anciennitet fra 1. Januar. Han fik Ansættelse ved 10. Bataillon, Krabbes Brigade; Bataillonen var i dette Foraar omdannet til »let« og havde ombyttet den upraktiske korte røde Trøje med grøn Jægeruniform med hvidt Lædertøj.

Med denne deltog Dalgas 1849 i Fremrykningen ved Sundeved og Affairen den 13. April, hvor Chefen for 10. lette Bataillon, Oberstløjtnant J. Ræder, uden Ordre fra General Bülow, men efter Henstilling af dennes Souschef Kaptajn Kauffmann, efter at have passeret Broen over Alssund resolut formerede Bataillonen til Angreb og kastede Fjenden tilbage og med Tabet af 1 Officer og ca. 50 Mand Døde og Saarede holdt Stillingen saalænge, at det blev muligt for Kaptajn Kauffmann med Assistance af Løjtnant Rosen at faa de 2 sachsiske Kanoner[1] transporterede bort fra Kamppladsen. Da Fjenden vilde forhindre dette og i det Øjemed søgte at omgaa Bataillonens højre Fløj, blev Kompagniet Müller, ved hvilket Løjtnant Dalgas var ansat, sendt frem og standsede Fjendens Fremrykning under en haard Kamp.

Denne Fremstilling stammer fra en endnu levende Officer,

[1] Disse Kanoner opbevares nu paa Tøjhuset.

Løjtnant Westengaard

Oberst Westengaard, der som Adjudant ved 10. Bataillon deltog i Kampen.

Bataillonen blev nu liggende paa Als under Resten af dette Aars Felttog, samt hele Vinteren 1849-50 og Begyndelsen af Sommeren 1850 lige til den ny Vaabenhviles Udløb midt i Juli.

Her paa Als havde Dalgas nogen Tid til sin Raadighed. Han gjorde en Del Tegninger og Akvareller, hvoraf desværre adskillige er ufuldendte. Han brugte nu en mindre Tegnebog; den større fra Aaret forud var rimeligvis bleven efterladt i København. I Bogen er der mange kønne lette Udkast, deriblandt Portræter; især tegnede han Gang efter Gang sin Kompagnichef Müller med det gemytlige Ansigt; ogsaa af Svend Grundtvig findes der et lille Rids. Han gjorde desforuden større og mere udførte Portræter af sine Kammerater, saaledes i 1850 en nydelig Blyantstegning af Adjudanten, Løjtnant Westengaard, der lignede fortræffeligt.

Det smukkeste af dem alle er maaske Billedet af Løjtnant Arntz, sign. C. D. 49, der ypperlig gengiver det karakterfulde, skarptskaarne Hoved og de mørke Øjne med det stærke Blik.

Baade Enrico og Ernesto var nu ogsaa i Felten, og Carlo var sammen med dem begge paa Als. Han tegnede et udmærket Portræt af Ernesto, sign. C. Dalgas 1849. Han sendte det til deres Moder med de Ord: »Kære Moder! Bliv ikke vred, fordi jeg ikke skriver til dig denne Gang; jeg har brugt Tiden til at tegne noget til dig.« Dette Billede blev i de kommende Tider en Skat for hende. Senere gentog han dette Portræt. Og han gjorde en Pendant dertil af Enrico.

Saa tegnede Dalgas Karikaturer, f. Eks. Mennesker, som lignede Dyr, og her er en Side af hans Kunst, som var hans Kammerater til stor Fornøjelse: hvad der saa foregik, gengav han det i et muntert Billede. — En Dag gjorde Officererne en Udflugt til Vogns til Graasten. Hestene for et af Køretøjerne løb løbsk og Vognen væltede. Da de kom hjem, tegnede Dalgas

Løjtnant Arntz

denne Scene paa den kalkede Væg i Vagtstuen paa Sønderborg Slot. Der stod den nok saa levende og vakte stor Munterhed. Men Pladskommandanten i Sønderborg, Kaptajn W., med hvem Officererne jævnlig havde smaa Skærmydsler, fandt dette uden for Reglementet og lod Billedet overkalke. De andre Officerer syntes naturligvis, det var en unødvendig Strenghed og sendte endogsaa en Skrivelse til Overkommandoen med Beklagelse over, at et saa udmærket Kunstværk var bleven ødelagt. Og samtidig blev der tilstillet Kommandanten en anden Skrivelse, hvori man høfligst udbad sig Lov, paa Grund af det smukke Forhold imellem ham og Officererne, til at lade ham portrætere af en udmærket og anset Dyremaler. Herpaa fik de naturligvis et kort Svar. Men det var ikke saadan at binde Hænderne paa Dalgas, og tegnet blev Kommandanten, selv uden at have siddet Model. Han blev fremstillet som en kinesisk Dukke, rund forneden, svajende og dinglende. Hovedet lignede aldeles fortrinligt, og Tegningen vakte Jubel iblandt Officererne. Dalgas forærede den til Løjtnant Westengaard, men desværre er den senere gaaet tabt.

I de mange Breve, som Dalgas under hele Felttoget skrev til sin Moder, var der meget ofte Tegninger af hans Oplevelser; snart ser man Tropperne marschere i Regn og Slud, snart sidder de ved en gemytlig Frokost. En Gang ser man ham selv ligge paa Marken i en Sovepose, og ved Siden af er der oprejst et stort Termometer, som viser 9° Frost. En Tegning forestillede det indre af et stort Bondekøkken, hvor en trivelig Kone, med et alt andet end velvilligt Udtryk i Ansigtet, rører i en stor Gryde Grød; den anden Haand er demonstrativt plantet i Siden. Foran hende staar Dalgas — det skal have lignet ham fortræffeligt — i fuld Uniform, men — med sine Bukser i Haanden. En stor Flænge viser tydeligt, at de har faaet en ublid Medfart. Et Brudstykke af Brevet lød

(efter mundtlig Overlevering) saaledes: »Da vi stormede Hegnet, gled jeg og faldt, hvorved mine Benklæder flængedes fra øverst til nederst. Saalænge Fægtningen varede, maatte jeg jo finde mig i denne luftige Beklædning; men da Tyskerne var drevne bort, gik jeg ind i et nærliggende Bondehus, trák Benklæderne af og præsenterede baade mig selv og dem for en Bondekone, der var i Færd med at lave Grød. Men hun var tysksindet og vred som en Tysker og vilde slet ikke høre mig. Nu manglede det blot, at Tyskerne skulde have angrebet igen, medens jeg stod der bukseløs.« Af alle disse illustrerede Breve er der nu kun et eneste tilbage. Dalgas' Moder lod hans Breve brænde efter sin Død. Kun de fra Sommeren 1848 har paa en eller anden Maade undgaaet den triste Ødelæggelse.

Vi véd derfor meget lidt om 1849 og Begyndelsen af 1850; man faar blot senere at høre, at det ørkesløse Feltliv paa Als har været meget kedsommeligt.

AARET 1850

Den 13de Juli 1850 var Vaabenstilstanden udløben, og den danske Hær rykkede atter sydpaa i Slesvig, hvor Krigen begyndte paany.

Den 25de Juli stod Slaget ved Isted. Der kæmpedes paa mange forskellige Steder. — Kl. 3 om Morgenen rykkede Krabbe sydpaa med sin Brigade ad Landevejen, som fører gennen Vedelspangspasset og over Sønderaa, der straks mod Vest falder ud i Langsøen. Nord for Søen ligger Landsbyen Sønder-Farenstedt.

Man kendte ikke denne Egn og havde kun et forældet Kort fra Videnskabernes Selskab til Vejledning. Kaptajn Müller blev da sendt ud for at finde en Løbebro, som man antog, at Fjenden vilde benytte sig af.

I Sønder-Farenstedt gjorde han Holdt og sendte Dalgas afsted mod Vest med en Deling for at opsøge Broen; men han fandt den ikke, hvilket ej var saa mærkeligt, da Søen ligger en halv Mil Syd for Byen. Han kom altsaa tilbage med uforrettet Sag.

Medens han var borte, var hans Kompagni bleven kastet ud af Sønder-Farenstedt af den overlegne Fjende, men det lykkedes ham alligevel at slutte sig til det. — Kompagniet trak sig nu mod Nord over Tørvemosen for at indtage Stilling paa Bakkekammen og hindre Fjendens videre Fremtrængen.

Men paa dette Tilbagetog blev Dalgas haardt saaret. Han ramtes i Laaret af en Kugle, der blev slaaet flad mod det Ben, som gaar ud fra Bækkenet, mærkværdig nok uden at splintre det.

Medens han laa saaret og ubevægelig paa Valpladsen, fløj Tankerne til hans Moder derhjemme, og han skrev paa et Blad af sin Tegnebog: »Kiære Moder, jeg er saaret. Man siger, at vi have seiret, men det har kostet meget Blod. Din Søn Carlo.«

Det var ganske rigtig lykkedes Krabbes Brigade med tre Batailloner at løse sit Hverv: at forhindre Aberkrons fem Batailloner i at forcere Passet ved Vedelspang.

Alle Fru Dalgas' tre Sønner havde deltaget i Istedslaget.

Carlo blev nu ført til Sønderborg og indlagt paa Augustenborg, der var indrettet som Lasaret. I August skriver han derfra til Lnt. Westengaard:

Augustenborg, d. 18. August 50.

Kjære Westengaard!

Jeg har endnu ingen Kuffert faaet, og er altsaa endnu uden Skjorter. Det er slemt, ja endogsaa meget slemt, thi i min Kuffert laa 40 Rd. og dem har jeg egentlig Brug for.

Beder er med Permission at sige en lille Smule Confusionsmager. Førend han sendte mig min Gage skulde han have seet efter om det ogsaa var ham der skulde sende mig den. Det er det nu slet ikke, jeg faar min Gage udbetalt her paa Lazarettet. Jeg har altsaa taget mig den Frihed at sende ham Pengene tilbage.

Apropos, er vort Felttillæg blevet forhøjet eller ikke? Først sender Beder mig 25 Rd. i Felttillæg, i Gaar skriver han til mig at han har taget Feil, jeg maa sende ham 9 Rd. tilbage. Er det fordi jeg er saaret

at han skal have dem tilbage, eller har han taget Feil med hele Bataillonen? I førstnævnte Tilfælde gjør jeg Spektakler og sætter mig paa Bagbenene.

Med Saaret gaar det rask fremad. Endskiøndt Kuglen har slaaet sig flad paa det Been, der gaaer ud fra Bækkenet, saa har det dog holdt og der er ikke engang kommet Splinter ud af Saaret.

Canalen har allerede lukket sig, Clemensen kom kun 1½ Tomme ind i den med den tynde Søger, og Supurationen har saa godt som holdt op. Det eneste der generer er at hvergang jeg maa til Stols, bløder Saaret som om det var paa en nylig anskudt Hjort. Jeg har mange Visitter, Riedels, Hornemanns, ja, endog Sønderborg Borgere komme og besøge mig; saa at jeg altid faaer lidt at høre fra den Verden, jeg desværre ikke kan bevæge mig i.

Mange Hilsener til Oberstlieutenanten og de andre Kammerater og Johan Grundtvig med, skjønt han ingen fortjener. Lev vel.

Deres hengivne

C. Dalgas.

Dalgas blev senere overført til København. Han boede under sin Rekonvalesens hos sin Moder, der nu havde sit Hjem i Stormgade; hun og Søstrene plejede ham. Da han kom op, maatte han en Tid gaa paa Krykker; disse gemte hans Moder som Relikvier, og de opbevares endnu, ligesom den Kugle, hvormed han blev saaret.

Da Carlo blev rask, tegnede han sin Moder og sine to Søstre; med Brødrenes Billeder fra Krigen og Carolinas fra 46 var her nu samlet et helt lille Familiegaleri paa 6 ypperlige smaa Portræter; især var Fru Dalgas' Billede højst indtagende.

Dalgas har malet en Gentagelse af Jyderupbilledet i samme Størrelse som Originalen. Skønt intet betegner, naar den er gjort, kan der dog neppe være Tvivl om, at den stammer fra det Tidspunkt i Efteraaret 1850, da han begyndte at komme sig af sit Saar. Den er udført i en bestemt Anledning; han skulde skaffe Penge tilveje, og han har ingen anden Udvej vidst end at male denne sørgelige Kopi. Farverne ligner ikke i fjerneste Maade Originalens; de er grovt sat paa »med et rask Tag fra hans Malerdage.« Det er derfor heller ikke at undres over, at flere har troet, at Kopien var gjort af en anden. Men Konservator Petersen har fortalt til Organist Rasmussen, at »han kendte godt Billedet, Dalgas havde smurt det op engang, da han stærkt trængte til Penge.« Herom senere.

I Løbet af Efteraaret gik det rask fremad med Dalgas' Helbredelse, og han længtes kun efter at komme over i Felten igen. Den 18de Oktober skriver han til Svend Grundtvig:

Kiøbenhavn, den 18de Okt. (1850).

Kiære Svenn.

Først og fremmest maa jeg ønske Dig til Lykke fordi Du har haft Leilighed til at udmærke Dig i hint mindeværdige Slag ved Isted. Af Kammeraterne er jo ogsaa Arntz bleven decoreret; det glæder mig paa hans Vegne. — Her hiemme i Kiøbenhavn gaaer Alt ved det gamle Slendrian, ja her er egentlig endnu kiedeligere end i Felten, for i det mindste gaar det mig saaledes, man kan ikke tage fat paa noget ordentligt Arbeide da man veed, at man snart atter maae give Slip derpaa igien, inden at man er færdig dermed. Det eneste jeg har giort, er nogle smaa Tegninger og Portrætter. — Jeg

har været ude at besøge Mørck, det er ikke rigtig godt med hans Arm. Den er tyk og svullen og suppurerer paa en afskyelig Maade. Hammelef tænker jeg har det godt. Han er taget ud paa Landet til sine Forældre. Jeg er nu aldeles rask og har idag af Lægen erholdt Tilladelse til atter at melde mig til Tjeneste. Jeg tænker altsaa paa Søndag den 27. at være i Slesvig og ønsker og haaber, at jeg atter maa komme til 10de Bataillon. Jeg tænker ogsaa paa at I derovre ved Armeen foranstalter et rigtigt Pikenik til min Ære og en rigtig stor Bolle, hvormed jeg kan varme mig naar jeg rystende af Kulde og Tørst støder til Eder. Spøg tilside, sørg for at jeg kan faa et godt Kvarter, dersom I til den Tid endnu ere i Slesvig. — Herovre taler man stærkt om at rykke ind i Holsten. Herhjemme have de det ret godt; Moder finder sig i sit smertelige Tab paa en Maade, der virkelig forbavser mig og som contrasterer stærkt med den Maade gamle Blom bærer sit Kors paa. Begge mine Søstre skrante. Hiemme hos Dine Forældre ere de alle raske; ligesaa hos Schouws og Høyens. Skovgaard gaar i Giftetanker. Og nu Farvel, kjære Ven. Hils Johan og alle mine øvrige Kammerater.

Din hengivne Ven

Carlo.

Den Sorg, som havde ramt hans Moder, var Ernestos Død. Den 12te September blev han ved Mysunde haardt saaret af en Kugle, der fra Munden gik ud gennem Nakken. Han blev bragt til Slesvig Hospital. Her kom Rektor Grünfeldt og hans Hustru Kathrine til ham; og skønt hun ikke kendte ham, tog hun sig paa alle Maader af den Saarede, plejede ham, talte med ham og søgte at trøste ham.

Til Trods for det betydelige Saar gik det dog ret godt fremad med hans Helbredelse, og man nærede det bedste Haab for ham. Han kunde selv skrive til sin Moder og fortælle hende om den store Trøst, som Fru Grünfeldt er for ham, mens han ligger her, langt fra sine egne. Og han tilføjer spøgende: »Jeg haaber snart at jeg er saa rask, at jeg kan flyttes til Kiøbenhavn; men det er rigtignok ingen smuk Søn, Du faar hjem: Kuglen har taget alle mine Tænder!«

Men pludselig forværredes hans Tilstand. Han døde den 25de September. For hans Venner, der holdt saa meget af ham, var hans Død en stor Sorg, thi han var en sjælden fin og ridderlig Karakter, udmærket dygtig og begavet, en tapper Soldat i Krigen.

Efter hans Død skriver Moderen til Fru Grünfeldt:

Kiøbenhavn, den 4. Oktober 1850.

Min ædle kiære Frue!

Jeg føler en inderlig Trang til at takke Dem for al den Omhue og søsterlige Kiærlighed De har udøvet mod min Elskede Søn paa hans Smertens Leje, min Smerte og min Sorg er stor ved Tabet af denne Sieldne Søn; men i min Smerte takker jeg Gud, at han sendte Dem som en trøstende Engel ved hans Leje; i hans sidste Brev til mig omtalte han Dem med den dybeste Følelse af Taknemmelighed. Ak jeg vilde saa giærne yde Dem al den Tak, som mit Hiærte formaaer, men mine Ord formaae ikke at udtrykke mine Følelser! Gid jeg kunde trykke Dem til mit Hiærte! Gid De kunde see mine Taarer! De, min kiære Datter i Aanden! — Ja, De husvalede ham i hans Smertens Timer, han følte dem mindre, naar De lagde Deres kiærlige Haand paa hans sønderknuste Hoved, og paa hans brændende Øie!

Til min sidste Stund skal jeg nedbede Guds rige Velsignelse over Dem! Alle mine Børn ville tænke paa Dem med søsterlige Taknemmelighedsfølelser, De kiendte ham saa kort, og giorde saa meget for ham, De glædede ham med at smykke hans Bord med Blomster som han holdt saa meget af, og De vil ogsaa pryde hans Grav, og sørge for den? Hvor skal jeg finde Ord rige nok til at takke Dem herfor? Tro mig kiære Frue! Saalænge jeg bærer denne Jords Klædebon, da vil De, for hvad De har virket og været for min elskede Søn og for mig, staa omgivet af en Glorie!

Den Almægtige kan ene give Dem den Løn, De fortjener.

Med Agtelse og Taknemlighed

Deres

H. Dalgas, født Stibolt.

Sidst i Oktober eller maaske først i November rejste Carlo igen til Hæren.[1]

Den 10de November blev han udnævnt til Premierløjtnant. Han fik sit Ønske opfyldt at komme til sit eget Kompagni. Dette blev, med de øvrige Dele af Krabbes Brigade, umiddelbart efter Slaget ved Isted sendt til Mysunde for at hindre Fjendens mulige Overgang over Slien; i det sydlige Slesvig fortsattes Fjendtlighederne endnu.

Et Par enkelte Tegninger stammer fra disse sidste Krigsmaaneder; saaledes har han fra Møhlhorst med let Haand henkastet et stemningsfuldt lille Rids af 2 Soldater paa Forpost.

En anden lille Tegning, som er skaaret ud af et Brev, havde sin egen Historie. — Jens Berthelsen, der var Præst i Jylland, sendte Carlo en dejlig stor fed Thyboost, som var en sjælden Delikatesse. Dalgas tolkede ham nu sin Tak for

[1] I Larsens og Fritz Holst's »Felttogene«, er Afrejsen fejlagtig angivet at have været i September, i Enrico Dalgas' Familiebog i December.

Gaven i et Brev, dateret den 14de December 1850, hvori han havde tegnet en uhyre stor Ost, der bliver baaret af en Nisse; Katten snor sig op ad ham, og Hønsene omringer ham for hver at faa en Bid af Osten. — Men megen Tid var der jo ikke tilovers.

I December forsøgte Fjenden gentagne Gange at fordrive vore Forposter.

Naar 10de lette Bataillon besatte Brigadens Forposter syd for Mysunde, havde Kaptajn Müllers Kompagni altid Møhlhorst besat.

Møhlhorst var en stor hvid Gaard med rødt Tag; den laa ved en Korsvej, og forbi den flød Østerbækken. Gaarden ejedes af Proprietær Leisching og hans Hustru, der var tysktalende men dansksindede Folk. De var dannede Mennesker med Sans for Kunst og Litteratur; paa deres Bord laa gode kunsthistoriske Værker, og paa Væggene hang Malerier. De var i højeste Grad gæstfri og elskværdige mod de Danske. De paaskønnede meget Officerernes Hensynsfuldhed og Soldaternes gode Opførsel.

Dalgas kom ofte hos dem som Gæst.

Den 30te December var der stort Kalas paa Møhlhorst. Familien og Officererne var meget muntre, Dalgas hel overgiven; man syntes næsten for meget til Situationen. Han tegnede lystige Billeder; paa en Karrikaturtegning staar skrevet: »Ein wahrer Raüber, ein vornehmer Dieb.«

I Begyndelsen havde Leischings været noget ængstelige for de mange Smaafægtninger; men efterhaanden var de blevne roligere og dristigere. Krigen var jo egenlig ophørt. Men Insurgenterne, som laa omkring i Egnen, fortsatte dog alligevel med smaa, meningsløse Angreb.

Ogsaa efterfølgende Beretning om Træfningen ved Møhlhorst skyldes Oberst Westengaard, der deltog i Kampen.

Den 31de December 1850 havde Kompagniet Müller som

sædvanlig Møhlhorst besat. Foran var Dagstillingen indtagen. Pludselig, Kl. ca. 7½ Form., blev Stillingen angreben af 3 Kompagnier Insurgenter. Kaptajn Müller beordrede nu Løjtnant C. E. Dalgas til med 30 Mand at forstærke Besætningen af de foran Møhlhorst anbragte Løbegrave, medens Kaptajnen selv med den øvrige forhaandenværende Styrke besatte det bagved liggende Pas defensivt. Fjenden bredte sig hurtigt udover de omliggende Højder, og da han derfra dominerede Løbegravene, maatte Løjtnant Dalgas snart trække sig tilbage til Kaptajnens Stilling Nord for Aaen. Fjenden besatte nu Gaarden og vedligeholdt en heftig Ild mod Passets Forsvarere, idet han navnlig fra Gaardens øverste Etage søgte at skyde ned i de Nord for Østerbækken anbragte Løbegrave. Efter omtrent 1 Times Fægtning erholdt Kaptajn Müller Forstærkning fra Kompagniet Westengaard, der den Dag stod som Piket ved Hedehusene. En af dette Kompagnis Pelotoner var bleven sendt til Dybvad, men den øvrige Styrke rykkede frem til Løbegravene Nord for Møhlhorst og deltog straks i Fægtningen.

Fjenden vovede nu ikke noget Forsøg paa at overskride Defileet, hvor Broen straks var bleven afbrudt, og da et af Gaardens Udhuse var skudt i Brand af en Underkorporal af Kompagniet Westengaard, og Ilden udbredte sig til tvende Ladebygninger, der fuldstændig nedbrændte, opgav Fjenden omtrent Kl. 10 Gaarden og trak sig tilbage.

Under Kampen havde Dalgas altsaa opholdt sig med sine Folk i Løbegravene Nord for Bækken, hvor de fra Gaardens Vinduer skydende Fjender generede meget. Da han var en ypperlig Skytte, vilde han fjerne nogle af dem; men som Officer havde han ikke Gevær. Han greb da et af de Faldnes, rejste sig og lagde an. Men i Anlægget ramte en fjendtlig Kugle hans Geværlaas og sprang derfra op i hans Pande nærved venstre Tinding. Han faldt.

Soldaterne løftede ham op og lagde ham paa en Baare. Han blev ført nordpaa ad Landevejen over Kokkendorff og lagt ind i en Ladebygning ved Hedehusene. Efter Kampens Slutning kom Kammeraterne ind for at se til ham. Han laa udstrakt i Halmen og rørte sig ikke. De saa nok, at han var dødelig saaret; ved Tindingen gabede et Hul, hvor Hjernen saas blottet. Ltn. Westengaard gik hen til ham, bøjede sig over ham og sagde nogle deltagende Ord. Da slog Dalgas Øjnene op og saa ham. Han syntes at kende ham; han forsøgte at rejse sig og hævede virkelig ogsaa Overkroppen lidt, idet han støttede sig paa den højre Haand. Men han kunde ikke tale og pegede kun med venstre Haand op paa Saaret. Saa lagde han sig ned i Halmen igen og blev liggende saaledes stille hen uden at røre sig. Maaske har dette været sidste Gang, han var ved sin Bevidsthed. — Kuglen havde ramt Taleorganerne i den venstre Side af Hovedet, derfor kunde han ikke tale.[1]

Carlo var falden 3 Fjerdingvej fra Mysunde, hvor Ernesto fik Banesaaret for 3—4 Maaneder siden. — Han blev nu lagt paa en Vogn og langsomt kørt til Slesvig By. Paa Grund af de fjendtlige Forposter maatte der gøres en stor Omvej; Vognen kom først til Byen, da det var bleven mørkt.

Det var Nytaarsaften. Hos Rektor Grünfeldts skulde der holdes en lille Festlighed i Anledning af det nye Aar og de heldigt fuldførte Felttog. Carlos Svoger, Emil Jensen, var i Indkvartering hos Grünfeldts; blandt Gæsterne var Henrik Berthelsen. Dalgas havde lovet at komme fra Møhlhorst. De sad nu og ventede kun paa ham for at begynde Gildet.

[1] En af Dalgas' Venner har haft den Tro, at han dumdristig skulde være sprunget op paa et Gærde for at søge Døden for Fjendens Kugler. Hvor denne Formodning stammer fra, er vanskeligt at sige. Den er i hvert Fald absolut urigtig. Der eksisterer i det hele flere fejlagtige Rygter om Carlos sidste Dage.

— Men Timerne gik, og Mørket faldt paa, og han kom ikke. En Vogn rullede langsomt gennem Gaden; men den standsede ikke her.

— De sad endnu en Stund og lyttede. Saa aabnedes Døren, og Stabslæge Djørup traadte ind. Og han sagde dem — at han kom fra Lasarettet; dér havde han set Carlo, saaret, dødelig saaret og uden Bevidsthed.

Vennerne forstod det neppe. Nu, da al Fare syntes forbi, da Krigen var endt, og de havde siddet sorgløse her og ventet ham til Nytaarsfesten. — —

Nytaarsdag bragte ikke nogen Forandring i hans Tilstand; han laa stadig stille hen. — Enrico, som var bleven underrettet om, hvad der var sket, kom fra Lejren, men kunde kun opnaa denne ene Dags Orlov og maatte med tungt Hjerte tage bort samme Aften. Derimod blev Svogeren, Emil Jensen, hos ham til det sidste, og den trofaste Fru Grünfeldt plejede ham, ligesom hun havde plejet hans Broder. Uden at være kommen til Bevidsthed døde han den 2den Januar 1851.

Den 6te Januar, Hellig Tre Kongersdag, blev han begravet ved Siden af Ernesto paa St. Michaëlis' Kirkegaard i Slesvig By. — Begravelsen foregik fra Domkirken med stor militær Honnør. Kanonerne drønede; Gardens Musikkorps spillede en Sørgemarsch.

Feltpræsten Høyer-Møller holdt Talen; han mindede om Lundbye, som vi havde mistet, og hvis Plads vi havde haabet, at Dalgas skulde indtage.

Efter Talen spillede Musiken »Dengang jeg drog afsted«, Carlos gamle Yndlingssang.

EFTER 1850

Midt i Sejrsglæden over den lykkelig afsluttede Krig følte den lille Kreds dybt Savnet af de tre Venner, Lundbye, Ernesto og Carlo. Grundtvig gav disse Følelser Udtryk i et Digt ved Ernestos Død: »Barnefødt i Laurbærlunden«, og i et Digt, da Carlo faldt. Det stod i »Danskeren« den 18de Januar 1851 og lyder saaledes:

Atter brast et Led i Kiæden,
Vennekiæden ungdomsvarm,
Voxed op i Glans og Glæden,
Blussende af Sorg og Harm,
Da udæsked og forhaanet
Gamle Dronning Danebod
Silde vaagnet, alt hendaanet
Sukked, hvor er Lovemod!

Haand i Haand med Sønner mine
Voxe op jeg saa med Lyst,
Ungersvende faure, fine,
Tindrende med Ild i Bryst.
Blomstre endnu mine egne,
Skal jeg glad dem atter see,
Tidlig alt dog maatte segne
Kiære Ungdomsvenner tre!

Kiærlig mindes skal de Kjække,
Kunsten blødte først og sidst.
Fandt imellem Odd og Egge
Kun til Lysglimt stakket Frist.
Lundbye tungt det var at miste
Ved den bratte Offerdød,
Dalgas kæmped med de Sidste,
Maled Nytaarsaften rød!

Malerisk er Nytaarstiden,
Lys og Skygge mødes der;
Malerisk er Folkestriden,
Bølgedønnet fiærn og nær;
Sønners Kamp for Moders-Æren,
Er det skiønne Maleri,
Som hver Daad af Danehæren
Aftenrød sig speiler i.

Gid det lindre og forsøde
Sorgen hos den ædle Viv,
Som, hvor Danmarks Kæmper bløde,
Savner tvende Sønners Liv.
Carlo fulgte bold sin Broder,
Deres Moder sorrigfuld,
Som vor fælles Helte-Moder,
Føle hendes Graad er Guld.

N. F. S. Grundtvig.

Dengang fandt man Digtet smukt; nu synes man, Dalgas kunde have fortjent et naturligere Eftermæle.

Det var en usædvanlig tung Skæbne, der havde ramt Fru Dalgas: at miste begge sine Sønner og end ikke at kunne være hos dem i deres Dødsstund. Hun skriver derom til Emil Jensen:

den 7de Januar 1851.

»— — — Ak, hvor giærne havde jeg været i Dit Sted, at staa ved hans Dødsleie og række ham den

sidste Lindring og hiælpe ham, og hvor giærne vilde jeg seet hans rolige Smiil i Døden, at dette Smiil kunde have styrket mig til Evigheden. — — Stundom raser det som en Vulkan i mit Indre, men ogsaa at miste to saa gode Sønner. — — Det kan ikke nytte, jeg vil beskrive Dig Dagmars og Susettes Sorg.«

Fru Grünfeldt havde straks skrevet og berettet Fru Dalgas om Carlos Sygeleje og Død. Den stakkels Moder fattede en sværmerisk Kjærlighed til denne Kvinde, som hun aldrig havde set, men som havde indtaget hendes Plads hos hendes Børn i deres Dødsstund, og hun udøser al sin Smerte i Brevene til hende. — Saa kom Tropperne hjem fra Felten og med dem den første Lindring. Hun skriver den 10de Februar:

»De vil kunne fatte min og mine Døttres uendelige Glæde ved at giensee min eeneste Søn Enrico, dog nei han er ikke den Eeneste, thi Jensen er mig en kiær og kiærlig Søn.«

Hun syntes at finde nogen Trøst i at tale med dem om de Døde.

Ernestos Billede, som Carlo havde sendt hende, blev hende nu en vemodig Glæde; »det er saadan en smuk Lighed, hele hans rene Karakter udstraaler sig deri, og skjøndt Blikket mangler, udtaler sig dog hans Sjæls Karakter deri, den uendelige Ro, som var i hans Giøren og Laden.«

Hun var ogsaa glad for Skovgaards Portræt af Carlo, men »det er jo taget i hans yngre Alder, og den Gang bar han ikke det store Skjæg, som han lagde sig til i Felten.«

Hun sendte Fru Grünfeldt Daguerréotypier af sine tre Sønner; og hun vedblev nu og da at tilskrive hende sine bedrøvede, religiøse og dybt taknemmelige Breve, der alle lignede det første, hun sendte hende efter Ernestos Død.

Efter Ernestos og Carlos Død sendte den trofaste Onkel Christian fra sine Marmorbrud i Carara en stor, smuk, hvid Marmorblok til et Mindesmærke paa de to Faldnes Grav. Den var tilhugget som en firkantet Søjle, ovenpaa hvilken der ligger to korslagte Sværd, omgivet af en Laurbærkrans.

Men Fru Dalgas fik snart noget andet at tænke paa. Hun erfarede, hvad ingen af Familien vidste, at Carlo havde efterladt sig en Søn, der var født den 1ste Oktober 1849, og hvis Moder havde tjent hos Fru Dalgas Vintren forud. I Carlos Tornyster fandtes Barnets Døbeseddel; han havde ladet ham døbe med sit fulde Navn.

Hun erfarede ogsaa, at han havde besøgt Barnet og dets Moder hver Dag, mens han sidste Efteraar var hjemme som Rekonvalescent. Det var altsaa Grunden, hvorfor han trængte til Penge og havde malet Kopien efter Jyderupbilledet i Huj og Hast; Soldatergagen skulde jo ikke strække langt. Alligevel var det lykkedes ham at spare 500 Rdl. sammen, som han efterlod sit Barn.

Det gjorde Fru Dalgas usigelig ondt, at Carlo ikke havde betroet sig til hende. Da hun nu ikke havde kunnet støtte ham, mens han levede, følte hun en inderlig Trang til at gøre det Gode, som hun kunde, for den Afdøde. Hun opsøgte Barnet og fik Moderen til at overlade sig det for bestandig. Hun tog det til sig og plejede det. I Maj fortæller hun Fru Grünfeldt: »Det er et deiligt Barn paa $1^1/_2$ Aar og dertil opvakt og alle mine Børns Kjæledægge.«

Da Fru Dalgas' Døtre faa Aar efter blev gifte, kunde den gamle Kone ikke ene opdrage Drengen, og Jensens tog ham da i Huset. — Som ung gik han til Søs i fremmede Farvande men bosatte sig senere i Danmark.

Den Kreds af Unge, som havde samlet sig i Fru Dalgas' Hjem, blev ved at holde sammen til 1853, da baade Dagmar og Susette blev gifte; dermed opløstes Hjemmet.

CARLO OG ERNESTO DALGAS' GRAVSTED
paa St. Michaëlis' Kirkegaard i Slesvig By

Fru Dalgas levede fra nu af ene med en gammel Pige. Hun boede paa Blegdamsvejen i en lille Lejlighed, hvor alt skinnede sirligt og hvidt; paa Væggene hang Carlos Billeder. Hun levede i Minderne om de svundne Dage, om den lykkelige Tid i Neapel, i Tankerne om de kære Afdøde. Hendes Børn og Børnebørn var hendes Alderdoms Glæde. Hun døde 1871, næsten 80 Aar.

Den Gang Dalgas' Billeder i 1898 var udstillede i Kunstforeningen, kom han igen paa Tale imellem de af hans Venner, som endnu var tilbage. Han stod da levende i deres Erindring, og de fortalte om ham. De fortalte om den prægtige Kammerat med den mandige Skikkelse; om det livlige Sind med den melankolske Understrøm; de fortalte om den gode Søn, den tapre Soldat, den udmærkede Kunstner. Og en af dem, hans Akademikammerat Fischer, som allerede var højt oppe i Firserne, gav Sorgen over hans tidlige Død Udtryk i disse kærlige Linier:

9/2 98.

Du som frejdig let lod rinde
For vort Fædreland Dit Blod,
Carlo Dalgas! Ved dit Minde,
Som Du blandt os gik og stod,
Et »Hvorfor« i Tanken bruser,
Naar jeg stille grunder paa:
Hvi Gud Herren ofte knuser
Hvad der synes herligt staa.

Skrumpne Olding staar usvækket,
Skjøndt han intet efterlod,
Mens en Genius blev knækket
Som en Blomst, der stakket stod;
Aldrig her tør Støvet spørge:
Hvorfor, Herre, gjør Du saa?
Men vemodigt tør vi sørge,
Thi udvalgte blev saa Faa.

TILBAGEBLIK

Saa kort som Dalgas' Kunstnervirksomhed end har været, indholder den dog Udvikling nok til at kunne inddeles i tre Afsnit eller Perioder, der kan siges at omfatte Aarene 1842—44, 45—47 og 48—50.

Den første Periode kendetegnes af hans Paavirkning af de hollandske Malere, særlig van der Doos' Faarebilleder.

Allerede i dette Tidsrum gjorde han baade smukke og dygtige Arbejder, dog uden nogen fremtrædende Originalitet.

Men til Gengæld udviklede Ejendommeligheden og Friskheden sig stærkt hos ham i *den anden Periode.* Paavirkningen fra de hollandske Malere underordnedes Indflydelsen fra de samtidige danske Malere. Frølich, der saa Omslaget, har sagt derom: »Jeg synes, at Lundbye *var* dansk; men jeg synes, at Dalgas *blev* det«. Indflydelsen var dog ikke anderledes, end at Dalgas nu stod som en hel selvstændig og hel moden Kunstner. Hvad der ogsaa gør dette Tidsrum interessantere end det forrige, er, at Dalgas nu gav sig i Kast med mere forskelligartede Opgaver; Landskabet og Figurbilledet begyndte at optræde selvstændigt, og han tegnede ogsaa enkelte Portræter.

Disse Emner kom til at spille en endnu større Rolle for ham i *den tredie Periode.* Ganske vist var det for en Del Forholdene, som førte dette med sig; men alting tyder paa,

at han i hvert Fald vilde være bleven mere alsidig i Valget af sine Emner.

Da Indflydelsen fra de danske Malere oftere er bleven berørt, vil det maaske være rigtigt at dvæle lidt ved dette Forhold. — Naar Dalgas' Navn tidligere en sjælden Gang blev nævnt udenfor Fagmændenes Kreds, var det gerne med det Tilføjende: han var paavirket af Lundbye og Skovgaard, uden at det dog nøjere blev paavist, hvori denne Indflydelse egenlig bestod, eller hvor langt den rakte. — Da hans Arbejder nu har været udstillede i Kunstforeningen, er det bleven lettere at danne sig et Skøn derover.

Først og fremmest maa det erindres, hvor meget den Tids Malere i det hele lignede hverandre; undertiden kan det jo være vanskeligt at kende Forskel paa Billeder af Lundbye, Skovgaard, Frølich, Dalgas og mange flere. Man husker Historien om gamle Konferensraad Thomsen, som, da han besøgte Lundbye og Skovgaard i deres fælles Atelier, forskrækket udbrød: »De maa flytte, Lundbye, De maa flytte straks, ellers gaar De til Grunde, saadan som De bliver paavirket af Skovgaard«. Et Raad, som Lundbye nok skyndsomt fulgte.

At to overlegne Begavelser som Lundbye og Skovgaard maatte øve Indflydelse paa Dalgas, var saa meget mere naturligt, som de var de 3—4 Aar ældre, der spiller saa stor en Rolle i den Alder.

Det er allerede bleven sagt, at Skovgaard ved sit Eksempel lærte Dalgas at arbejde, og at han var den, der aabnede hans Øjne for den danske Natur. Intet Under da, at han paavirkede hans Opfattelse af Landskabet, saa at de to Maleres Landskaber senere undertiden lignede hverandre.

Hvorvidt denne Paavirkning ogsaa var gensidig, skal ikke her afgøres. Men sikkert er det, at Dalgas ikke alletider var den underlegne, men paa enkelte Punkter kunde have sine For-

trin; f. Eks. blev han aldrig saa tør eller kølig i Koloriten, som det undertiden kunde hænde Skovgaard. Og af de tre store Billeder, som de tre Malere i Jyderup udførte, var Dalgas' ubetinget det bedste.

Der var i det væsentligste Overensstemmelse mellem Skovgaard og Dalgas: begge var de Realister i Ordets aller bedste Forstand. Deres Virkelighedssands og deres Skønhedssans havde lige dybe Rødder i deres Natur; al den store Skønhed, de gengav, var den, som Naturen ejede, der var ingen romantisk Baggrund for deres Opfattelse.

Det var da ogsaa gennem sin virkelighedstro Fremstilling af Dyreverdenen, at Lundbye paavirkede Dalgas, og desuden havde de gaaet i den samme Skole hos de hollandske Dyremalere. Derimod øvede han ikke Indflydelse paa ham gennem sin poetiske Begavelse, heller ikke som Landskabsmaler. Lundbyes Landskaber havde jo ofte en sørgmodig Karakter, medens det er karakteristisk for Dalgas, at han ialt kun har gjort et Par Smaaskitser i Graavejr; han malede ellers altid i Solskin, ofte mod Solen, helst i straalende Sommervarme. Hans Kolorit var varmere end baade Skovgaards og Lundbyes. Rimeligvis vilde han have kunnet bringe bedre Billeder hjem fra Italien end mange andre danske Malere, thi ikke for intet havde han levet sin Barndom i Neapel. Den lune, frodige sydsjællandske Natur i den solfyldte Sommer passede for ham som Nordsjælland for Lundbye.

Hvor langt Dalgas vilde være naaet, hvis han havde levet, det kan vi ikke vide. Men naar vi sammenligner ham med de andre betydelige danske Malere, da maa vi gøre os klart, hvor kort den Tid egenlig var, i hvilken han havde at virke. — Fra det Øjeblik, da Gennembruddet i hans Kunst skete, til han, 27 Aar gammel, tilbød Fædrelandet sin Tjeneste, var der kun $2^1/_2$ Aar. At dømme efter denne korte Tids frodige Udvikling og rige Produktion har man mulig

nok Lov at slutte, at blot en halv Snes Aar endnu vilde have bragt ham højt op i Rækken af danske Malere.

Lundbye døde maaske i en heldig Stund, har hans Biograf ment.

Lige det modsatte kan vi sige om Dalgas. Han stod i sin frodigste Udvikling, kraftig og sund paa Legeme og Sjæl. Han ofrede Danmark sit Kunstnerry, da han ofrede det sit Liv.

FORTEGNELSE

OVER ARBEJDER AF CARLO DALGAS

De opførte Maal, som er tagne i Centimeter, er Lysningsmaal; det første Tal angiver Højden.

Hvor intet andet bemærkes, er Billedet malet med Olie paa Lærred.

TIDLIGE ARBEJDER

Et Køkkenbord med Urter og Krebs. Siges at være Kunstnerens første Forsøg med Olie. Tilh. Kaptajn Carlo Dalgas, Fredericia.
19 × 28.

Egetræ ved en Mose. Tilh. Kaptajn Dalgas.
25 × 30.

Egetræ ved en Mose. Tilh. Oberstinde Dalgas, f. Købke, Aarhus.
19 × 27.

Udsigt over Christianshavn med Sne. Tilh. Oberstinde Dalgas.
13 × 16.

Parti fra Frederiksdal, Skoven med Aaen. Tilh. Oberstinde Dalgas.
27 × 33.

1842

Kvæg i Skoven. Signeret C. D. Købt af Kunstforeningen for 40 Rdlr. og d. 31. 10. 43 vundet af Oberstløjtnant, Brandmajor Quist. Udstillet paa Charlottenborg 43. Tilh. Fru Stahl, forhen Quist.
43 × 56.

Kvæg i Skoven. Studie. Tusch. Tilh. Kobberstiksamlingen.[1])

Kvæg i Skoven. Signeret Carlo Dalgas 1843. Tusch. Tilh. Kunstforeningen.[2])
27 × 32. Afb. Side 36.

[1]) Kobberstiksamlingen købte sine Tegninger af Kunstnerens Moder efter hans Død.

[2]) Alle Tegningerne til Kunstf. er sikkert udførte efter selve Malerierne.

Tyrens Hoved, Bringe og tre Ben. Studie til samme Billede. Tusch. Tilh. Grosserer Heinrich Hirschsprungs Samling.[1]) Afb. Side 35.

Skovvejen med Ledstolper. Landskabsstudie til samme Billede. Tilh. Hirschsprungs Saml.
20 × 26.

1843

En løs Tyr. Signeret C. Dalgas. Penneteg. efter et Maleri, udst. paa Ch., købt af Kunstf. for 60 Rdlr. og d. 7. 11. 44 vundet af Grosserer P. C. Knudtzon. Maleriet savnes. Tilh. Kunstf. Afb. Side 37.

En løs Tyr. Studietegning til samme Billede. Blyant. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En Dreng vogter Faar. Udst. paa Ch. Købt af Kunstf. for 50 Rdlr. og 31. 10. 43 vundet af Lnt. Seidelin. Tilh. Fru Hey, f. Seidelin, Alminde Præstegaard, Kolding.
34 × 42. Afb. Side 33.

En Dreng vogter Faar. Kopi af Kunstneren selv. Tilh. Grosserer Jacob Salomon (købt paa Grosserer Wanschers Auktion).
34 × 42.

En Dreng vogter Faar. Signeret C. Dalgas. Pen. Tilh. Kunstf.

Hoveder af Lam. Studier til samme Billede. Blyant. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En Bøgestamme. Studie til samme Billede. Tusch. Tilh. Hirschsprungs Saml.
(Der eksisterer en Kopi af »En Dreng vogter Faar«, som er gjort af en Broder til Lnt. Seidelin, vistnok udført i lysere Farver end Originalen).

1844

En Drift Køer vandes. Malet paa Pap. Studie til et Maleri, som udstilledes paa Ch., købtes af Kunstf. for 100 Rdlr. og 20. 11. 45. blev vundet af Billedhugger Scholl; Billedet savnes. (I Reitzels Forteg-

[1]) Grosserer Hirschsprung købte sine Studier og Tegninger af Kaptajn Dalgas efter Udstillingen i Kunstforeningen.

nelse over Udstillingerne angives Billedet fejlagtig som tilhørende Kammerjunkerinde Barnekow). Tilh. Kunstneren Joakim Skovgaard. 35 × 54.

En Drift Køer vandes. Pen. Tilh. Kunstf.
21 × 30. Afb. Side 38.

Tyren vandes, tidligere kaldet »et Quægstykke«.[1]) Ikke udst. paa Ch. Købt af Kunstf. for 80 Rdlr. og 20. 11. 45 vundet af Konferensraad Fenger. Ejedes af Fru Barnekow, f. Fenger, tilh. nu Professor Barnekow.
42 × 58. Afb. Side 39.

Tyren vandes. Oliestudie paa Pap. Tilh. Hirschsprungs Saml.
35 × 51.

Tyren vandes. Vandfarve. Tilh. Kunstf.
23 × 35.

Aftenlandskab med en Stendysse. Signeret C. Dalgas. Landskabsmotivet benyttet paa samme Billede. Tilh. Hirschsprungs Saml.
15 × 22.

Forskellige Oliestudier fra Aarene inden Sommeren 1845

Vindueskarm med en Potteplante. Tilh. Fru Astrid Stampe Feddersen.
13 × 11.

To staaende Faar. Tilh. Fru Rigmor Bendix, f. Stampe.
14 × 20.

To liggende Faar, hvidt og sort. Tilh. Litograf Kittendorff.
12 × 21.

En Kalv i en Baas. Signeret C. D. Tilh. Litograf Kittendorff.
22 × 32.

Et Kohoved. Tilh. Overretssagfører Guthmann.
10 × 19.

[1]) For Tydeligheds Skyld er her i Bogen »Et Quægstykke« kaldt »Tyren vandes« og »Vandingsscene« benævnt »Kalven vandes«. Titlen »En Drift Køer vandes« er derimod bibeholdt.

En Ko bag et Gærde. Malet paa Pap. Tilh. Hirschsprungs Saml.
13×11.

En rød- og hvidhovedet Tyr. Tilh. Hirschsprungs Saml.
11×23.

Et broget Kohoved. Tilh. Organist Rasmussen.
13×12.

En Eng ved en Skovsø. Malet paa Pap, opklæbet paa Lærred. Tilh. Hr. Alexander Mariboe.
11×31.

En Eng ved en Skovsø. Samme Eng og Sø set fra en anden Side. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
17×24.

Buske. Tilh. Oberstinde Dalgas.
15×29.

Kong Valdemars vilde Jagt. Tilh. Landskabsmaler Rudolf Bertelsen, Lille Næstved.
29×49.

Forskellige Tegninger fra Tiden inden Sommeren 1845

Kong Valdemars vilde Jagt. Karton. Studietegning til førnævnte Billede. Tilh. Fru Johanne Langballe, f. Dalgas.

Fru Dalgas. Brystbillede af Kunstnerens Moder. Blyant. Tilh. Fru Rigmor Bendix. Afb. Side 41.

Fru Dalgas sovende i en Stol. Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Fru Dalgas' Dagligstue. Flere Personer om Bordet. Ernesto D. i Vinduet. (Halvt udvisket). Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Kunstnerens Staffeli i hans Moders Dagligstue. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
20×16.

Nicolai Holstener. Portræt af en Dreng. Blyant. Tilh. Hirschsprungs Saml.
23×33.

Hovedet af en lille Bondepige. Tilh. Fru Rigmor Bendix.

Et Æsel, som sparker. Blyant. Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Et Æsel, signeret C. E. D. Blyant. Kobberstiksaml.

En svær Tyr. Blyant. Tilh. Hr. Al. Maribo.

En Dreng fisker. Tilh. Hr. Al. Mariboe. Blyant.

Et liggende Faar. Blyant og Farve. Tilh. Hirschsprungs Saml.
16×22.

Et staaende Faar. Blyant. Tilh. Hirschsprungs Saml.
16×19.

En staaende Kalv. Blyant og Tusch. Tilh. Hirschsprungs Saml.
17×22.

Det forreste Faar paa Tegningen til Lundbyes Fabel »Vogterdrengen« er af Dalgas.

1845

(Hvor intet andet er bemærket, er Tegningerne fra dette Aar gjorte paa graat Papir).

Faar paa en Høj ved Skarritsø (kaldet »Landskab med Faar«). Ikke udst. paa Ch. Købt af Kunstf. for 160 Rdlr., 12. 11. 46 vundet af Hofurmager Fr. Jürgensen. Kobt af dennes Svigersøn Vest af Grosserer H. Hirschprung for 400 Rdlr.
70×100. Afb. Side 47.

Faar paa en Høj ved Skarritsø. Kopi af Kunstneren selv. Købt paa Lynges Auktion for 300 Kr. Tilh. Boghandler H. Lynge.

Faar paa en Høj ved Skarritsø. Studie. Vandfarve. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
26×38.

Faar paa en Høj ved Skarritsø. Vandfarve. Tilh. Kunstf.
29×47.

Højder ved Skarritsø. Landskabsstudie til samme Billede. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
20 × 33.

Skovbakker ved Skarritsø Tilh. Fru Caroline Irminger, f. Jensen.
20 × 37.

Vogterdrengen staaende. Studie til samme Billede. Tilh. Hirschsprungs Saml.
23 × 12.

Vogterdrengen staaende. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Vogterdrengen siddende. Tilh. Kunstneren Paul Fischer.
22 × 17.

Vogterdrengen siddende. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Skovbryn og Skovtæppe. Syv Studietg. til samme Billede. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Det spinkle Træ. Studietg. til samme Billede. Pen og Tusch.

Det spinkle Træ, lavere, med Skov i Baggrunden. Pen og Tusch. Studietg. til samme Billede. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Et staaende Faar, Dalgas største Oliestudie; fortrinligt. Vistnok Studie til Faaret paa samme Billede. Baggrunden sandsynligvis senere tilmalt af Kunstneren. Tilh. Apoteker Otto Müller.
25 × 38.

Liggende Faar set forfra. Studietg. til samme Billede. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml. Afb. Side 48.

Et liggende Faar. Studietg. til samme Billede. Pen. Tilh. Revisor Bayer.

Faar ved en Stendysse, (herpaa det samme spinkle Træ). Akvarel. Tilh. Arkivsekretær J. Bloch.
31 × 45.

Dalstrøg mellem skovbevoksede Højder med en Vej. Tilh. Oberstinde Dalgas.
22 × 34.

Dalstrøg. Studietg. til samme Billede. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Bakket Landskab. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Krybende Egepur. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Faar. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Faar. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En Plante. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En Herregaard. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Et Barn med en Trompet. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Et Vædderhoved. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Et Vædderhoved, forfra, vistnok benyttet 1847 paa Galeribilledet. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

Faar. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.

Faar. Signeret 4. Juli 1845. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.

Et tøjret Faar. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.

Sovende Dreng, vistnok benyttet 1847 paa Galleribilledet. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.

Gæs. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.

Skrænt ved Skarritsøen. Pen. Tilh. Kobberstiksaml.

To ædende Svin. Graat Papir, let Vandfarve. Tilh. Fru Caroline Irminger.

En Pige malker en Ko. Akvarel. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
30×41.

Portræt af Skovgaard, som sidder og tegner.
Afb. Side 44.

En sortbroget Ko. Studie til Akvarellen. Signeret August 1845. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En Vogterdreng med Køer og Faar. Samme Ko. Signeret 1845. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.
25×36.
(De tre sidstnævnte er udforte paa hvidt Papir).

1845

Markvej; i Forgrunden Lyng. Tilh. Oberstinde Dalgas.
22 × 38.

Landskab med store Sten. Tilh. Fru Caroline Irminger.
14 × 34.

1846

Kalven vandes (»Vandingsscene«). Udst. paa Ch. Købt af Kunstf. for 80 Rdlr. og 11. 11. 47 vundet af Hr. Conrad Engelhardt til Frk. Lassen, gift Stilling. Tilh. Kammerherreinde Krag, f. Stilling.
43 × 56. Afb. Side 51.

Kalven vandes. Tusch. Tilh. Kunstf.
15 × 21.

Kalven vandes. Studie til samme Billede; ufuldendt Akvarel. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Den lille Pige. Studie til samme Billede. Lysegraat Papir. Vandfarve. Tilh. Kobberstiksaml.

Den lille Piges Hoved. Studie til samme. Tilh. Oberstinde Dalgas.
16 × 14.

Kalven. Studie til samme Billede. Landskabet senere tilmalet af Ejerens Søn, Kunstmaler Paul Fischer. Tilh. forhenv. Farvefabrikant Fischer.

Landskabsstudie til samme Billede. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Et Dyrskue (»Partie af et Dyrskue«). Malet til den Neuhausenske Opmuntringspræmie. Udst. paa Ch. Købt af Fabrikant A. W. Müller. Solgt ved Auktion til Grosserer E. le Maire for 650 Rdlr.
64 × 95. Afb. Side 53.

Et Dyrskue. Studie til samme Billede. Tilh. Kaptajn A. P. Madsen. Akvarel.
35 × 51.

Studietegninger i Pen til samme Billede, i to Tegnebøger. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Kildemarked. Forstudie til samme Billede. Af den mindste Tegnebog. Tilh. Oberstinde Dalgas. Afb. Side 56.

En Træstamme paa en Vogn. Af samme Tegnebog. Tilh. Oberstinde Dalgas. Afb. Side 56.

En Vej med Piletræer. Af samme Tegnebog; koloreret Pennetg. Bagpaa et Digt til Jonna Drewsen af Svend Grundtvig. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
9 × 13.

Et Hegn med Brombærranker, signeret C. D. Aug. 46. Tilh. Hirschsprungs Saml.
17 × 30.

En sort og hvid Ko. Studie. Signeret C. Dalgas 1846. Tilh. Hirschsprungs Saml.
30 × 40. Afb. Side 55.

En liggende Vædder. Signeret Juli 46. Tilh. Ingeniør Rump.
14 × 16.

Et Faar set bagfra, malet paa et Papbind. Signeret Dalgas 1846. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
13 × 13.

Et Faar. Signeret 1846. Kobt paa Lynges Auktion for 25 Kr. Tilh. Hr. Boghandler H. Lynge.

Caroline Dalgas. Tusch. Tilh. Oberstinde Dalgas.
16 × 11.

To Portræter af Magnus Cruse, tegnede efter hans Død. Det ene tilh. Fru Bøggild, f. Cruse.

To Høns med Kyllinger. Kalkering af Kunstneren selv. Pen. Sign. C. Dalgas. Tilh. Vicedirektør Frederik Dalgas.

En Pige roes hjem fra Malkning. Tuschtg. til et Maleri, som ikke blev udst. paa Ch., købt af Kunstf. for 50 Rdlr., vundet 3. 1. 50 af Kammerherre Castenskjold, Fredrikslund; Billedet savnes. Tilh. Kunstf. Afb. Side 57.

Piletræer. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En staaende Pige. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En kullet, hvidbroget Ko, signeret. Bankkasserer Simmelkjær.
21×30.

Hovedet af en hvid Ko, lyserøde gennemsigtige Øren. Sign. Tilh. Hirschsprungs Saml.
17×17.

Et staaende Faar, ser til venstre. Tilh. Hirschsprungs Saml.
27×33.

Et liggende Faar, set fra Bugen, sign. Tilh. Organist Rasmussen.
15×29.

To liggende Faar. Landskabet senere tilmalet af C. D. selv. Tilh. Organist Rasmussen.
14×18.

Et liggende bundet Faar, gulligt Skær. Tilh. Bogbinder Rasmussen.
Afb. Side 55.

Et staaende Faar, gulligt Skær. Tilh. Bogbinder Rasmussen.

1847

En Faareflok. I Baggrunden Faxingeskoven ved Nysø. Udst. paa Ch. Tilh. Nationalgaleriet. Afb. Side 62.

En Faareflok. Karton. Tilh. Baroniet Stampenborg.

En Faareflok. Købt paa Grosserer Hornemanns Auktion. Karton. Tilh. Hirschsprungs Saml.
56×92.

Landskabsstudie til samme Billede. Tilh. Kunstneren Niels Skovgaard.
39×54.

Landskabsstudie til samme Billede. Pen. Tilh. Hirschsprungs Saml.
39×54.

Et Lam, liggende med Hovedet fremstrakt. Studietg. til samme. Pen. Tilh. Kobberstiksaml. Afb. Side 64.

En Kostald. Udst. paa Ch. Købt af Kunstf. for 100 Rdlr. og 4. 1. 49 vundet af Kancellist Fischer. Tilh. Fru Louise Fischer, f. Weilbach. Afb. Side 65.

En Kostald. Studie til samme Billede. Vistnok tegnet med Fjerpen, som Baronesse Stampe altid benyttede. Sign. C. D. 47. Tilh. Fru Hulda Selmer f. Muhle.
20×27.

5 *Kalve* (bl. a. Morten »Jensens store Tyrekalv«). Ligeledes udført med grovere Pen og paa stort Papir som Studietegn. til »En Malkeplads«. Tilh. Hr. Ernesto Jensen.

Nysø med »Hesteparken«. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
35×50. Afb. Side 61.

Ladebygning ved Nysø, set fra »Hesteparken«. Tilh. Pastor Frantz Vedel, Søllerod.
22×38.

Nysø med Svanerne. (Købt af Kammerherreinde Feddersen paa en Basar i Præstø, vistnok til Fordel for de Faldnes Efterladte efter den første Krig). Tilh. Frøken Jonna Stampe Feddersen.
33×47.

Nysø Udhuse. Tilh. Lensbaron Holger Stampe Caricius.
25×40.

Ved Præstø Fjord i Blæst. Baronesse Elise Stampe staar ved Stranden. (Der hersker Uenighed, om dette Billede er af Dalgas eller Skovgaard. En Del af Familien mener Skovgaard; dennes Børn antager derimod bestemt, at det ikke er malet af deres Fader men af Dalgas). Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Nysø i Maaneskin. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
18×26.

Nysø i Maaneskin. Studietegning til samme Billede, af den lille Tegnebog. Bagpaa: Studier af Svanerne fra fornævnte Billede med Svaner. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
9×14. Afb. Side 58.

Nysø i Maaneskin Tusch. Tilh. Fru Hulda Selmer.
9×12.

»Strædet« ved Nysø. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
33×48. Afb. Side 69.

Egegren. Pen. Studie til samme Billede. Tilh. Hr. Ernesto Jensen.

Køer drives gennem »Strædet«. Pen. Tilh. Johan Thomas Skovgaard.
Afb. Side 68.

Malkepladsen. Tusch. Udkast til et uudført Billede. Tilh. Fru Rigmor Bendix.
13×42.

Malkepladsen. Udkast til samme Billede. Kobberstiksamlingen.

Her findes endvidere følgende 5 Kostudier til samme Billede udførte med den grovere Pen:

Malkende Piger og Køer.
Køer, Piger og Røgter. Træer i Baggrunden. Afb. Side 68.
Køer og Malkepiger, Vogn og Røgter.
Køer, Malkevogn og Piger.
Køer og Malkepiger.

Køer ved en Stensætning; en Dreng med en stor Kasket. Pen. Samme Størrelse og Behandling. Kobberstiksaml.

Køer og Røgterens Hoved; samme Størrelse og Behandling. Studietg. til Malkepladsen. Pen. Tilh. Fru Caroline Irminger.

Følgende Pennetegninger er gjorte med samme fine Streg som Landskabstegningen til Galeribilledet:

Skovstudie, ufuldendt. Tilh. Hirschsprungs Saml.

En Dreng ser paa en Ko; en Kone sidder hos. Tilh. Kobberstiksaml.
Afb. Side 66.

En Kvie i Løb. Tilh. Kobberstiksaml.
Afb. Side 66.

Et liggende Lam med Hovedet strakt frem. Studie til Galeribilledet.
Tilh. Kobberstiksaml. Afb. Side 64.

Et liggende Faar. Tilh. Hirschsprungs Saml.

5—6 Faar, (bagpaa flere, hvoraf to i Tusch). Tilh. Hirschsprungs Saml.

Faar, (tegnede bag paa *En Hejre* i Vandfarve). Tilh. Oberstinde Dalgas.

To Kvier og et Kohoved. Tilh. Fru Rigmor Bendix.

En skudt Hjort, stor Pennetg., sikkert fra Nysø. Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Baronesse Christine Stampe. Pen. Tilh. Johan Thomas Skovgaard.

Nogle Tegninger med Dyr. Pen og Tusch. Tilh. Johan Thomas Skovgaard.

Tegninger i Lommebogen fra Nyso. Tilh. Oberstinde Dalgas.

I Laden paa Nysø, Hane og Høns. Tusch. Tilh. Kobberstiksaml.

I Hestestalden. Tusch. Tilh. Baroniet Stampenborg.

En Bondestue med Personer og Høns. Tusch. Tilh. Overlæge Grünfeldt.
Sign. 1. 8. 47. C. D.
25 × 35.

Christian Wulff, 11 Aar. Tusch. Tilh. Kammerherre Wulff Sneedorff, Engelholm ved Præstø.

11 Portrætihoveder, Blyant. Fra et Gilde i København hos Cand. Peter Vedel; Oktober 1847. Tilh. Pastor Frantz Vedel, Sollerød.
Afb. Side 70.
(En meget større Kopi heraf, Blyant, ved Aspelin, var udstillet i Kunstforeningen. Tilh. Fru Rigmor Bendix).

Tegninger, hvis Aarstal ikke kan bestemmes

(Disse Tegninger er ikke særlig betydelige; sandsynligvis er en Del af dem udførte ud af Hovedet).

Spindende Kone vugger sit Barn; en Kalkun nederst. Pen. Tilh. Hr. Ernesto Jensen.

En Pige ved Brønden og en Høne med Kyllinger. Pen. Tilh. Fru Ida Schouw.

En Dreng og en Pige med en Hund. Pen Tilh. Fru Ida Schouw.

Samme Dreng giver samme Hund Mad. Sign. Carlo D. Tilh. Fru Hulda Selmer.
12×17.

Aalefiskeri paa Isen. Tilh. Fru Hulda Selmer.
12×16.

Ved Vintertid. Tilh. Fru Hulda Selmer.
20×27.

En Røgterdreng viser en lille Pige en død Fugleunge. Pen og Tusch. Tilh. Forfatteren Emil Hannover.

En Dreng kørende i Slæde. Tilh. Forfatteren Emil Hannover.

En siddende Hund. Pen. Tilh. Forfatteren Emil Hannover.

En siddende Mand smører sig et Stykke Mad. Tilh. Forfatteren Emil Hannover.

Tegninger fra Sommeren og Efteraaret 1848

Af en tykbladet Skitsebog findes følgende Pennetegninger:

»Bivouak paa Retiraden fra Haderslev, 30te Juni.« Tilh. Fru Rigmor Bendix.

Heste for en Kanon, sign. 5. Juli, Kolding. Tilh. Fru Susette Holten, f. Skovgaard. Afb. Side 89.

Dragoner, sign. C. D. 6.— rimeligvis 6. Juni eller Juli? Dato og Stedsbetegnelse er klippet over. Tilh. Hr. Al. Mariboe. Afb. Side 91.

En Dragon til Hest vender sig om. Tilh. Fru Marie Bache, f. Hornemann.

En Dragon træder ind i en Bondestue, hvor Officererne sidder og spiser. Sign. C. Dalgas 1848. Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Skovbakke ved Vejlefjord, vistnok tegnet den 8. August 48, paa to sammenhængende Blade af Tegnebogen. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
27 × 38.

Højdedrag ved Vejlefjord, sign. Bredballe 18. September. (Samme Ark som Heste for en Kanon). Tilh. Fru Susette Holten.

Marketendervogn forspændt med Okser. Blyant paa graat Papir. Tilh. Fru Caroline Irminger.

Bredballe, sign. C. D. 11. August, Bredballe. Tusch. Tilh. Hr. Hjalmar Jensen.
8 × 16.

Sejltur paa Vejlefjord. Tusch. Tilh. Lensbaron Holger Stampe Caricius.
9 × 20.

Soldaten strigler Hesten. Sign. 8. 9. 48. Tusch. Tilh. Frøken Jonna Drewsen.
19 × 24.

Lundbyes Begravelse. Blyant og Tusch. Med fremmed Haandskrift: »Tegnet af Carlo Dalgas, som var tilstæde«. Muligvis tegnet i Efter-Sommeren 48. Tilh. Kunstneren Niels Skovgaard.
15 × 19.

En Bonde, som kører med Stude og ryger Pibe. Pen. (Tegnet under Indkvarteringen i Bredvad Mølle ved Horsens til Mølleejerens Datter, Frøken Hyrup). Sign. C. D. 1848. Tilh. Frøken Tvede.

En Bonde, som kører med Stude og tænder sin Pibe. Pen. Tilh. Fru Bøggild.

»*Dengang jeg drog af Sted*«, stort hollandsk Papir. Tilh. Fru Caroline Irminger.

»*Dengang jeg drog af Sted*«, rødligt Brevpapir; forskellige Udkast paa samme Papir. Tilh. Fru Caroline Irminger.

Afb. Side 108.

Akvareller fra Eftersommeren 1848

Hedelandskab. Sign. Bredballe 9. 8. 1848. Tilh. Frk. Elisabeth Boisen.

En Hedevej. Tilh. Organist Rasmussen.
20 × 27.

Aldebertsminde ved Vejle, signeret C. D. 3. 9. 48. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
19 × 26.

Det indre af Gaarden. Tilh. Hr. Al. Mariboe.
19 × 26.

Soldater holder Hvil. Efter Tegningen af 30. Juni. Udført i hvert Fald efter den 18. September. Tilh. Hr. Hjalmar Jensen.
29 × 39. Afb. Side 105.

Tegninger fra 1849

Løjtnant Arntz, signeret C. D. 1849. Tusch. Tilh. Oberstinde Arntz.
Afb. Side 113.

Enrico Dalgas. 1849? Blyant. Tilh. Oberstinde Dalgas.
13 × 11. Afb. Side 109.

Ernesto Dalgas, læsende i en Bog. Blyant. Sign. C. Dalgas Marts 1849.
Bag paa staar skrevet:
Kiære Moder! Bliv ikke vred at jeg ikke skriver til dig denne Gang. Jeg har brugt Tiden til at tegne noget til dig.
Tilh. Redaktør Carl Mariboe.
17 × 13.

Ernesto Dalgas, læsende i en Bog. Blyant. Tilh. Oberstinde Dalgas.
13 × 11.

Enrico Dalgas. Blyant. Tilh. Cand. Hjalmar Jensen.
13 × 10.

Akvareller fra 1849 eller 50

Brohoved, ufuldendt. Sign. 28. April 49. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Møllebakken med Augustenborg Slot i Baggrunden, ufuldendt. Sign. 20. Juli. Tilh. Redaktør Carl Mariboe.
17 × 21.

Landskab, Sign. 29. Juli, Nordre Feldtvagt paa Dybbøl. Tilh. Pastor Jens Bertelsen.
8 × 20.

Strandvagt, sign. 13. Maj, rimeligvis Als. Tilh. Hr. Al. Mariboe. 16×20.

Tegninger fra 1850

Løjtnant Westengaard, sign. 1850. Blyant. Begyndelsen af Aaret eller Foraaret 1850. Tilh. Oberst Westengaard. 11×9. Afb. Side 111.

Fru Johanne Dalgas. Blyant. Sikkert 1850. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Susette Dalgas, sign. Okt. 1850. Blyant. Tilh. Oberstinde Dalgas. 14×11.

Dagmar Dalgas, sign. 1850. Blyant. Tilh. Fru Caroline Irminger. 13×11.

En Soldat paa Forpost. Pen. Tilh. Overlæge Grünfeldt. Med fremmed Haandskrift: 13. Dec. 1850. Minde. Muligvis tegnet tidligere. 20×18.

Osten. Pen. Sign. Glædelig Jul. 14. Dec. Udklippet af et Brev. Tilh. Vicedirektør Frederik Dalgas.

To Soldater paa Forpost ved Møhlhorst. Blyant, let tegnet. Tilh. Postmester Redsted.

Ein wahrer Raüber und ein vornehmer Dieb. Pen., let tegnet, den 30. December 1850. Tilh. Generalinde Schlegel.

Leischings Hund Pluto m. m. Pen, tegnet paa Möhlhorst Aftenen den 30. December. Dalgas' sidste Arbejde. Tilh. Generalinde Schlegel.

Akvareller uden Aarsangivelse fra de tre Krigsaar

En læsende Soldat. Tilh. Hr. Al. Mariboe. 15×18.

To Artillerister, den ene lader. Tilh. Hr. Pastor Jens Bertelsen, Jetsmark. 33×22.

En Soldat med to Heste, ufuldendt. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Skanser, ufuldendt. Tilh. Oberstinde Dalgas.

Tegninger fra Krigsaarene uden Aarsangivelse

Soldater og Heste i Arbejde ved Havnen. Sign.: »Bevis paa hvor længe jeg har ventet. C. D.« Tilh. Cand. Bech, Helsingør.

Blade af en mindre Tegnebog. Pen. Bl. a. med *Portræter* af *Kaptajn Müller* og *Svend Grundtvig.* Tilh. Oberstinde Dalgas.

Soldater stormer frem. Illustration. Tusch. Tilh. Theaterchef Grev Danneskjold Samsøe.

En liggende Hund. Brændt Ler. Tilh. Hr. Al. Mariboe.

Gengivelser efter Arbejder af Dalgas

Würtzens Indhug i Slaget ved Slesvig, 23. April.

Danske Jægere i Oversø Mose, 21. Maj.

Batteriet Jessen ved Nybbøl, 28. Maj.

Gardens Angreb i Slaget ved Dybbøl, 5. Juni.
Disse 4 Kemitypier tilhører den Reiersenske Samling i Kunstindustrimuseet.

En Dreng vogter Faar. Litografi af A. Kittendorff.

En Faareflok. Litografi af A. Kittendorff og Grove.
14 × 25.

Følgende Arbejder er fejlagtig tillagte Carlo Dalgas

Til Udstillingen i Kunstforeningen af Dalgas' Billeder indsendtes af Prof. C. Engelhardts Efterladte et Maleri, som viste sig at være af Lunde. Denne Forveksling skyldes rimeligvis, at C. Engelhardt i 1847 vandt to Malerier paa to Lodder, og at man har glemt, at han har taget det ene Lod for Frk. Lassen, senere gift Stilling, hvis Datter, Kammerherreinde Krag, nu ejer det herpaa vundne Billede af Dalgas, »Kalven vandes«. Det indsendte Billede er vistnok ogsaa vundet i Kunstf.

En Tegning af Frithiof og Ingeborg er sikkert ikke, som formodes, af Dalgas.

Der eksisterer nogle Silhuetter af berømte danske Mænd, som Familien har antaget for at være af Dalgas. Disse, klippede i hvidt Papir, er kopierede efter en Række Silhuetter i sort Papir, udførte af en Mand, som i 1834 boede i St. Persstræde 114, 3, og udgav disse Portræter heftevis paa Subskription. Heller ikke Børnesilhuetterne af »Henrik, Holger og Elisa« er, som formodet, af Dalgas.

Dalgas' Portræt, tegnet af Skovgaard 1848, er tidligere gengivet i Overtryk paa Sten. Originalen ejes af Kaptajn Dalgas.

Afb. Side 73.

Dalgas' Portræt. Pennetegning af Skovgaard fra Jyderup 1845, ejes af Redaktør Carl Mariboe.

Afb. Side 5.

Portræterne af Jean Marc Dalgas, Johanne Dalgas, f. Stibolt og *Carlo Dalgas* som Barn, malede i Venedig 1830 af C. A. Jensen, ejes af Oberstinde Dalgas.

Afb. Side 11 og 15.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Carlo Dalgas' Forældre	11
Barndommen	18
Ungdommen	24
Aarene 1842—44	33
Sommeren 1845 i Jyderup	44
Aaret 1846	50
Sommeren 1847 paa Nysø	58
Aaret 1848	72
Aaret 1849	110
Aaret 1850	116
Efter 1850	127
Tilbageblik	133
Fortegnelse over Arbejder af Carlo Dalgas	137

BILLEDFORTEGNELSE

Side

1. Carlo Dalgas. Tegnet af P. C. Skovgaard 1845 5
2. Jean Marc Dalgas, malet af C. A. Jensen 1830 11
3. Johanne Dalgas, malet af C. A. Jensen 1830 11
4. Carlo Dalgas, malet af C. A. Jensen 1830 13
5. En Dreng vogter Faar 33
6. Tyrens Hoved. Studietegning 35
7. Kvæg i Skoven 36
8. En løs Tyr 37
9. En Drift Køer vandes 38
10. Tyren vandes 39
11. Kunstnerens Moder 41
12. P. C. Skovgaard 44
13. Faar paa en Høj ved Skarritsøen 47
14. Tegning til et Faar 48
15. Kalven vandes 51
16. Et Dyrskue 53
17. Dyrestudie: en Ko 55
18. Dyrestudie: et Faar 55
19. Skitsebogsblad: Kildemarked 56
20. Skitsebogsblad: en Træstamme paa en Vogn 56
21. En Pige som roes til Malkning 55
22. Nysø i Maaneskin. Tuschtegning 58
23. Nysø set fra Hesteparken 67
24. En Faareflok i Nærheden af en Skov 63
25. Pennetegning; et Lam 64
26. Kostalden 65
27. En Ko ser paa en Dreng 66
28. En Kvie i Løb 66
29. Studietegning til »En Malkeplads« 67
30. Udkast til »En Malkeplads« 68

		Side
31.	Udkast til »Køer drives gennem Strædet«	68
32.	»Strædet«	69
33.	Elleve Portræthoveder	70
34.	Dalgas som Soldat. Tegnet af P. C. Skovgaard	73
35.	Faksimile af et Brev fra Dalgas ... udfor	82
36.	Fra Skitsebogen: Hestfolk m. Kanon	89
37.	Fra Skitsebogen: Dragoner	91
38.	Soldater holde Hvil	105
39.	»Dengang jeg drog afsted«	108
40.	Enrico Dalgas	109
41.	Løjtnant Westergaard	111
42.	Løjtnant Arntz	113
43.	Carlo og Ernesto Dalgas' Gravsted	131

